

International forskningsstatus - udvikling i landsbyer og landdistrikter

Hanne Wittorff Tanvig

Rapportens titel

International forskningsstatus - udvikling i landsbyer og landdistrikter

Forfatter

Hanne Wittorff Tanvig

Serie

Arbejdsrapport Skov & Landskab nr. 47-2008

Rapporten publiceres udelukkende elektronisk på www.sl.life.ku.dk

ISBN

978-87-7903-357-3

Udgiver

Skov & Landskab
Københavns Universitet
Hørsholm Kongevej 11
2970 Hørsholm
Tlf. 3533 1500
sl@life.ku.dk

Bedes citeret

Tanvig, H. W. 2008: International forskningsstatus - udvikling i landsbyer og landdistrikter. Arbejdsrapport Skov & Landskab nr. 47-2008. Skov & Landskab, Københavns Universitet, Hørsholm

Gengivelse er tilladt med tydelig kildeangivelse

I salgs- eller reklameøjemed er eftertryk og citering af rapporten samt anvendelse af navnet Skov & Landskab kun tilladt efter skriftlig tilladelse

Nationalt center for
forskning, uddannelse
og rådgivning i skov
og skovprodukter,
landskabsarkitektur og
landskabsforvaltning,
byplanlægning og
bydesign

Forord

Denne rapport rummer resultaterne af en analyse, som er gennemført i regi af Mulighedernes Land. Mulighedernes Land er et seksårigt partnerskabsprojekt, hvor Realdania samarbejder med Thisted Kommune, Lolland Kommune og Bornholms Regionskommune om at finde og afprøve nye veje til udvikling i landdistrikter og landsbyer i Danmark.

Projektet sammenføjes og drives af fagkonsulenter fra Hausenberg og inspireres løbende af en lang række forskere og eksperter. Det er i denne forbindelse, at nærværende forskningsstatus er udarbejdet. Det er sket efter aftale med Skov & Landskab, Københavns Universitet, hvor opgaven er gennemført af seniorrådgiver Hanne Wittorff Tanvig.

Resultaterne skal kunne bruges af de involverede i Mulighedernes Land, men rapporten er også tiltænkt en større og bredere målgruppe, nemlig alle der arbejder med eller har interesse for landdistriktsudvikling og landdistriktspolitik.

Rapporten har blandt andet være tilgængelig på Mulighedernes Lands hjemmeside www.mulighedernesland.dk. Bearbejdede uddrag indgår desuden i publikationen "Med udgangspunkt i stedet. Mulighedernes Land og det nye landdistriktsparadigme", forfattet og udgivet af Realdania og Mulighedernes Land i 2008. Dens resultater gengives desuden i forskellige faglige artikler, og hvor det ellers er relevant, f.eks. i Videnblad 4.2-29 fra Skov & Landskab.

For rapportens indhold og konklusioner er forfatteren eneansvarlig. Forfatteren modtager gerne kommentarer og kan træffes på hwt@life.ku.dk eller tlf. 3533 1710.

FORORD	3
RESUMÉ	6
INDLEDNING	8
Formål.....	9
Landdistriktsbegrebet	9
FORSKNINGEN ER LANGT OMKRING – ANALYSE	12
Landdistriktsbegreber – stor variation og mindst tre forskellige tilgange	12
Nye synsvinkler – behov for nye metoder	18
Folk, sociale relationer og kulturer i fokus	21
Lokal økonomi, beskæftigelse og erhverv i fokus.....	24
Lokale fysiske elementer og strukturer i fokus	27
Politik og forvaltning i fokus.....	29
'New Rural Governance' eller 'local governance' i fokus.....	31
Forskningslitteratur på vej – nye konferencer	34
Forskel på danske og udenlandske bidrag?	36
PROJEKTVERDENEN – HVOR GÅR DEN HEN?	38
LEADER+ - programmet og dets projekter	38
Landdistriktpuljen og dens projekter.....	39
Evalueringer og undersøgelse	40
Projektverdenens kendetegn – fra praksis til teori	42
KONKLUSIONER	46
Potentialer og dilemmaer	47
Der er meget, vi gerne ville vide.....	51
ANVENDT LITTERATUR	52
Bidrag i Journal of Regional Studies (ReS)	53
Bidrag i Journal of Rural Studies (RS)	54
Bidrag i Sociologia Ruralis (SR).....	58
Artikler i	61
Landvindinger – Landdistriktsforskning og -perspektiver, 2007, (LV).....	61
XXIInd Congress of the European Society for Rural Sociology	63
10th Annual Conference Nordic Scottish University Network for Rural and Regional Development	68
Anvendte webadresser	69
INDSAMLINGER TIL PROJEKTANALYSEN	70
Indenrigs- og Sundhedsministeriets Landdistriktpulje i årene 2007 og 2005	70
LEADER+ støttede projekter, 'best practice' i Europa	74

BILAG 1. AFKLARING AF BEGREBER.....	77
Landsbyer og landdistrikter	77
Landdistriktsbegrebet i øvrigt	77
Forskningens rolle i praksis	79
BILAG 2. KORTLÆGNING AF FORSKNING – METODE.....	80
Begreber og metode	80
Indholdet i internationale tidsskrifter	81
TABELFORTEGNELSE	
Tabel 1. OECD's 'New Rural Paradigm'	10
Tabel 2. De tre synsvinkler og by-land-roller	13
Tabel 3. Potentiel sammenhæng mellem synsvinkel og geografisk reference	13
Tabel 4. Synsvinkel - forskningsemner	17
Tabel 5. Synsvinkel – metoder	20
Tabel 6. Synsvinkel – folk, sociale relationer og kultur	24
Tabel 7. Synsvinkel – lokal økonomi, beskæftigelse og erhverv.....	27
Tabel 8. Synsvinkel – fysiske elementer og strukturer	29
Tabel 9. Synsvinkel – politik og forvaltning	31
Tabel 10. Synsvinkel – 'The New Rural Governance' eller 'local governance'	34
Tabel 11. Artikler fundet i Journal of Rural Studies, Sociologia Ruralis og Journal of Regional Science, 2000-2007	82
Tabel 12. De udvalgte artikler i de tre tidsskrifter, 2000-2007, fordelt på temaer	84
FIGURFORTEGNELSE	
Figur 1. Princip for lokalsamfund, der skaber udvikling.....	43
Figur 2. Erfaringerne fra den danske praksis	43

Resumé

Landsby- og landdistriktsudvikling er en metier, som mange interesserer sig for og deltager i, blandt andet i form af projekter i lokalsamfundet. Ikke desto mindre er det et felt, der er diffust og svært at få overblik over.

Denne kortlægning og analyse har to hovedformål:

- At undersøge hvad ny forskningslitteratur vedrørende 'rural development' kan bidrage med samt forklare 'rural developments' karakter og den store interesse bag
- At holde denne viden op imod projektverdenens konkrete gøremål og karakter for om muligt at tegne et mønster i det tilsyneladende store virvar

Resultaterne skal gerne kunne bruges af fagfolk som inspiration og et videre oplæg til fremtidig indsats, blandt andet til fordel for aktører i Mulighedernes Land.

Her skal hovedresultaterne gengives.

En del kan forklares af det forhold, at der finder et paradigmeskift sted – af OECD kaldt 'The New Rural Paradigm'. Mange skriver om, at det nye dog ikke er slået så klart igennem, at vi har fået tilstrækkelig viden, begreber og metoder til at måle og beskrive 'rural development'. Et væsentligt led i dette paradigmeskift, finder mange, er imidlertid, at udviklingen i høj grad bestemmes fra nedenu og af, hvad man lokalt påtager sig ansvar for og er i stand til at skabe af udvikling.

Men i litteraturen er det ikke alle, der arbejder med den tendens. Mange beskriver i stedet landdistrikternes udfordringer, som om de alene er bestemt af byudvikling eller bestemt af (byboeres) mentale forestillinger og ønsker om at have mulighed for 'rural idyl'.

Mindst tre typer landdistriktsbegreber er altså i spil:

- Samfund med mulighed for at skabe (selvstændig) udvikling
- 'Peri-urbane' eller 'rurbane' samfund
- Samfund der skal tilgodese drømme og forestillinger (som modpoler til det urbane).

Det er den første kategori, som kan give mening til projektverdenen og dens optræden. Det er også den, som logisk set må have størst relevans for udviklingen i udkantsområder, idet de to øvrige er bundet til byers udvikling og bylivet.

På den baggrund vil vi groft sige, at de to sidstnævnte typer er mest relevante for bynære landdistrikter, fordi de bedst lader sig praktisere her. Den første er relevant alle vegne, men det er også den, som af de tre synes mest påkrævet i udkantsområderne.

Dette tydeliggør til gengæld en række udfordrende dilemmaer, specielt i forbindelse med udvikling i udkantsområderne, som bliver tydelige når vi ser på projektaktiviteterne og de gjorte erfaringer:

- For at kunne begå sig i det nye paradigme skal de lokale samfund eller aktører være ressourcestærke (skal kunne selv) – og det er ikke just udkantsområdernes stærkeste kort. Undersøgelser viser da også, at befolkningen i de bynære landdistrikter er bedre til at tiltrække udviklingsmidler.
- Bæredygtig udvikling forudsætter lokal initiativkraft og styring, samt evnen til at indgå i mere økonomisk/strategisk organiseret udvikling. Især det sidste synes at være en bristende forudsætning.
- Litteraturen viser, at det lokale ejerskab og engagement er størst med mindst mulig styring og kontrol udefra - men hvordan skal de to foregående dilemmaer så løses? I øvrigt viser der sig en tendens til øget statslig kontrol.
- Litteraturen viser, at de respektive landes forskellige velfærdsstater kan påvirke, hvad der er relevant i 'rural research': i Danmark har vi for eksempel ikke fokus på socialpolitiske problemer, formentlig fordi velfærdsstaten mere end i andre lande har stået for omfordeling og udligning af forskelle også i forhold til udkantsområderne. Socialpolitiske problemer vejer til gengæld tungt i litteraturen fra andre lande. I den danske forskning er der en tendens til at vægte æstetik i natur og det byggede miljø højere end i den analyserede udenlandske forskning.
- Før det nye paradigme kan få større styrke, er der behov for udvikling af metoder og begreber, som kan tydeliggøre dets relevans og anvendelighed. Hertil kræves mere systematiseret empiri, hvor projektverdenens aktiviteter eksempelvis analyseres og evalueres i deres lokale kontekster set over tid. Det kræver tid.
- Det nye paradigme og de nye synsvinkler i landdistriktsforskningen bringer den selv i et dilemma: for hvad er 'rural research' og 'rural policy' her i forhold til 'regional research' og 'regional policy' eller andre forskningsfelter? Det var nemmere at fastholde et særkende, da landbruget mere entydigt var omdrejningsfaktoren i landdistriktsudviklingen.

Resultaterne peger således på en række nye udfordringer for såvel forskning som praksis.

Indledning

Landdistriktsudvikling og -politik er omdrejningspunktet i mange debatter om udvikling og mange arbejder med landdistriktsudvikling i praksis. I kommunale landsbykredse og for eksempel i Mulighedernes Land handler det som regel om lokale projekter og folk, der frivilligt bidrager til at gøre noget for deres lokalsamfund i landdistrikterne, og om at politikken skal lægge rammerne for det, herunder at give finansiell støtte. Til det formål er der derfor adgang til forskellige, men varierende puljer og støtteordninger, lokale, regionale, nationale eller overnationale.

Den tiltagende interesse for denne form for udviklingsaktivitet og politik kan der være mange begrundelser for, af både økonomisk, politisk og kulturel karakter. På det seneste er der eksempelvis knyttet an til strukturreformens resultater i form af større enheder, hvilket har betydet, at der er længere afstande fra de enkelte små samfund til de centrale beslutningstagere. Mange små samfund vælger at organisere sig, så landdistriktsudvikling samtidig får overtoner af demokrati og indflydelse. Når EU desuden spiller ind med adgang til forholdsvis store støttemidler til landdistrikternes udvikling, såfremt man organiserer lokale aktionsgrupper til at varetage en lokal landdistriktspolitik (DFFE, 2007), næres interessen naturligvis også fra alle sider.

Kigger vi aktiviteterne lidt mere efter i kortene tyder meget på, at den omfattende deltagelse i landdistriktsudvikling på lokalt og praktisk plan også skyldes politikken i landdistriktspolitikken, måske som et tegn på et nyt politisk fænomen i vores samfund og i sig selv giver stof til en forskningsmæssig overvejelse: Altså at landdistriktspolitik kan være summen af lokal medvirken i aktivitet og handling til fordel (eller ulempe) for landdistrikternes udvikling.

På europæisk plan har 'rural development' og 'rural policy' en længere historisk horisont end i Danmark. Når der ikke har været tilsvarende stort fokus på 'landdistrikter' og deres udvikling eller deres problemer før nu i Danmark, kan det måske tilskrives forskellige faktorer: Vores lands lidenhed og manglende afstandsproblemer, en relativt solid samfundsøkonomi, tilstedeværelsen af en velfærdsstatsmodel med et paradigme for ligelig udvikling (Tanvig, 1995), som reelt var med til at sikre en decentral udviklingsmulighed i en årrække. Hvis det ikke skyldes, at det stærkt organiserede landbrug har været ene om dagsordenen. I mange år har det ellers alene været de få landsbyorganisationer, som har stillet krav om landsbypolitik og sat fokus på landsbyernes muligheder¹.

Landdistriktsbegrebet er også først dukket op i de flestes ordforråd for nylig (Tanvig, red., 2003; 2005), i starten vistnok for at opnå et match til det engelske begreb 'rural'. Nu skifter tiderne, og det bliver klarere, at der er regionale forskelle, at landbruget ikke spiller den centrale rolle i samfundet i landdistrikterne, at velfærdsstaten koncentrerer sig og dens statslige ideologi har ændret sig, og at der i takt med globaliseringen findes nye vilkår, problemer og muligheder også for de geografiske områder, der kan kaldes landdistrikter.

Strukturøkonomisk og -politisk er landdistrikternes vilkår ændret. Tilsyneladende er der mange, som ser det åbenlyse i at med- eller modvirke til denne udvikling i landdistrikterne. Men der er samtidigt opstået et åbenlyst behov for nærmere viden:

- Om baggrunden for det hele
- Om hvad der mere konkret foregår
- Om muligheder for at påvirke udviklingen
- Om det der gøres i praksis også virker

Den indtil for nyligt relativt beskedne interesse for landdistriktsudvikling kan aflæses i den danske landdistriktsforskning, Tanvig & Kjeldsen, 2000; Svendsen & Tanvig. 2007. Derfor er det vigtigt at undersøge, hvad 'de andre' i udlandet med flere år på bagen, har på paletten set i forhold til, hvad vi i Danmark har fokus på. Det gælder imidlertid også i projektudviklingsverdenen, eller den direkte aflæsning af den lokale interesse for at medvirke i udviklingen, samt hvad og hvordan de gør det.

Formål

Denne kortlægning og analyse har derfor flere, forbundne formål:

- På det generelle plan har den til formål at scanne aktuel forskning vedrørende landdistriktsudvikling med særligt henblik på den store praksisorientering blandt andet i form af lokale projekter, for om muligt at finde forklaringer på det forhold.
- Den har også til formål at indkredse, hvad forskningen finder særligt relevant i det hele taget, når der arbejdes med landdistriktsudvikling, og som kan sige noget til praksis.
- Samtidigt har den til formål at undersøge fronten af projektaktiviteter især i Danmark, for om muligt at finde sammenhænge eller korrelater og bud på fremtidige perspektiver.
- Endeligt har den på et mere konkret plan til formål at trække tråde, som de involverede i Mulighedernes Land kan bruge som baggrundsviden og inspiration i det videre arbejde.

Det munder ud i den foreliggende rapport, som kan læses af folk med særlig interesse på området, både forskere, beslutningstagere og fagligt interesserede, herunder involverede i Mulighedernes Land. Rapportens indhold bearbejdes desuden, så det kan videregives i en kortfattet og lettilgængelig pjece med særligt henblik på alle involverede i Mulighedernes Land.

Landdistriktsbegrebet

Førhen var der ikke så meget tvivl om, hvad landsbyer og landdistrikter var i samfundet: Det var landbrugssamfundets og eventuelt fiskersamfundets sted. Landbruget leverede til byerne og byerne havde behov for frisk luft, natur et cetera, men det var først og fremmest landbrugets (eller fiskeriets udvikling), der satte dagsordenen for stedets udvikling. Sådan er det jo ikke mere, nu hvor landbrug og fiskeri er i stærkt aftagende, hvad angår antal beskæftigede og bosiddende. I en årrække tog andre erhvervsgrøner over og sammen med andre faktorer udvirkede det, at den lokale økonomi og beskæftigelse kunne opretholdes og tilmed vokse mange steder (Tanvig, 1995). Nu er det langt mere broget, og udviklingen ikke entydig længere; snarere synes det at foregå forskellige slags udvikling og visse steder afvikling, se for eksempel Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2007.

Uanset hvordan den lokale udvikling konkret tegner sig, er der imidlertid sket et fundamentalt skift i forhold til, hvad der sætter dagsordenen. Før var det en sektorbestemt udvikling (landbruget eller fiskeriet), der satte sine stedlige spor (i landsbyerne og landdistrikterne) – nu er spørgsmålet, hvad der bestemmer udviklingen. EU har i flere år og OECD i særdeleshed på det seneste (OECD, 2006) fremhævet betydningen af faktorer ved eller potentialer i territorierne og hvordan man lokalt bruger dem eller på anden vis skaber udvikling og gjort det til det centrale i landdistriktsudvikling og landdistriktspolitik. OECD's egen definition af det nye paradigme fremgår i tabel 1.

Tabel 1. OECD's 'New Rural Paradigm'

	Gammel tilgang	Ny tilgang
Målsætninger	Ligelighed, landbrugsbedrifters indkomst, landbrugsbedrifters konkurrenceevne	Landdistrikters konkurrenceevne, fremhævelse af lokale værdier, udnyttelse af ubrugte ressourcer
Hovedmålgruppe	Landbruget	Forskellige sektorer (eksempelvis rural turisme, håndværk, fremstillingserhverv, ICT)
Hovedvirkemidler	Subsidier	Investeringer
Hovedaktører	Nationale myndigheder, landmænd	Aktører fra alle niveauer (supranational, national, regional, lokal), forskellige interessegrupper (offentlige, private, NGO'er)

Tabellen er oversat fra den engelsksprogede kilde (OECD, 2006).

I forlængelse af tabellen skriver OECD videre, at der netop også sker et skift i politik for og forvaltning af landdistrikterne – således til 'The New Rural Governance'. Dette kan kortfattet beskrives:

- En territorielt frem for en sektorielt bestemt udvikling
- Integreret udvikling
- Bottom-up-baseret udvikling og 'Local governance'

Denne tilgang er netop hyldet i støtteprogrammer som for eksempel LEADER+ og på nationalt plan Landdistriktspuljen.

Disse synsvinkler skal styre indsamlingen af kildematerialerne, se i bilag 2. Men vi skal ikke glemme, at OECDs 'The New Rural Paradigm' er defineret i forhold til det gamle agrar-begreb, altså det sektorbestemte, og at det er landbrugets tilbagegang, der åbner for 'nye' perspektiver. Som vi også ved, kan landdistrikternes udvikling ikke isoleres.

Vores ståsted er, at landdistrikternes såvel som andre distrikter er med i udviklingen i det globale rum med nye vilkår, hvor ikke mindst koncentration og byvækst gør sig gældende. Vi har derfor valgt at åbne med et bredere landdistriktsbegreb, nemlig samfundsudvikling i landdistrikterne. Det kan rumme 'The New Rural Paradigm', og føre til uddybende og konkretiserende versioner², men der gives også mulighed for andre former for styringsmekanismer bag landdistrikternes udvikling

og deres konkrete udtryk. I virkeligheden kan man spørge, om ikke det nye primært består i, at landdistrikternes geografi nu kan gøres til genstand for regionalforskning og teorier med inspiration derfra?

Da anvendelse af begreber og definitioner for landsbyer og landdistrikter både i dansk- og engelsksprogede versioner i øvrigt er meget varierende og ofte uafklaret, har vi accepteret dem alle, det vil sige ikke foretaget nærmere sorteringer. I analysen tilstræbes til gengæld at trække tråde mellem forskningsbidragenes indhold og deres relevans for forskellige typer landdistrikter, hvor det er muligt.

Forskningen er langt omkring – analyse

Som udgangspunkt har vi valgt at søge åbent og spørgende til, hvad forskning overhovedet handler om inden for det brede landdistriktsbegreb, det vil sige efter frasortering af bidrag, der tydeligvis ellers har fokus på landbrug, fødevarer og det agri-environmentelle miljø.

Den udvalgte litteratur handler om mange forskellige emner og bevæger sig på forskellige niveauer, fra det helt nære og enkeltindivider til langt mere overordnede træk som for eksempel landdistriktsbegrebet og udvikling i politik. Noget har baggrund i empiriske studier, andet i teoriudvikling alene. Noget har direkte reference til typer af landdistrikter, men meget andet har ikke. En grov sortering kan dog foretages, se bilag 2.

I det følgende skal vi gennemgå hovedindholdet i den pågældende litteratur og uddrage essensen på en måde, så der kan trækkes tråde til den hjemlige debat om landdistrikternes udvikling.

Landdistriktsbegreber – stor variation og mindst tre forskellige tilgange

Indledningsvis skal det fremhæves, at der bestemt ikke er konsensus om selve landdistriktsbegrebet, selv i denne udvalgte lejr. Mange skriver om, at der findes forskellige slags landdistrikter og nogle af dem også, at vi hellere skulle kalde dem lokalområder med forskellige typer kapitaler og kontekst for udvikling.

Opfattelserne svinger fra, at landdistrikterne beskrives som fysiske reservoirer for byernes vækst (det rurbane eller peri-urbane) til at være rum, som eksisterer qua folks forestillinger om og realisering af det gode liv og ønsker om en rekreativ kontrast til storbyens vilkår. På forskellig vis gøres landdistrikterne således til rum for bykonsum. Men mange betragter dem også som rum med nye vilkår for (egen)udvikling. Enkelte finder desuden, at landdistrikternes eksistens er (geo)politisk bestemt, således som udtryk for klassebestemte forskelle eller magtrelationer blandt andet mellem centrum og periferi.

Vi kan meget groft kategorisere de fleste af bidragene i tre typer:

1. Dem, der fokuserer på bysamfunds udvikling, spredning og pladsbehov og at landdistrikterne 'rurbaniseres'
2. Dem, der fokuserer på mentale forestillinger (om rural idyl), drømmen om livet på landet og mener at landdistrikterne eksisterer som sociale konstruktioner
3. Dem, der ser landdistrikterne som lokalsamfund med nye muligheder for (selvstændig) udvikling.

De to første har til fælles, at de gør landdistrikternes udvikling betinget af eksogene faktorer. Landdistriktssamfundene betragtes følgelig som reaktive eller passive enheder i forhold til skabelse af udvikling. I type 1 smeltes land og by dog nærmest sammen, på byernes præmisser, og begreber som det 'det rurbane' eller 'peri-urbane' dukker op. I type 2 fastholdes 'land-by-forskelle'³ omvendt, men mest på det abstrakte plan. For som nogle indlæg viser, så leder 2 i praksis ofte til type 1, i form af de mange som flytter ud fra byerne for at finde nye værdier i tilværelsen. Mange type 2-bidrag viser da også diskrepanser mellem forestillingerne og virkeligheden.

I type 3 sker noget andet, her ophæves modsætninger eller relationer mellem land og by, og i stedet arbejdes med 'lokalområder' og forskellige lokale potentialer for (endogent bestemt) udvikling.

Tabel 2. De tre synsvinkler og by-land-roller

	By-land relation
Betinget af byudvikling	Land assimileres i by
Betinget af mentale tilstande og sociale konstruktioner	Land fastholdes som modpol til by
Betinget af egen udviklingskraft	Land- og by-forskelle ophæves og i stedet arbejdes med lokal-samfund på i princip-et ligestillede vilkår

I litteraturen finder vi sjældent en eksplicit sammenhæng mellem anskuelse og om og i givet fald hvilken type landdistrikt, der refereres til. Indirekte kan vi dog slutte nogle mulige sammenhænge. Selv om definitioner på landdistrikter er yderst forskellige, kan vi tage udgangspunkt i, at der i alle lande findes mindst to forskellige slags: Dem der ligger tæt byer – nogle kalder dem peri-urbane – og dem der ligger langt væk fra de store byer – såkaldte periferi/udkantsområder. Den skelnen kan bruges som nedenfor.

Tabel 3. Potentiel sammenhæng mellem synsvinkel og geografisk reference

	Betinget af byudvikling	Betinget af mentale tilstande og sociale konstruktioner	Betinget af egen udviklingskraft
Bynære landdistrikter	Relevant, fordi pendlingsafstande vil sætte grænser	Måske relevant, fordi synet forbindes med en bylivsstil – og formentlig især realiseres i bynære landdistrikter (pga. beskæftigelsesmuligheder)	Måske relevant, men incitamentene er måske ikke så store
Udkantsområder		Måske relevant, men objektivt set må det være svære at fastholde drømmen her	Relevant, og incitamentene særligt store, men måske er de lokale ressourcer ikke tilstrækkelige

I det følgende skal vi fremhæve nogle af de faglige markeringer inden for hver af de tre positioner, hvor overgangen mellem den første og anden dog er flydende.

Landdistrikternes udvikling betinget af byudvikling

Caffyn & Dahlstöm, RS 39.3, skriver for eksempel at, hvor betydningen af 'rural' tidligere har haft en snert af opposition og magtrelationer imellem land og by, giver det nu mere mening at se *rural-urban som sammenhængende helheder* eller regioner frem for som modsætninger.

Udflyttede byboere er med til at redefinere landlivet og konsolidere områderne økonomisk, men deres tilknytning til stedet er anderledes end de lokales, og de trækker by-adfærd med sig og *blander by-land forskelle og relationer*, pointerer Bossuet, SR 46.3.

Munkejord, SR 46.3, viser, hvordan nye tilflyttere i et udkantssamfund har taget deres levevis med sig, og at *urbane elementer flyttes ud i samfundene* (caffè latte miljøer og lignende).

Jetzkowitz et al., SR 47.2, har undersøgt udflytteres baggrund for at flytte til dette 'rurbane' område. Denne undersøgelse viser, at tilflyttere ikke har haft et ønske at bo i den slags by (udefinerbare områder og trafikzoner), men altså har haft andre forestillinger om og motiver for tilflytning.

I Landvindinger, LV, finder vi også et bud, således i Justs bidrag, der blandt andet gør det centralt at analysere landdistrikter som lokalsamfund, der skal forstås i deres regionale kontekst.

Landdistrikternes udvikling betinget af mentale konstruktioner og drømmen om livet på landet

Denne tilgang har to niveauer: 1. Den generelle forestilling og opfattelse af landdistrikter og livet dér, for eksempel styrende for analyser, politik og debat, og 2. Den praktiserede forestilling, eksempelvis realiseret flytning og bosætning.

Hoggart & Paniagua, RS 17.1, argumenterer for, at det store fokus på forandringer i landdistrikter i det helet taget ('rural restructuring') nærmere er et resultat af teorier og forestillinger, end der er målbare, strukturelle begrundelser i form af hårde facts.

Van Dam, RS 18.4, anfører, at folks faktiske *interesse for bosætning i rural idyl er betydelig*, og at der kan trækkes mange flere til ved at planlægge og udforme den rurale idyl, men at der ofte er planlægningsbestemte begrænsninger for udvikling i landdistrikter overhovedet (i Holland).

En undersøgelse af TV-mediets landdistriktsbegreb viser tydeligt, at det er forestillingen om den rurale idyl, der repræsenteres, og at det i øvrigt især er møntet på middelklassen, jævnfør Phillips et al., RS 17.1.

Mange flytter til landdistrikter for at søge og realisere grønne værdier og viser, at det kan lade sig gøre at konstruere sådanne områder, der kan imødekomme den tilstand. Her tales om '*greentrification*' frem for det klassiske human-geografiske begreb '*gentrification*'⁴, Smith & Phillips, RS 17.4.

Også forskere med interesse for jagt og lignende ser en sammenhæng mellem '*det gode liv*' og det at kunne gå på jagt og dermed opleve natur som en central del af et landdistriktsbegreb og en resource i landdistriktsudviklingen, Skogen & Krange, SR 43.3, samt Milbourne, RS 19.2 og SR 43.3.

Frandsen har i Landvindinger, LV, sit bidrag i denne forbindelse, nemlig *skismaet* mellem forestillingen om landdistrikterne (den store fortælling) og hvordan de er.

Forestillingen om den 'rurale idyl' og hvad den betyder for problemformuleringer om forhold i landdistrikterne optræder igen senere i tematiserede bidrag, især det om forskning vedrørende sociale og kulturelle forhold.

Landdistrikternes udvikling betinget af en ny udviklingsmodel

I den gennemgående litteratur indgår OECDs begreb 'The New Rural Paradigm' mest implicit, det vil sige at mange forskere drøfter det som en mulighed frem for at konkretisere det. Den mest tydelige pendant kaldes 'den neo-endogene-model'. Mange forfattere finder således, at udviklingen kan være endogen bestemt og at den betydelige praksisorientering i landdistriktspolitik, blandt andet i form af lokale projekter og gøremål, kalder på teorier og forklaringer. Den 'neo-endogene model' tager så et skridt videre. Den baserer sig på, at man fra lokalt hold arbejder for en integreret udvikling ved at gøre brug af 'lokale kapitaler', men at det skal ske i eksogene relationer for at blive økonomisk bæredygtigt. Hvor klassiske teorier om regional udvikling ofte fremhæver rene eksogene faktorer som forklarende i forhold til lokalsamfunds udvikling, eller når man modsat kanoniserer lokale initiativer⁵, så lægger 'den neo-endogene model' sig altså midt imellem.

I den mere simple afdeling er land-by forskelle undersøgt på en række udviklingsindikatorer, for eksempel forekomst af erhvervsbrancher. Her kommer Hodge & Monk, RS 20.3 eksempelvis frem til, at det giver mere mening at sondre mellem *forskellige typer lokalområder* (også i landdistrikter), end at fastholde en grundlæggende land-by forskel.

Økonomer har også analyseret et område præget af økonomiske strukturelle forandringer med det formål at identificere forklarende variabler, for eksempel eksport, teknologi eller særlige lokale strukturer. De gængse indikatorer kan dårligt forklare noget, om end indikatoren eksport viser et lille udslag. De påpeger til gengæld, at faktoren politik og støtteordninger til fremme af lokal udvikling bør inddrages i en model, Roberts & Thomson, RS 37.1.

Terluin, RS 19.3 har taget udgangspunkt i det faktum, at nogle regioner er i vækst og andre i tilbagegang. Hun har analyseret, hvilke forskellige klassiske teorier om økonomisk udvikling og deres respektive indikatorer, der bedst kan forklare de forskelle. Det kan ingen af de gængse teorier, men til gengæld kan der bedre findes *forklaringer i den lokale og nedefra-bestemte udvikling*, hvor det er menneskelige faktorer og aktioner, der især giver sig udslag.

En anden kending er van der Ploeg, SR 40.4, som gerne vil anerkende begrebet 'The New Rural Paradigm', men som ikke finder det særligt klart, bortset fra at det er noget andet end moderniseringsparadigmet. Der er derfor behov for nærmere studier af praksis, hvor han opstiller to modeller for de hidtidige iagttagelser af praksis: *1. At det er en kæde af spredte, mindre tiltag og nicher støttet af politiske tilfældigheder og ordninger eller 2. At der er ved at opstå grundlæggende forandringer i relationer til landbruget og mellem land og by.*

I forlængelse heraf argumenterer van der Ploeg og Renting, SR 40.4 for mere empirisk baseret teoriudvikling, og at der skal ses nærmere på det forhold, at *udviklingen eller paradigmet kendetegnes ved praksisbårne, men umiddelbart usammenhængende aktiviteter*. Her spørger de så: Om det må-

ske skal være sådan – at det er den dybere mening - eller om det er fordi de hidtidige gøremål og deres resultater ikke er belyst langsigtet.

Et mere radikalt synspunkt fremføres af Halfacree, RS 23.2, der finder, at tiden er inde til større forandringer og at de er mulige, fordi der er opstået en krisesituation (mund- og klovsygen). I forlængelse af 'produktivismen', er der nu tale om 'post-produktivisme' med forskellige muligheder: 'Superproduktivisme', 'forbrugsidyl' eller 'radikale visioner' med for eksempel bæredygtighed, selvforsyning og selvstyring.

Som et af de første toneangivende bidrag i debatten om 'The New Rural Paradigm' er Ray, RS 18.3⁶. I kølvandet på krisen efter mund- og klovsygen i UK var der både behov og mulighed for at tænke i nye udviklingsbaner i landdistrikterne. Han peger så på, at der i landdistriktsrummet er forskellige kapitaler og på at, der er opstået mulighed for en ny produktionsmåde. Det leder frem til at kunne '*re-territorialisere landdistrikterne og introducere den 'neo-endogene' produktionsmåde.* Det skal gøres igennem kulturbårne, regionalt baserede sammenhænge og tiltag⁷.

Ray, SR 41.3 fokuserer også på, at det neo-endogene består af et *mix af lokalt afgrænsede samarbejdsnetværk og udadgående extra-lokale samarbejdsrelationer*, som for eksempel LEADER-princippet, se senere, står for. Men der dannes herved potentielt nye hierarkier af lokale systemer, hvor han stiller spørgsmålstejn ved, om udvikling i de svage lokalområder tilgodeses tilstrækkeligt i den model.

Rays syn understøttes af mange andre. Murdoch, RS 16.4 går i dybden ved at beskrive det nye rurale paradigme som *en endogen udvikling forbundet med eksogene relationer og koblinger med forskellige typer samarbejdende netværk*: Endogent (horisontale, innovation og læring) og eksogent (vertikale, 'corporate power'). Det er forskellige blandingsformer, som betinger eksistensen og udvikling af forskellige lokalsamfund.

Kneafsey et al., SR 41.3 tager denne tråd op. Den specifikke kulturelle og økonomiske kontekst, altså hvilke lokale kapitaler og ressourcer, der findes på stedet afgør netværkenes art og muligheder. De viser for eksempel, at forskellige typer kødproduktion og måder at producere på i et område, afleder forskellige netværk: Konventionel oksekødsproduktion afleder vertikale, 'corporate' netværk, mens økologisk afleder mix mellem vertikale og horisontale netværk.

De Haan, SR 40.3 arbejder tilsvarende med en global-lokalt koblet udvikling og et *samspil mellem de fem kapitaler: Human, natur, fysisk, finansiel og social samt evnen til at skabe interaktion*. Tætte forbindelser mellem homogenisering (globalt) og diversificering (lokalt) og mindskning af risiko for lokal eksklusion og manglende bæredygtighed skal til gengæld sikres gennem 'global governance'.

Fra dansk side i Landvindinger finder vi ligeledes eksempler på det nye synssæt. Tanvig, LV viser den 'ny-endogene' tilgang (uden at bruge begrebet) i sin forståelse af landdistrikter i ny tid og opstiller en analysemodel for 'glokalitet' og hvorledes, forskellige lokalsamfund kan analyseres som forskellige samspil mellem det endogene og eksogene og brug af de forskellige lokale ressourcer.

Svensden, LV viser, at det som giver afgørende forskelle på lokal udvikling, er, om man lokalt forstår at udnytte de stedbundne ressourcer, og at indgå i netværk.

Tabel 4. Synsvinkel - forskningsemner

	Byudvikling	Den rurale idyl	Lokal udvikling
Rurale og urbane forskelle opløses/bylivsformen flytter ud (rurbani- sering)	•		
Land-forskel søges fastholdt (men som nogle skriver, er resultatet ofte det 'rurbane' miljø i stedet)		•	
Forestillinger om det gode liv er styrende		•	
'Greentrification' – den grønne bølge højner velstanden, men presser svage ud		•	
Medier forstærker troen på den rurale idyl		•	
Især middelklassen bærer troen på den rurale idyl		•	
Der er tale om forskellige lokalområder med forskellige ressourcer og selvstændige muligheder			•
Neo-endogen dynamik i lokale-extralokale netværk er muligt			•
Der er tale om forskellige lokale kapitaler, som skal ses i sammenhæng			•
Det er vigtigt at forstå betydningen af forskellig lokal kontekst			•
Aktiviteterne virker fragmenterede			•

Nye synsvinkler – behov for nye metoder

Hvad enten det er den ene eller anden opfattelse af, hvad der styrer landdistrikternes udvikling – eller de kan være i spil alle sammen – så udfordres klassiske metoder til beskrivelse og måling. Det gælder også i evalueringssammenhæng, hvor der for eksempel skal ses på effekter, og i forvaltnings- og politikssammenhæng, hvor der skal ses på aktører og muligheder for påvirkning af udviklingen. Derfor er der meget i den undersøgte litteratur, der også handler om det. Det syn, at landdistrikter er en social og mental konstruktion eller noget, der er eller skal imødekomme forestillinger (om idyl), kan eller skal for eksempel måles ved hjælp af nye metoder. Men især den endogen betingede udvikling og 'neo-endogene model' med deres fokus på lokal handling og organisering (også i eksterne samspil) virker udfordrende. Blandt andet bliver det sværere at forholde sig objektivt og på afstand og isolere evaluering fra selve genstandsfeltet. Grænsen mellem det der sker og politik og forvaltning, er også flydende. Det sidste bliver taget op i kapital for sig (se senere om 'local governance').

Som noget indledende kan vi finde Møller Madsen & Adriansen, RS 20.4, der fremfører, at et nyt landdistriktssyn kræver *nye undersøgelsesmetoder*. De argumenterer for brug af forskellige kombinerede metoder, både kvantitative og kvalitative.

I ReS 35.2 påvises af Wojan & Rupasingha, at traditionelle, generelle økonomiske teorier ikke slår til, når der skal forklares store forandringer og eventuelt kriser, som for eksempel i forbindelse med det nye paradigme. Det skyldes, at de teorier har det med at overse (lokale) sociale relationers betydning og kompleksitet. For bedre at kunne trænge i bund finder de behov for *casestudier*, frem for generelle studier.

Kostov & Lingard, RS 19.4 advokerer for at lære af erhvervsøkonomisk teori og bruge 'Risk management' teori og metode i forbindelse med forståelse af de skift, der finder sted, blandt andet som udtryk for usikkerhed og at nye påvirkningsmekanismer kan spille ind og skal afprøves.

I ReS 34.5 skriver Marsden & Bristow, hvorledes områdebestemt udviklingspolitik kræver mulighed for at vurdere og integrere *sektorpolitikker i forhold til de territorier*, de skal virke i, blandt andet for at forskellige instrumenter og politikker skal kunne spille sammen og skabe synergi. De har undersøgt muligheden af at analysere sektorpolitikker og deres virkninger i landdistrikter i Skotland, og argumenterer for at der er behov for yderligere metodeudvikling.

Dalgaard et al., LV advokerer med samme synsvinkel for, at det er nødvendigt at udvikle nye metoder til effektmåling af virkninger af landbruget og komplekset omkring i landdistrikterne.

Hjort-Gregersen, LV finder, at *økonomiske effektanalyser er partielle og mangler måling af de bløde værdiers betydning*, for eksempel det lokale foreningsliv, for at de eksempelvis kan bruges til evaluering af støtteordninger.

Grau Møller, LV argumenterer for udvikling af metoder og redskaber til at klassificere og vurdere betydningen af de mest bevaringsværdige kulturmiljøer på landet for deres virkning på udviklingen dér i øvrigt.

Noe & Langvad, LV har deres bud på en *ny tværvideenskabelig tilgang og samarbejde med mange forskellige perspektiver*, som netop kan kvalificere analysen i det nye paradigme.

Blandt visuelle eller andre emotionelle metoder fremhæves det, at der i samarbejdet med lokale og forskellige interessegrupper med fordel kan anvendes idealbilleder og fortællinger om landskab. Det kan tjene til at fremme afklaring og undgå misforståelser om, hvad folk mener (om landdistriktsbegrebet og udvikling), fremfører Solvia, RS 23.1.

I samme retning viser Nerlich & Döring, RS 21.2, at der igennem brug af *poesi* er opnået en krisehåndtering i et konkret tilfælde, i medfør af mund- og klovsygen (i UK).

At konstruere billeder og forestillinger om landdistrikter og bruge dem i en dialog om udvikling viser sig i det hele taget at være en konstruktiv fremgangsmåde, når der skal ske afklaring og løsning af ellers svært håndterbare konflikter, MacKenzie, RS 20.3. Det gælder for eksempel afklaring af forskellige befolkningsgruppers eventuelt modstridende interesser i udviklingen: Idyllen eller noget andet?

Som et eksempel på at folk ikke nødvendigvis mener det samme, selv om de anvender de samme ord, skriver Haartsen et al. RS 19.2 om. Her viser det sig, at ældre mennesker for eksempel tillægger billeder fra landdistrikter en social-kulturel oplevelse, hvor unge alene ser et enstrengt landbrugsområde på de samme billeder.

Stamou & Paraskevopolous, SR 43.1, har undersøgt folks beretninger om naturoplevelser i en nationalpark, og fundet at såkaldte øko-turister skriver mere og anvender et langt mere nuanceret sprog end såkaldte miljø-forkæmpere.

En diskursanalyse (Svendsen, RS 20.1) viser tilsvarende, at en dansk landsbybevægelses kommunikation og sprog er med til at påvirke dagsordenen i den danske landdistriktsdebat.

Nye metoder som følge af det brede landdistriktsbegreb og det nye paradigme

I direkte forlængelse af andre sine tidligere refererede artikler gør Ray, RS 16.4 op med klassiske evalueringsmetoder. Han argumenterer for, at den *klassiske 'top-down-managerialist' evalueringsmetode ikke kan indfange og måle den endogent betingede udviklingsdynamik*. Men også for at vise, at den endogene model er mere end tom retorik, skriver han, at der er behov for at erstatte de vanlige metoder med nye.

High & Nemes, SR 47.2 er på samme boldbane og diskuterer, hvorledes de klassiske evalueringsmetoder ikke egner sig til for eksempel at evaluere LEADER-programmets aktiviteter. De klassiske er indrettet til at opfatte udvikling som eksogent bestemt. Og de er beregnet på at eksogene evaluatore, foretager evalueringerne (på afstand). Der er i stedet *behov for metoder, der også kan indfange de endogent bestemte forhold, processerne og aktørernes egne forståelser og udbytte*. De argumenterer således for, at der må udvikles en hybrid form, som kan begge dele, og at alle parter kan involveres.

Da den endogene model forudsætter lokal medvirken i udviklingen har Korf & Oughton, RS 22.3 undersøgt forskellige metoder til borgerinddragelse og resultaterne heraf. De deler dem i to: Dem der bygger på *'participatory rural appraisal (PRA)'*, og dem der bygger på *mere kritisk strukturelt orienterede ressourceanalyser*. Deres resultat er, at den første metode er tilbøjelig til at støde på

grund, og deltagerne giver op, når de oplever strukturelt betingede vanskeligheder. Mens de med den anden bedre opnår konkrete resultater, om end der kun kan tages små skridt på den måde.

Når forskning (og evaluering) foregår tæt på folk, hvad der er grund til i den nye model, skal man til gengæld være opmærksom på etik og især forsigtighed i samarbejdet med unge, som man (for) nemt kan præge, jævnfør Leyshon, RS 18.2.

Neal & Walters, RS 22.2 er på samme spor, idet de påviser, *at forskere (og evaluatore) med et i forvejen bestemt landdistriktssyn (i givet fald typisk forestillingen om idyl) påvirker deres undersøgelsesspørgsmål*, som igen påvirker dem, der skal svare på spørgsmålene.

Man skal i det hele taget som forsker være forsigtig med at give falske signaler om indflydelse og lignende, når man arbejder med *participatoriske forskningsmetoder*, jævnfør Hayward, SR 44.1.

Tabel 5. Synsvinkel – metoder

	Byudvikling	Den rurale idyl	Lokal udvikling
Billeder og poesi kan konkretisere drømme og evt. modsætninger		•	
Advarsel mod medi-ers og forskeres reproduktion af syn		•	
Behov for nye metoder til at måle og forstå det nye (endogent betinget dynamik)			•
Tværvidenskab er nødvendigt for at begribe			•
Der er behov for metoder som kan sammentænke sektorpolitikker og deres territoriale virkninger			•
Der er behov for metoder, som kan måle bløde værdier i sammenhæng med de hårde			•
Der er behov for systematiserede casestudier			•

Resultater som ikke klart har en synsvinkel på landdistrikter à la dem i tabellen:

- Metoder à la 'appraisal inquiry'⁸ til borgerinddragelse er sat over for mere kritiske metoder, hvor de sidste 'vinder' i effekt.

Folk, sociale relationer og kulturer i fokus

I litteraturen er der stor opmærksomhed på især svagere egne og svagere stillede individers forhold og muligheder dér, ikke mindst under indtrykket af, at der i det nye paradigme lægges så megen vægt på den nedefra-kommende indsats. Det er også i disse sammenhænge, vi finder dokumenterede eksempler på, at forestillingerne om den rurale idyl ikke altid holder, og at de direkte kan føre til at overse eller undertrykke problemerne, og dermed måske lægge forhindringer ud for den landdistriktsudvikling, som ikke mindst er betinget af folks lokale gøremål for samme.

Som mange andre er McGrath, RS 17.4 interesseret i de *unge*. Hun konkluderer i en undersøgelse, at unge på landet begrænses i valg af uddannelse, arbejde og bolig, og når det sker, betyder det at de også er begrænset i at organisere deres eget liv.

Shucksmith, SR 44.1 påpeger, at en forudsætning for, at *unge udsatte kan få bedre udviklingsmuligheder (inklusion) og deltage i lokal udvikling, er uddannelse*, og at det burde blive et indsatsområde i LEADER+ programmet.

Unge nedprioriteres til gengæld i de lokale udviklingsarbejder, fordi de alligevel skal flytte væk for at få en uddannelse, jævnfør Jensch, SR 46.3. Hun forfægter et behov for at inkludere de unge i stedet, og at der bør udvikles metoder til det. Hun foreslår at drage lære af ligestillingsdebattens krav om mainstreaming, altså at der skal stilles officielle krav om *unges repræsentation i udviklingsprojekter* – også selv det kan give holdningsbrydning og konflikter i lokalsamfundet.

En undersøgelse viser, at unges eget landdistriktssyn kan være præget af *troen på idyl og hygge*, men at det også afhænger af deres klassetilhørsforhold, jævnfør Rye, RS 22.4.

I RS 22.3 skriver Stockdale, at de unge må flytte væk for at få en uddannelse, og at uddannelse er vigtig i forbindelse med endogent bestemt udvikling. Men at dem, der så *flytter tilbage, ikke deltager i at skabe lokal udvikling*, men mest er interesseret at skabe beskæftigelse til sig selv.

I SR 44.2 argumenterer samme Stockdale for, at der ovenfra skal ske en *sikring af tilstrækkelig human kapital i landområderne, hvis teorien om endogent baseret udvikling skal efterkommes*. Det skyldes, at det er de klogeste unge, som flytter væk, og at dem der flytter til ikke er tilsvarende (økonomisk) ressourcestærke.

Stockdale skriver i SR 42.1 også om, at udvandrede unge (fra Skotland) bruger deres familie og hjemlige netværk i migrationsprocessen. De bruger og støtter sig til dem i starten, men efter en tid svinder hjemstavns betydning ind, for så at genopstå senere i livet – hvor de udvandrede til gengæld bliver de 'velgørende' for hjemstavn.

Det er måske også det, Wiborg, SR 44.4 kan vise i en undersøgelse af unge studerende, nemlig at deres tilhørsforhold til opvækststedet efter fraflytning stadig eksisterer, og fortsætter med at være en del af deres identitet.

I RS 22.3 anføres af Bjarnason & Thorlindsson, at tilhørsforhold til eller stolthed over sit fødested påvirker udvandringsovervejelser, og nu om dage mere end tidligere, hvor beskæftigelse og uddannelse var dominerende faktorer.

Forskning om *migration* og landdistrikter kan også handle om indvandring fra andre, oftere svagere stillede lande. Indvandrere til Grækenland fra andre lande (Albanien, østlande) er for eksempel undersøgt i forbindelse med deres bidrag eller roller i landdistriktsudviklingen, Kasimis et al., SR 43.2. Disse indvandrere udgør en betydelig del af befolkningen dér og de *træder typisk ind i jobfunktioner, som ellers var nedlagt* på grund af grækernes udflytning fra landdistrikterne.

Også *ligestilling og den kønspolitiske debat* er en del af landdistriktsforskningen. Henderson & Hoggart, SR 43.4 gengiver således resultaterne fra en sammenlignende undersøgelse af rurale og urbane kvinders arbejdsmarkedssituation. Den viser, at der ikke er store forskelle på forholdene i urbane og peri-urbane områder, men at kvindernes arbejdsmarkedssituation i udkantsområder stiller sig dårligere end de øvrige steder.

Idylliserede forestillinger om livet på landet og børnepasningsbehov gøres der op med af Halliday & Little, SR 41.4. Forfatterne konkluderer, at de *idylliserede forestillinger undertrykker de enkelte kvinders behov*, mens deres faktiske beskæftigelsesønsker og forhold til moderrollen bør komme mere i fokus.

I RS 21.2 anfører Little, at kvinders angst for kriminalitet normalt undersøges i en bysammenhæng. På landet forholder det sig ikke desto mindre ikke meget anderledes, til trods for de idylliserede forestillinger, påviser hun.

Det viser sig, at kvinders funktioner på hjemmefronten smitter af på deres virkemåde i de lokale samfund, skriver Midgley, RS 22.2. De tager sig i vid udstrækning af 'husholdningsøkonomien', gruppefællesskab, funding et cetera

Specielt i relation til socialpolitiske emner er det, at forskningen giver forestillingen om den rurale idyl et medansvar for en række problemstillinger. En af dem er om kønsroller og seksualitet. Little har i SR 43.4 beskrevet, hvorledes *opfattelser af kønnenes roller i landdistrikter er meget konventionelle og giver vrangforestillinger om virkeligheden*.

Smith & Holt, RS 21.3 opholder sig ved, at lesbiske husholdninger på landet har en særlig og selvstændig livsform, som tilsidesættes eller overses, fordi de i analyser for eksempel havner i fællesgruppen 'andre'.

I SR 41.2 beskriver Yarwood, at *kriminalitet* som regel undersøges med byens briller på eller i en bysammenhæng. Han advokerer for at undersøge den nærmere i en rural sammenhæng, hvilken art den har og hvilke kulturelle og politiske forhold, der påvirker den.

Jones, RS 18.2 fremfører, at kriminalitet, uorden og afvigende adfærd nu også bør blive til indikatorer for landdistrikters identitet, hvor det ellers primært har været spørgsmål om landskab og kultur, der var de mest karakteristiske kendetegn.

Fattigdom bør belyses som både et resultat og en forstærker af udviklingsproblemer i landdistrikter, altså forstås generisk og som et multifacetteret anliggende, skriver Commins, SR 44.1.

Cloke et al., ReS 35.1 har set på den reelle forekomst af *hjemløse* i rurale områder og fundet, at problemet er undervurderet i statistikken.

Cloke et al. har i SR 41.4 dog også påvist, at hjemløshed er meget forskelligt forekommende og er påvirket af særlige lokale vilkår, for eksempel boligpolitik og sociokulturelle forhold i områderne.

Når man læser om *gale i litteraturen*, og undersøger den med en landlig geografisk vinkel, finder man at den er præget af stereotypiske forestillinger om forskellen på by og land, skriver Philo et al. i RS 19.3.

Sigøjnere er anset for at udgøre negative bidrag til lokalsamfunds udvikling, men ved at analysere et berømt hestemarkeds historie og store lokale betydning, finder man, at det er sigøjnernes fortjeneste, Holloway, RS 20.2. Der argumenteres derfor for et differentieret syn med udgangspunkt i de lokale forskelle og vilkår.

Hubbard har i RS 21.1, taget spørgsmål om lokalisering af asylcentre op, og særligt modstanden mod dem i rurale områder. Argumenterne er officielt, at de er vanskelige at integrere i de små samfund, men det viser sig nærmere at være et spørgsmål om *frygt for, at de rurale områder ikke kan holdes 'rene'*.

Begrebet social kapital står som en central faktor for mange, der interesserer sig for landdistriktsudvikling. Det skriver Lee et al., SR 45.4, men de argumenterer ikke desto mindre for, at begrebet *sociale netværk er bedre egnet end begrebet social kapital* (forstået som foreninger) til at analysere udvikling med, blandt andet fordi netværk kan omfatte meget mere. De argumenterer desuden for at udvikling sker som en dialektisk proces mellem eksisterende netværk og netværk, der stiler mod udvikling.

Forskellige typer social kapital er også undersøgt med henblik på økonomisk udvikling. Callois & Aubert, ReS 41.6 kommer således frem til, at 'bonding' social kapital (internt) sammen med 'bridging' social kapital eksternt, hænger sammen med størst økonomisk udvikling.

Med de to sidstnævnte bygges derfor også bro til den forskning, der handler om lokal økonomi, beskæftigelse og erhvervsudvikling, se næste afsnit.

Tabel 6. Synsvinkel – folk, sociale relationer og kultur

	Byudvikling	Den rurale idyl	Lokal udvikling
Mange typer socialpolitiske og kulturelle problemer overses/undervurderes pga. forestillingerne om den rurale idyl (kriminalitet, kønsdiskrimination, sexualpolitiske forhold, andre afvigere m.fl.)		•	
Uddannelse og kompetenceopbygning er nødvendig			•
Fare for eksklusion pga. elitære tilstande er stor			•
'Social kapital' er ikke dækkende, snarere 'sociale netværk' og kulturkapital			•
'Bonding' social kapital (internt) forbundet med 'bridging' social kapital skaber størst økonomisk udvikling			•

Resultater som ikke klart har en synsvinkel på landdistrikter à la dem i tabellen:

- Identitet og tilhørsforhold betyder fortsat meget for unge
- Unge skal inkluderes i udviklingsarbejdet
- Indvandring af fremmede kan erstatte udvandring af lokale
- Fokus på hjemløse

Lokal økonomi, beskæftigelse og erhverv i fokus

I sammenligning med øvrige temaer er dette et af de mindst belyste i den indsamlede litteratur. Havde vi taget alt det med, som handler om landbrug og fødevarer, ville situationen naturligvis have været anderledes. Men hermed er dog også indikeret, at forskningen inden for det brede landdistriktsbegreb ikke har fundet samme interesse eller måske behov for at arbejde med det stofområde⁹.

Helt basalt kan indkomstforhold anses som en udviklingsindikator. Her kan Phimister et al., ReS 34.5 vise, at der er store lavindkomstproblemer i rurale områder.

Indkomstniveauer blandt ældre mennesker i by, tæt på by og langt fra by er også sammenlignet af Gilbert et al., ReS 35.8. Det findes, at *dem der bor længst væk har den laveste indkomst* og at indkomstforskellene fastholdes over tid.

Det samme finder Philip & Gilbert i ReS 41.6.

Ved at se på *arbejdsmarkeds- og beskæftigelsesforhold* kan vi med Moss et al., ReS 38.2 konkludere, at i udkantssområder finder kvinder hyppigst deres beskæftigelse i nærmeste regionale centre, typisk inden for den offentlige sektor. Mens mænd søger længere væk, men ofte til beskæftigelse i tilbagegangserhverv. De argumenterer i øvrigt for et øget fokus på (job)mobilitet i sammenhæng med diverse politikker for bosætning i landområder.

En undersøgelse viser, Lindsay et al., SR 45 1-2, at *folk i landområder er mere tilbøjelige til at bruge sociale netværk i jobsøgning, end man er andre steder*. De betragter jobcentre som symbolske størrelser langt væk. Det betyder for dem at se, at de svageste er dårligt stillede, fordi de har de svageste sociale netværk.

Jobsøgningsadfærd i udkantssområder er også undersøgt af Lindsay et al., RS 19.2. Mange ledige vurderes til *ikke at besidde tilstrækkelige kvalifikationer til at kunne begå sig på arbejdsmarkedet, og mange af dem søger heller ikke de nye jobs*. Forfatterne finder behov for en holistisk tilgang, hvor udvikling af arbejdspladser og træning af de arbejdssøgende går hånd i hånd.

Vender vi os til erhvervssiden, findes andre indslag. For eksempel er forskellen på ruralt og urbant beliggende, men ellers sammenlignelige virksomheder undersøgt af Patterson & Anderson, RS 19.4. De finder, at *virksomhederne i de fjerne egne følger den gamle industristrategi (pris, skala og eksport). I bynære rurale områder er de mere innovative og eksportorienterede. I byerne baserer de sig mere på de lokale markeder*. Det kan efter deres mening få den betydning, at erhvervs politik ikke virker ens, og at rurale virksomheder er mest afhængige af adgang til infrastrukturer og human kapital samt eksterne handelsfaktorer.

Som oftest er det imidlertid nærmere microvirksomheder og iværksættere, der er i betragtning i forbindelse med landdistriktsudvikling. Oughton et al., SR 43.4 har her undersøgt, om det at udvikle *små erhverv i lokale samfund har ført til bedre levevilkår og udvikling i lokalsamfundet. Det viser sig ikke automatisk at være tilfældet*, hvis familierne bag i forvejen er hårdt pressede og må bruge alle ressourcer på virksomhedens overlevelse. De finder, at der i politik for micro-virksomheder i landdistrikter derfor bør tages højde for mere end økonomi og beskæftigelse, altså også sociale og kulturelle forhold.

En undersøgelse af Skuras et al., RS 21.1 viser, at *entrepreneurship forekommer forskelligt afhængig af lokal kontekst og lokale idiosynkrasier*. En støttepolitik bør derfor også tilrettelægges decentralt for at finde og kunne imødekomme disse forskelle.

Lafuente et al., ReS 41.6, skriver i øvrigt, at graden af entrepreneurship hænger sammen med forekomsten af *lokale rollemodeller* – altså social læring.

I forlængelse af entrepreneurship-begrebet findes begreberne 'social entrepreneurship' og '*social enterprise*¹⁰'. Det er undersøgt af Zografos, RS 23.1. 'Social enterprises' kan ifølge studiet tillægges to forskellige roller: 1. Den hedonistiske, hvor de sociale virksomheder skal adskille sig fra alle andre og være noget særligt med egne opgaver og roller, 2. Den nyttige, hvor de kan overtage roller og opgaver fra de lokale myndigheder

For mange står *turismen som et centralt middel* til fremme af lokal økonomi og beskæftigelse. Garrod et al., RS 22.1, bruger økonomisk teori til at vise, hvorledes turisme også kan være et led i en bæredygtig økonomisk udvikling. Ved nemlig at betragte den rurale kapital som en fast kapital, som man i sagens natur løbende skal sikre, kan bæredygtigheden således sikres.

Johannesson et al., SR 43.1 analyserer turismen i et nordligt samfund. De introducerer 'social kapital' begrebet, men viser, at det ikke isoleret kan forklare ret meget, men nærmere begrebet '*kulturel kapital*'. Det fremkommer ved, at den lokale befolkning tilsammen overlever ved at bruge de lokale vilkår til at skabe turisme.

Skuras et al., ReS 40.7 har undersøgt *landturismens betydning for afsætning af lokale fødevarer*. Her kommer de blandt andet frem til, at turister der i forvejen kender de lokale produkter køber mere og bruger flere penge på sådanne. Det bør markedsføring tage nøjere op, blandt andet ved at se de lokale fødevarer som eksportvarer.

Betydningen af *netværk står tilsvarende centralt* for mange. I tre samfund har Atterton, SR 47.3 således undersøgt virksomhedsejeres netværk. De viser sig at være forskellige, afspejlende de forskellige lokale forhold. I et af samfundene er netværket af en sådan art, at det kan ødelægge samfundets udviklingsmuligheder.

En vinrute kan ses som et netværk, hvilket Brunori & Rossi, SR 40.4 har gjort. *Netværket inkluderer naturgivne og menneskeskabte aspekter, sociale netværk og symbolske systemer*. Hvis et sådan derfor skal konstrueres, vil det åbne for mange konfliktmuligheder og et stort behov for hegemoniske løsninger. Ikke mindst forudsættes viden om og forståelse af de kulturelle koder.

Casestudier af netværk mellem mikrovirksomheder viser, at de især er holdt sammen af *symbolske frem for økonomiske relationer*. Det fremmer sårbarheden overfor statslig eller udefrakommende intervention (som er økonomisk tiltænkt), idet den sociale kapital i givet fald kan blive ødelagt, Phillipson et al., SR 46.1.

I Landvindinger peger Kjeldsen på en sammenhæng mellem fødevarenetværks stedlige forankring, deres eksterne koblinger og deres succes.

Og med udgangspunkt i forskellige innovationsteorier diskuterer Stoye, LV, hvordan landdistrikterne kan blive rum for innovation, men at der er lang vej dertil i praksis.

Tabel 7. Synsvinkel – lokal økonomi, beskæftigelse og erhverv

	Byudvikling	Den rurale idyl	Lokal udvikling
Landturister som ambassadører kan bruges til at afsætte til højere priser			•
Turismen kan bruges til at sikre en bæredygtig udvikling			•
Entrepreneurship følger lokale rollemodeller (social læring)			•
'Community enterprises' -kan enten vælge helt unik profil eller erstatte tabte offentlige funktioner			•
Der findes forskellige typer netværk eller netværk består af forskellige elementer, f.eks. økonomiske, sociale, symbolske og kulturelle			•
Kulturkapital binder netværk sammen			•
Erhvervsstrategier kan ødelægge kulturelle netværk			•
Sikring af levevilkår bør tænkes sammen med erhvervsstrategier, f.eks. ved støtte til microvirksomheder			•

Resultater som ikke klart har en synsvinkel på landdistrikter à la dem i tabellen:

- Indkomstniveauet er lavest i udkantsområder
- Kønnene er stillet forskelligt og har forskelligt adfærd på arbejdsmarkedet (i udkantsområder)
- Svage søger ikke nye jobs, og vil kun bruge netværk i jobsøgning – deres netværk er svage og arbejdsmarkedspolitikken kan ikke løse problemer
- Der skal arbejdes med kombinerede kvalificerings- og jobudviklingstilbud
- Virksomhedsstrategier er forskellige: I udkantsområder den gamle industristrategi

Lokale fysiske elementer og strukturer i fokus

I denne sammenhæng tænkes både på de lokale fysiske strukturer i form af for eksempel landskab og det byggede miljø, på forekomst af serviceelementer og på (fysiske) infrastrukturer¹¹.

Fysiske strukturer i form af *lokale herlighedsværdier* kan også have sammenhæng med det foregående ved at fungere som løftestang for lokal udvikling. Derfor analyserer Courtney et al., RS 22.4

f.eks., hvordan de kan bruges forskelligt i henseende til udvikling, og hvilken måde der afleder størst økonomisk udvikling, således i forbindelse med: Miljø-management, primærproduktion eller som baggrund for anden erhvervsaktivitet (i forbindelse med markedsføring). Den sidstnævnte viser sig at betyde mest for udviklingen i et område økonomisk set.

Tilsvarende finder Primdahl et al., LV, at *attraktive og velfungerende landskaber er en forudsætning for en bæredygtig udvikling i landdistrikterne*.

Også fra dansk side fremfører Møller og Mogensen, LV, at *det fysisk/æstetiske udtryk har stor betydning for udviklingen* og at et synligt forfald i landsbyerne trækker udviklingen i negativ retning. De finder også, at der fra det offentliges side, for eksempel i forbindelse med offentlige services, sker en masse forsømmelser, og at de lokale udviklingsmuligheder derfor også forringes af den grund.

Flere af artiklerne handler om informations- og kommunikationsteknologi (IKT). For eksempel påpeger Grimes, RS 16,1, at der har været en tendens til at overvurdere *IKTs mulige bidrag til landdistriktsudviklingen*, og at man nu er skuffet over det manglende bidrag. Problemet kan imidlertid være, at man har haft for megen fokus på den tekniske del og overset den sociale dimension, således eventuelt barrierer for at anvende IKT, og troet at folk bare kunne bringe de nye muligheder i anvendelse til nye formål. Der findes brug for helhedsstrategier, men man frygter, at der tages for tidlige politiske beslutninger på området på et mangelfuldt grundlag.

Valentine & Holloway, RS 17.4 viser i øvrigt, at der er stor forskel på hvad voksne og børn/unge bruger IKT til, og man derfor skal *passé på med at generalisere brugen af IKT* i det hele taget.

Købstæder skal inddrages ('market towns') ifølge flere af de engelske bidrag. I Powe & Shaw, RS 20.4 analyseres for eksempel, hvorledes forsyning med kvalitetsprodukter kan sikres gennem en nøje *organisering mellem 'market town' og baglandets behov for forsyning*. E-handel kan bruges som formidlingsled, og de store byer skal efter deres mening bringes til at indgå i en alliance om konceptet, efter et 'noget-for-noget-princip'.

Stedet har fået en ny betydning, nemlig som *mødested og som et aktiv i markedsføring*. Det viser Fløysand & Jakobsen, RS 23.2, idet en fodboldklub i Norge har evnet at samle det lokale samfund og mobilisere til ny udvikling.

Lægran, RS 18.2, skriver om, at *internetcaféer (og tankstationer) kan fungere som basis for et ungdomsliv på landet*, men at brugen af dem er forskellig afhængig af nærmere kontekst i øvrigt. Hun gør i samme forbindelse op med idéen om, at brug af nettet mest er et byfænomen.

Nogle bidrag fokuserer på *adgang til boliger* og en boliglovgivning. En ny lov har for eksempel gjort det muligt at sælge offentlige udlejningsboliger, hvilket ifølge Chaney & Sherwood, RS 16.1 har ført til ændret befolkningssammensætning og forstærkning af ressourcegrundlaget.

Hoggart & Henderson, RS 21.2 skriver, at en ordning, der skal sikre lavindkomstgrupperes adgang til boliger, ikke virker efter hensigten, blandt andet fordi dem der skal visitere ikke følger regeringens anvisninger.

Jordejere har lovbestemte forpligtelser til at sikre økonomisk tilgængelige boliger (for alle), men det gør de ikke fuldt ud, jævnfør Satsanghi, RS 21.3.

Sammenhængen mellem eksistensen af en uddannelsesinstitution og påvirkninger på det lokale arbejdsmarked er kendt. Brasington, ReS 36.2, har imidlertid også set på, hvorledes kvalitet af uddannelse/læreres kvalifikationer virker ind på den lokale udvikling, og fundet *at rurale områder er mere følsomme overfor spørgsmålet om kvalitet*, end urbane områder er.

Forestillinger om dementes syn på landliv og behov (for idyl) og brug for servicestrukturer er holdt op imod faktisk adfærd og brug af Blackstock et al., RS 22.2. Forestillingerne holder ikke, og man bør analysere den enkelte *dementes særlige behov før tilrettelæggelse af en service*.

Tabel 8. Synsvinkel – fysiske elementer og strukturer

	Byudvikling	Den rurale idyl	Lokal udvikling
Æstetik, det byggede miljøes ydre har betydning for udvikling		•	
Internetcafeer og ligende kan tiltrække et byliv, også i udkantsområder	•		
Mødesteder er vigtige til sikring af identitet og sammenhold og kan virke mobiliserende			•
Vareforsyning bør organiseres med nye metoder (blandt andet e-handel) i alliancer mellem købstæder og opland	•		

Resultater som ikke klart har en synsvinkel på landdistrikter som dem i tabellen:

- Sikring af natur og landskab er nødvendig for at skabe attraktive levevilkår
- IKTs muligheder er ikke undersøgt og afprøvet udtømmende – mest gjort til et teknisk spørgsmål om forsyning
- Billige boliger er ønsket, men på trods af lovgivning ofte utilstrækkelige

Politik og forvaltning i fokus

I denne sammenhæng skal vi fremhæve den forskning, der har særligt fokus på politik og forvaltning, men som ikke klart har med 'The New Rural Governance' at gøre. Den behandles særligt efterfølgende¹².

Den øgede interesse for landdistriktsudvikling må forventes at afspejle sig i indretningen af politik og forvaltning. Keating & Stevenson, ReS 40.3 har således undersøgt, i hvor høj grad omlægningen fra landbrugs- til landdistriktspolitik har fundet sted, og hvordan det er organiseret administrativt i Skotland. De finder, at *landbrugspolitikken ikke desto mindre fortsat er mest omfattende*, men at der er tegn på en udvidelse af den i retning af en landdistriktspolitik.

Decentralisering og udflytning af forvaltning af service - også til rurale områder - ses som landdistriktspolitik. Pearce et al., RS 21.2 har her undersøgt, hvordan praksis fungerer (i UK). De har fundet en *stor fragmentering, uklare strukturer og store forskelle*. De ser brug for regional koordinering, men uden en samtidig omfordeling af midler til fordel for de rurale områder, finder de, at der næppe vil opnås en effektiv landdistriktspolitik.

Abildtrup et al., LV har undersøgt landbrugsstøttens regionale fordeling, ud fra ideen om, at når den skal fases ud fra at være erhvervsstøtte over til at være støtte til landdistriktsudvikling, må det kunne måles ved, at støtten især tilfalder udkantsområder. Det kan imidlertid ikke påvises, idet *ordningerne i højere grad støtter (erhvervet) i de bynære landdistrikter*¹³.

Ward et al., ReS 37.2 skriver til gengæld om organisatoriske forandringer i forvaltningssystemet, idet Regional Development Agencies har fået til opgave at *inkorporere landdistriktspolitik i regionalpolitikken* (og overtage personalet fra rural development agencies). Det har givet et skift i tilgangen til udviklingspolitikken for landdistrikter, blandt andet gjort den til et regionalt anliggende frem for et nationalt. Det har også givet mulighed for brobygning mellem parter, som hidtil ikke har kunnet samarbejde, herunder eventuelt at gen-integrere landbruget i regionalpolitikken og at udvikle nye typer landdistrikter baseret på nye eller særlige micro-erhverv.

Orienteringen i retning af regionalpolitik kan også være årsagen til, at Lowe & Talbot, ReS 34.5 i en analyse af støtte til små virksomheder omfattet af forskellige ordninger (i UK) samtidigt er set på forskellige ordninger for landbrugsstøtte og respektive sammenhænge¹⁴. De påviser *manglende sammenhænge mellem alle ordningerne* og anbefaler etablering af lokale 'One stop shops', som kan guide virksomhederne.

Man må måske også forvente, at den fysiske planlægning stiler mod at matche landdistriktsudviklingen og dens begreber. Men i SR 40.1 finder Richardson, at The European Spatial Development Perspective (ESDP), som lægger et nyt grundlag for den fysiske *planlægning i Europa, ikke i tilstrækkelig grad reflekterer landdistriktsbegrebet*. Heri arbejdes alene med byregioner, hvor landdistrikter altså gøres til rene oplande.

Anden type lovgivning og forvaltning kan have forskellige virkninger på landdistrikternes udvikling. En lov i UK - 'The Countryside and Rights of Way Act 2000' - er for eksempel undersøgt for dens ideologiske ståsted. Forfatterne finder, at den er med til at bane vejen for et *post-feudalt scenario for landdistrikternes udvikling*, Parker & Ravenscroft, SR 41.4, og står således i kontrast til ideer om en udvikling baseret på lokal bæredygtighed og initiativkraft.

Denne såkaldte 'countryside code', er desuden undersøgt af Parker, RS 22.1. Han finder tilsvarende, at ændringer i loven vidner om et politisk syn, som er præget af et postproduktivisme eller postfeudalisme og en *stil præget af 'managerialism' og 'interventionism'*.

Fra en anden kant har Blacksell & Born, RS 18.3 set på virkningerne af ændringer i ejendomsretten til boliger i tidligere Østtyskland efter murens fald i henholdsvis land og by. Ændringerne har givet store problemer, men de er ikke oplevet så store på landet som i byerne.

Walker, RS 20.2 har undersøgt en *lov om socialt boligbyggeri*. Loven har til formål at udligne forskelle på offentlige og private udlejningsboliger på landet og sænke huslejerne, men forfatteren finder, at det næppe bliver resultatet.

Samme lov om socialt boligbyggeri er undersøgt med henblik på virkninger i to forskellige lokalområder, Long, RS 21.1. Den viser sig at virke forskelligt, afhængig af den lokale 'politiske' holdning til dens formål.

En *lov om minimumslønninger* er undersøgt for dens virkninger i rurale områder (i UK) af Gilbert et al. ReS 35.8. Loven vil virke ens i urbane og peri-urbane områder men anderledes i udkantsområder og særligt komme dem til gode.

Men denne såkaldte 'rural renewal tax scheme' er også undersøgt af Keane & Garvey, ReS 40.3. De viser, at den vil øge beskæftigelsen, men at udgifterne til dens håndhævelse og administration er større end virkningerne.

Tabel 9. Synsvinkel – politik og forvaltning

	Byudvikling	Den rurale idyl	Lokal udvikling
Når integration af landpolitik finder sted i regionalpolitik ændres fokus, blandt andet til fordel for samordnet erhvervsstøtte			•
Landdistrikter er unuanceret og utilstrækkeligt beskrevet i EU's fysiske planlægningsdokument			•

Resultater som ikke klart har en synsvinkel på landdistrikter somdem i tabellen:

- Landbrugspolitik fortsat mest i fokus organisatorisk, selv om der skal ske en forskydning mod landdistriktspolitik
- Der gives mest støtte til bynære landdistrikter
- Boligpolitikken er utilstrækkelig
- Indkomspolitikken (omfordeling) er ikke tilstrækkelig effektiv (skat)
- Ny beskæftigelsespolitik virker kun marginalt

'New Rural Governance' eller 'local governance' i fokus

Dette tema har i sagens natur haft mange af de forskeres opmærksomhed, som arbejder med 'The New Rural Paradigm'. Ikke mindst har LEADER-programmets særlige principper og forvaltning tiltrukket sig stor opmærksomhed. Som tidligere fremført hænger de nye principper for 'governance' snævert sammen med de grundlæggende forandringer i drivkræfterne bag rumlig udvikling i det hele taget, og i denne kortlægning og analyse med særligt fokus på landdistrikter og deres udvikling. Selv om forskernes interesse forekommer at være stor, skal man dog ikke forledes til at tro, at de primært anlægger et positivt syn på det nye.

Indledningsvis finder Boonstra, SR 46.4 dog, at det generelle skift fra 'government' styret forvaltning til 'governance' styret forvaltning er mere politisk bestemt end sporbar i praksis. Det kan efter hans vurdering skyldes to forhold: 1. At der *mangles målemetoder*, 2. At der er sket en *afpolitiserings af praksis*. Han kan spore begge forholds relevans i Holland.

Selv om det kommer fra en anden sammenhæng skriver Hedetoft, LV, imidlertid at til trods for frygt for reduceret indflydelse fra de lokale samfunds side i forbindelse med kommunesammenlægning (på Bornholm), har lokale kræfter reelt fået indflydelse. Det sker igennem deres lokale foreninger, som der er tradition for at deltage i.

I ReS 36.9 har Osborne et al. rapporteret fra et tre-landestudium om forudsætninger for et (positivt) lokalt udviklingsarbejde. De er kommet frem til tre centrale forudsætninger: 1. *Tilstedeværelse af støttende, frivillig 'community' infrastruktur*¹⁵, 2. *Muligheden for at lære i små-skala-projekter før et mere strategisk engagement*, 3. *Økonomisk støtte til læringsprocessen*.

I RS 23.1 finder Brennan & Luloff, at lokalsamfundsarbejdet kaldet '*community agency*', spiller en central rolle i to undersøgte områder i forskellige lande. Den kommer til udtryk i form af at sikre fællesskab og lokalt tilhør på forskellige måder og danner grundlag for videre udvikling og opbygning af kapacitet i samfundene.

Som McAvreavey, SR 46.2 skriver, har mikropolitik fået stor betydning i lokalt udviklingsarbejde. I den sammenhæng bliver social kapital-begrebet i øvrigt analyseret, og forfatteren meddeler, at det i sig selv ikke kan forklare ret meget¹⁶.

I RS 19.3 skriver Woods om de mange rurale kampagner og protester og ser dem som et led i den rurale forvandling – fra '*rural politics*' til '*politics of the rural*'. Woods sammenligner det med 'new social movement'. 'New social movement' er rummelig og mange forskellige formål og udtryk kan gøre sig gældende under samme paraply, er også har en løs organisering og som i øvrigt er kendetegnet ved stor medieorientering.

I SR 40.2 findes en række artikler om LEADER. Heri diskuterer Ray for eksempel forskellige mulige, grundlæggende forståelser af LEADER-konceptet: 1. *At det bryder med den klassiske opdeling mellem stat, marked og civilsamfund og i stedet rummer en quasi-markedstilgang*, 2. *At det handler om en politiserings/demokratiseringsdiskurs*, 3. *At det fremmer en endogent bestemt udvikling*, 4. *At det giver potentialer for en mere humanistisk/personbåren udvikling*.

Osti, SR 40.2, argumenterer tilsvarende for, at LEADER udtrykker et skift fra de hierarkiske systemer til rumme en quasi-markedstilgang, idet territorier er blevet forsynet med kapacitet eller '*strategic agents*'. Men at der alligevel er stor risiko for en lokal/politisk kontrol (i Italien).

Selvom LEADER giver mange nye instrumenter, skriver Buller, SR 40.2, at de afstemmes inden for eksisterende politiske, økonomiske og administrative rammer (i Frankrig), hvorved graden af fornyelse og innovation begrænses. Dog har der fundet et skift sted, således at 'rural policy' ikke længere alene er møntet på økonomisk udvikling, men også på at understøtte refleksive tilgange med emner som samhørighed og territorial udvikling.

I Spanien har Perez, SR 40.2 fundet, at mange kræfter fra forskellige niveauer er brugt på at opnå kontrol over programmet. Man kan ikke sige, at LEADER har været en stor succes hidtil, men dog

at en proces med en ny demokratisk samarbejdskultur og rurale entreprenører har fået en håndsrækning.

Shucksmith, SR 40.2 er kritisk over for en tro på, at borgerinddragelse er godt *per se*. *LEADER viser sig at fremme elitære tilstande, fordi kun de stærkeste deltager*. Programmet bør efter hans vurdering arbejde mere proaktivt for at hæve den sociale og kulturelle kapital blandt udsatte grupper, så de også kan drage fordel og medvirke.

Også i Tyskland finder Bruckmeier, SR 40.2, at LEADER er blevet begrænset af stor indflydelse fra andre regionale strukturer og aktører. På grund af institutionalisering og kravene til medfinansiering er det ikke lykkedes at skabe innovation og involvering i retning af en bæredygtig landdistriktsudvikling.

Scott, RS 20.1 advokerer for, at partnerskaber som i LEADER kan give afsæt for nye økonomiske aktiviteter, men at der findes en række forhindringer. *Der mangles strategisk kapacitet og viden hos medlemmerne og det bør sikres, at marginaliserede drages med ind*.

MacKinnon, RS 18.3 har analyseret sig frem til, at litteraturen ikke i tilstrækkelig grad sonder mellem forskelle på 'governance' varetaget af lokale myndigheder og af 'community agencies'. De første er underlagt diverse kontroller, og er ensrettende, mens de sidste kræver og opretholder en vis selvstændighed og kan afspejle de særlige lokale forhold og behov.

Clark et al. RS 23.2 kigger også på *forskellige partnerskaber: Nogle med stor statslig deltagelse og nogle 'community-organiserede'*. De finder, at de 'community-organiserede' klarer sig bedst, fordi de kan matche de særlige lokale forhold. De argumenterer følgelig for en 'new institutionalist' tilgang, hvor konteksten styrer organisering.

Thompson, RS 21.3 har undersøgt to forskellige modeller for partnerskaber i forvaltning af nationalparker: En hvor magten er lagt ud og der er plads til regionale forskelle og en, hvor der er tale om en central administrativ kontrol til sikring af nationale interesser. Den sidste står stærkest i spillet, men at det påvirker indholdet og det lokale ejerskab eller drive, skriver også hun.

Partnerskabspotentialet (efter erfaringer fra 5b-programmet) finder Whittaker et al., RS 20.2 begrænses af kontrolforanstaltninger og økonomiske formaliteter. *Staten kan derved ødelægge den lokale dynamik*. Men netværk, der kan magte kontrolproblemet og sprede ansvaret, kan til gengæld være en løsning.

Et stort *legitimitetsproblem i partnerskabskonstruktioner* og andre organiseringer af landdistriktspolitik på, er til stede, Connelly et al., RS 22.3, og der skal arbejdes med løsninger af det problem, hvis 'the governance' skal få fuld accept også i den bredere befolkning. Der må blandt andet være tale om kontekstbestemte løsninger.

I et område som Chianti findes forskellige netværk, blandt andet et stærkt vinnetræk, skriver Brunori & Rossi, RS 23.2. Men de samarbejder ikke og kan modvirke hinanden. Forfatterne finder, at der er *behov for en 'meta-governance'*, hvor både lokale og ikke-lokale er repræsenteret og med involvering af det regionale niveau.

Partnerskaber anses for at være en nøgle til bredere udviklingsstrategier, men Yarwood, RS 18.3 stiller spørgsmålstegn ved deres inkludering og effektivitet. Hans analyse bygger på et studium af et partnerskabs projekter i et givet område, hvor der har skullet tages et særligt hensyn til at tilvejebringe billige boliger. I den sammenhæng udpeges især et 'parish council' (sognerådet) som et problem i det pågældende partnerskab.

Tabel 10. Synsvinkel – 'The New Rural Governance' eller 'local governance'

	Byudvikling	Den rurale idyl	Lokal udvikling
Fra 'rural policy' til 'politics from the rural' eller skiftet fra 'top-down' til 'bottom-up'			•
Effekter i det nye er svære at måle			•
'Community agency' er afgørende og skal bygges op			•
Partnerskaber har forskellige, nye banebrydende roller i forhold til den konventionelle statsmodel			•
Der er elitære tendenser i de nye organiseringer			•
Der er legitimitetsproblemer og manglende demokratisk kontrolmulighed			•
Organisering i forhold til lokal kontekst er vigtig			•
Der er behov for 'meta-governance' når flere aktører/partnerskaber eksisterer			•
Eksogen, formalisering og statslig styring af aktører (blandt andet partnerskaber) kan ødelægge lokalt engagement			•

Forskningslitteratur på vej – nye konferencer

Selv om tiden, fra en artikel er tænkt og forfattet til den er udgivet i et tidsskrift, normalt er kortere, end hvis det havde handlet om tilblivelse af en hel bog, går der alligevel tid. Da landdistriktsudvikling som forskningstema er under stor udvikling og efter nogle af de tidligere omtale forfatteres mening samtidigt er stærkt fluktuerende, kan der i mellemtiden være opstået nye tendenser eller erfaringer. Derfor er det også værd at se på, hvad nyligt afviklede, toneangivende konferencers temaer handler om: Om de støtter op om litteraturen, eller der er meget nyt i forhold til den.

Her har vi haft mulighed for at se nærmere på European Society for Rural Research's seneste kongres (ESRS 2007), hvor mange hundrede forskere med specialer i den brede landdistriktsudvikling fra Europa og andre lande udvekslede deres nyeste forskning. Desuden har vi haft muligheden for at

se, hvad den seneste konference i Nordic-Scottish University Network for Rural and Regional Development havde på programmet i 2007 (NSN).

ESRS

Kongressen i 2007 havde overskriften 'Mobilities, Vulnerabilities and Sustainabilities: New questions and challenges for rural Europe' og rummede 22 workshops. Bagest er de umiddelbart mest relevante workshops til belysning af det nye landdistriktsbegreb oplistet sammen med titlerne på de respektive papers¹⁷. Denne oversigt giver nogle klare indtryk:

- Der bydes massivt ind fra forskningens side til belysning af 'rural development' som et rumligt eller territorielt anliggende med anderledes vilkår og muligheder end førhen. Kongressen understøtter ikke alene den gennemgåede litteraturs hovedindhold, men trækker det videre med nye vinkler og flere temaer. Der er ingen tvivl om, at 'rural research' med de nye tilgange til landdistriktsudvikling er i vækst, men samtidigt at landdistriktsudvikling kan handle om uendeligt meget og derfor måske stadig står med en lidt søgende profil samlet set.

I forlængelse af litteraturgennemgangen skal det her fremhæves, at:

- Selv om begrebet ikke eksplicit indgår, er 'The New Rural Paradigm'¹⁸ underliggende i mange bidrag og det eksistensberettigelse ikke længere et spørgsmål, men dets nærmere udmøntning måske nok
- At 'governance' indtager en meget stor plads i forskningen, og var repræsenteret i en række workshops. Begrebet optræder nu på mange forskellige niveauer og i forskellige kontekster: Devolution og lokalsamfundsmedvirken, government/governance-relationer, multi-level-governance, partnerskaber et cetera.
- Entrepreneurship-begrebet optrådte i mange udfoldelser i en rural sammenhæng på sin egen workshop og vil følgelig komme til at stå mere centralt i litteraturen fremover
- Det samme gælder rural turisme
- Ligesom der fortsat er et betydeligt fokus på anderledes og svage grupper, men eksklusions/inklusionsdagsordenen er markant. Ikke mindst var immigrationsspørgsmål iblandt.

NSN

Ved årets konference i det regi havde netværket valgt temaet 'Innovation Systems' med særlig vægt på tre undertemaer:

- Lokal økonomi og erhvervsudvikling
- Natur og landskab som udviklingsfaktor
- Læring og kompetenceudvikling

Med henvisning til listen bagest, hvor man kan finde overskrifterne på indlæggene, kan følgende uddrages:

- Innovationssystemer som teorivinkel er hentet fra den regionale forskningslitteratur, og er som sådan nyt i den rurale kontekst, men gav mening og inspiration

På flere måder både supplerer og afviger NSN også fra det tidligere gennemgåede og kan siges at føje nyt til. Det er for eksempel

- Innovation som et ikke-urbant fænomen, alene
- Læringssystemer, blandt andet distancebaseret
- Betydningen af natur og det byggede miljøes visuelle fremtræden for udvikling

Der indgik desuden bidrag, der lige såvel kunne være repræsenteret ved en regionalforskningskonference, for eksempel om 'vækststrategier', hvor det som binder dem sammen er, at empirien stammer fra tyndt befolkede områder. Jo mere den rurale forskning arbejder med territorielt betingede udvikling, jo mere vil der blive overlap til regionalforskningen. Har eller skal 'rural research' så have en særlig faglighed, eller handler den bare om alt det, der findes og har relevans i den rurale geografi, synes derfor nu at være relevante spørgsmål.

Forskel på danske og udenlandske bidrag?

I den indsamlede tidsskriftslitteratur finder vi ikke så mange danske bidrag. Årsagerne hertil kan være flere. Først og fremmest må det dog skulle tilskrives, at der grundlæggende ikke har været megen forskning indtil for nylig fra dansk side inden for det brede landdistriktsbegreb¹⁹. Ved at se på Landvindinger – Landdistriktsforskning og – perspektiver (Svendsen & Tanvig, red., 2007) som gjort i sammenhæng med analysen af tidsskriftsartiklerne og ved desuden at inddrage NSN-konferencen får vi dog mulighed for at komme lidt tættere på de danske forskningsprofiler i de sammenhænge i forhold til resten. Hermed skal forstås at der i de øvrige lande sagtens kan tænkes forskning om rurale forhold, der emnemæssigt ligger uden for det, som de valgte tidsskrifter og for eksempel ESRS konferencen har indeholdt.

Mange af de fundne danske bidrag i tidsskrifterne, på ESRS samt NSN, foruden naturligvis i LV, kredser om de samme problemstillinger, som udlændingene gør. Mange af de danske bidrag på ESRS og i NSN er også bearbejdede udgaver i forhold til bidrag i LV²⁰.

Med ovenstående forbehold kan der alligevel også tegnes nogle konturforskelle: Der er fundet flere danske bidrag med særlig opmærksomhed over for det fysiske elements betydning, det byggede miljøes ydre, æstetik og sammenhænge mellem de aspekter og den socio-økonomiske udvikling. Det gælder både bidrag på ESRS (eksempelvis et af Svendsen og et af Tanvig²¹) og i antologien Landvindinger – Landdistriktsforskning – og perspektiver. Især må bidrag som Møller (LV) og Mogenssen & Møller (NSN), der handler om det fysiske forfalds betydning for udviklingsmuligheder og den manglende planlægningsindsats til modværg, trækkes frem som unikke danske bidrag. I den sparsomme valgte danske litteratur er der til gengæld ikke samme fokus på socialpolitiske problemstillinger, trusler om eksklusion og alt det, der knytter sig til 'The New Rural Governance' som i den udenlandske. Måske er det også et tegn på, at den danske velfærdsstat trods alt hidtil har taget toppen af udviklingsproblemer i landdistrikterne, jf. for eksempel Tanvig, 2007a.

Men den danske forskning er som også påvist i grøde, og fremover vil vi utvivlsomt se flere danske bidrag med fokus på store udviklingsproblemer og 'local governance's indbyggede begrænsninger for at løse dem.

I forskningslitteraturen kredses desuagtet om det forhold, at 'The New Rural Paradigm' er indbegrebet af lokal praksis, og ofte sidestilles med 'The New Rural Governance'. Vi skal i det følgende tage det næste skridt i forhold til denne praksis, specielt i Danmark.

Projektverdenen – hvor går den hen?

Den gennemgåede landdistriktsforskning handler ikke om enkeltprojekter, eller bevæger sig på projektniveau og for eksempel undersøger, hvad der virker. En stor del af forskningen handler dog om det forhold, at lokal landdistriktsudvikling set som udtryk for initiativtagning, projekter og fremme af lokal dynamik, er kendetegnende for det nye, eller i det mindste for det ene af de tre landdistriktsyn. De fremhæver forskellige problemstillinger og antagelser om sammenhænge, men de stopper alle med ønsker om mere systemiseret empiri og en række spørgsmål.

Som i forskningsverdenen generelt set har vi i denne sammenhæng heller ikke de instrumenter og metoder i hænde, som gør, at vi kan komme i dybden. Men vi kan dog sætte os for at grave i noget af den tilgængelige viden om projekter, for på den baggrund at komme lidt tættere på det nye paradigmes karakteristika og rækkevidde og på den baggrund bruge forskningslitteraturen i praksis.

Mange finder, at der er særlig behov for instrumenter til udvikling i udkantsområder, for eksempel i Mulighedernes Land. Derfor vil vi i analysen, ud over at spørge til det nye paradigmes konkrete former, også spørge til, hvorledes det reflekterer særlige behov i udkantsområder.

Vi skal opsøge viden om, hvordan 'The New Rural Paradigm' klædes på, og som litteraturen har givet særlig anledning til at få uddybet, især dog:

- Hvad kendetegner projektaktiviteten? Er den styret af konjunkturrelle luner, det vil sige uden strategisk betydning, eller det modsatte, som nogle forskere diskuterer?
- Er den elitens verden og kommer ikke de svage områder til gode, som mange forskere også frygter?

Det sker ved at se nærmere på det europæiske LEADER+ program og den danske Landdistriktspuljen, fordi de er anset for at skulle ligge i front, suppleret med evalueringserfaringer og opfølgende undersøgelser.

LEADER+ - programmet og dets projekter

LEADER+ programmet er anset for at være det førende program for udviklingsprojekter med sigte på landdistriktsudvikling i EU's medlemslande i 2000-2006. Derfor har vi valgt at bruge aktiviteter og erfaringer herfra som en central kilde²². Kendetegnene for LEADER er i realiteten, hvad nogle forskere har benævnt 'The New Rural Governance' med 'bottom up' princippet, hvor territorielt baserede strategier tilrettelagt af lokale aktionsgrupper i form af partnerskaber bestående af lokale repræsentanter fra henholdsvis civilsamfund, erhverv/organisationer og myndigheder i de pågældende territorier skal styre formidlingen af penge til projekter, og hvor de lokale aktionsgrupper er uddelegeret kompetence fra centralt hold til at forestå dette.

Der er ikke knyttet store midler til programmet og de enkelte grupper, og det har været et særligt hensyn med programmet, at der gennem de konkrete valg af projekter har skullet ansøres til forbedringer af en langsigtet udvikling. Der har også været krav om at danne tværgående netværk mellem grupper både nationalt og internationalt for ad den vej at finde nye alliancer og innovative ideer eller direkte samarbejde. På mange måder rummer programmets forskrifter altså de ingredienser,

som forskningslitteraturen efterspørger i forbindelse med det nye paradigme, herunder den territorielt og lokalt forankrede 'governance' tilgang, netværksdannelser og strategiske dispositioner truffet af de lokale aktionsgrupper, der også er etableret som tværgående partnerskaber.

I Danmark har der været 12 LEADER+ områder, som indledningsvis har fået tildelt fire styrende hovedtemaer (af ressortministeriet), og som hver af grupperne så har vægtet og udfyldt forskelligt gennem nærmere beslutninger om strategier og projektstøtte.

1. Anvendelse af ny know-how for at gøre produktion og tjenesteydelser mere konkurrencedygtige - i alt 43 projekter
2. Forbedring af livskvaliteten i landdistrikter – i alt 227 projekter
3. Udnyttelse af naturlige og kulturelle ressourcer – i alt 136 projekter
4. Profilerings af lokale produkter ved at lette adgangen til markederne for mindre virksomheder – i alt 50 projekter

Nogle af de nærmere erfaringer herfra vil blive gengivet senere. Ved at gå ind på www.leader.dk og søge under projektdatabasen, vil man kunne finde dem beskrevet enkeltvis.

Bagest i dette notat findes desuden en opstilling af de projekter, som det såkaldte LEADER-Observatory selv har valgt at fremstille som 'best practice' på europæisk plan og som er omtalt i LEADER+ Magazines 2005-2006. Herimellem findes danske projekter.

Landdistriktspuljen og dens projekter

Tilbage i 1990'erne blev der stillet massive krav fra landsbybevægelsen om etablering af en landdistriktspolitik i Danmark. Dette blev imødekommet ved udarbejdelse af en betænkning (Indenrigsministeriet, 1997), som blandt andet åbnede for, at der i Indenrigsministeriets regi blev etableret et rådgivende udvalg for ministeren, som årligt skulle udarbejde en redegørelse for landdistrikternes udvikling og som skulle forvalte en ny pulje, Landdistriktspuljen. Denne fik tilført cirka 17 millioner kroner til årlig uddeling til projekter, som kunne nære ildsjæles virke i landdistrikterne. Siden er organiseringen ændret og puljen tilført lidt flere midler, nu 21 millioner kroner årligt. Formålet med puljen er uændret:

- At skabe nye, varige og utraditionelle arbejdspladser i landdistrikterne - herunder nicheproduktion - eventuelt som en kombination af privat og offentligt arbejde
- At styrke integrationen af nye landdistriktborgere, såvel danskere som nydanskere
- At fastholde og udvikle den offentlige og private service i landdistrikterne, herunder styrke initiativer til opretholdelse af basale servicefaciliteter
- At styrke sociale, kulturelle og uddannelsesmæssige initiativer rettet mod børn og unge i landdistrikterne – herunder aktiviteter for socialt svagt stillede børn og unge
- At belyse landdistrikternes udviklingsvilkår, herunder erhvervsvilkårene og befolkningens levevilkår

Hvert år vælges et særligt indsatsområde, og i 2008 vil der for eksempel blive lagt særlig vægt på projekter, som 1. Fokuserer på landdistriktsudvikling i de nye kommuner; eller 2. Har til formål at styrke den sociale sammenhængskraft i landdistrikterne.

Siden har denne pulje og ministeriets virke på landdistriktsområdet i øvrigt, blandt andet i form af afholdelse af en årlig konference, hidkaldt stor opmærksomhed og er i mange kredse anset for at være den danske landdistriktspolitik. Puljen har finansieret et stort antal projekter. Bagest vil man kunne finde en opstilling af støttede projekter i årene 2005 og 2007, idet der for året 2006 var tekniske vanskeligheder. Desuden kan der henvises til Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2005; 2007.

Evalueringer og undersøgelse

Omfanget af projektaktivitet inden for den brede landdistriktsudvikling er omfattende, alene når vi ser LEADER+ og Landdistriktpuljen. Selv om der er afstukket nogle overordnede rammer for, hvad programmidlerne kan understøtte og hvem der kan modtage dem, får man det klare indtryk, at valget af projekttemaer er yderst stort og varierende. Omdrejningspunkter er for eksempel lokal identitet, mobilisering af lokale kræfter, lokale produktioner og organiseringer, krydret med såvel kulturelle som nye teknologiske løsninger, og med deltagelse fra mange sider og generationer, ligesom der eksempelvis er en betydelig vægtning af projekter for unge i LEADER-sammenhæng (dog især i udlandet).

Men evalueringer af ordningerne siger samtidigt, at der er en række forbedringsmuligheder.

Her foreligger Evaluering af Landdistriktpuljen foretaget af Teknologisk Institut og Midtvejsevaluering samt opfølgende midtvejsevaluering af LEADER+ (i Danmark), også foretaget af Teknologisk Institut. Førstnævnte refererer tilbage til projektaktiviteter i perioden 1994-1998, men der er dog ikke er grund til at tro, at resultaterne ville være nævneværdigt anderledes i en nyere evaluering, fordi puljens tildelingsprincipper grundlæggende er fastholdt. Den er øget i volumen, og i forlængelse af evalueringens anbefalinger afsættes desuden visse midler til information, bidrag til forskning, og som vi også kan se i uddrag af støttede projekter, medvirker til fremme af opbygning af lokalsamfundenes kapaciteter, demokrati og andre mere strategisk orienterede projekter. De LEADER-rettede evalueringer er foretaget i 2005 -2006.

Som supplement hertil inddrages en undersøgelse af disse programmets samt Artikel 33²³s samlede fordeling i årene 2000-2004. Her lægges ordningerne op ved siden af hinanden og der ses blandt andet på den geografiske fordeling, Thomsen & Tanvig, 2006.

Evaluering af Landdistriktpuljen

Evalueringen (Dansk Teknologisk Institut, 1999), foretaget for Indenrigsministeriet, undersøgte de mange aktiviteter i medfør af Landdistriktpuljen i 1994-1998. På det tidspunkt var der givet tilskud til 606 forsøgsprojekter med i alt 73 millioner kroner projekterne fordelte sig på:

- Erhvervsudvikling og beskæftigelsesfremme – 22 pct.
- Kultur- og fritidsaktiviteter – 23 pct.
- Forskning, information, oplysning, debat – 18 pct.
- Miljøforbedringer og ressourcebesparelse – 5 pct.
- Tværgående udviklingsprojekter – 32 pct.

Langt de fleste tilhørte kategorien 'bløde projekter', hvormed for eksempel forstås aktivering af lokale ildsjæle, udvikling af ideer til trivsel, styrkelse af optimisme og sammenhold og etablering af

en bedre dialog mellem offentlige myndigheder og lokalbefolkning. Selv kategorien erhvervsudvikling og beskæftigelsesfremme er præget af en 'blød' tilgang, hvilket man bemærker ved læsning af projektbeskrivelserne, se for eksempel bagest. Tværgående udviklingsprojekter er en bred samlebetegnelse, hvor der tilsvarende er tydelig spor af 'bløde' projekter.

Organiseringen af projekterne har haft stor betydning for deres succes, idet projekter med lokale tovholdere har klaret sig bedst, mens konsulentinitierede eller eksogent initierede projekter har været mindst succesfulde.

Generelt er puljen anset for at virke efter sin hensigt, det vil sige som en relativt ubureaukratisk ordning, der understøtter lokale ildsjæles ønsker om lokale gøremål. Men evalueringen anbefaler dog også nogle korrektioner, tilføjelser eller opstramninger. For eksempel anbefales det at udvide projektperioderne til at vare mere end et år, og at der etableres forskning om lokale udviklingsmekanismer i tilknytning til puljen. Der bør samtidig gøres mere for at sikre projekternes forankring og professionalisering af projektledelsen. Hermed peges så også på, at 'man' ønsker en mere strategisk betonet indsats fremover. Hermed indikeres, at aktiviteterne ønskes mere strategiske i deres karakter, og at 'community-styringen' i givet fald skal kvalificeres. Tilføjelserne til ordningen efter evalueringen blev foretaget lægger også op til dette.

Midtvejsevaluering af LEADER+ samt opfølgningen

Evalueringerne forelå i løbet af 2006 (Teknologisk Institut, 2006a; 2006b) og tog temperaturen på programmets aktiviteter og erfaringer i den første del af LEADER+ perioden med henblik på eventuel korrektion i den sidste del af perioden.

LEADER-metoden rummer flere begreber, hvor en central forskel til Landdistriktspuljen dog er, at såkaldte lokale aktionsgrupper skal etableres og spille stærke roller og overtage en betydelig del af den ellers centralstatslige administration af midlerne. Disse grupper skal blandt andet udforme lokale udviklingsplaner, som midlerne til projekter skal tilstræbe at udmønte. Denne særlige mekanisme har følgelig fået en betydelig opmærksomhed i evalueringerne, hvor der i mindre grad er set på de enkelte projekter.

Generelt set er LEADER-metoden med dens principper om partnerskaber, en områdebaseret tilgang til udviklingspolitikken, bottom-up-princippet og princippet om samarbejde med andre blevet vurderet positivt. LAG'erne anses således for at have formået at udvikle sig og træde i karakter, og deres udviklingsplaner er blevet mere fokuserede. Der er imidlertid erfaret et problem med legitimiteten, som grupperne også selv har erkendt og forstået, men problemet er ikke løst og en formaliseret løsning anbefales.

Et andet forhold som har stået centralt er den enkelte gruppes koordinatorfunktions forankring: Skal han/hun være en del af et større hele med mulighed for administrativ integration og synergi eller isoleres til at være gruppens egen med større selvstændighed til følge. Der peges tilsvarende på det problem, at mange koordinatører²⁴ befinder sig i dobbeltroller, som både service og myndighed.

På projektsiden har evaluator fundet mange lokalt initierede, spændende og nyskabende aktiviteter. Men der peges desuden på, at der ikke fuldstændigt er det præg af innovation, som LEADER også lægger op til. Og at mange af projekterne er spredte og isolerede aktiviteter. Der lyder en kritik af

tværgående samarbejde, som dog øges indenlands i perioden, hvor det ønskede samarbejde på tværs af landegrænser ikke er fundet tilstrækkeligt.

Generelt anbefales det desuden at styrke overvågnings- og evalueringssystemet, også på projektniveau.

I den nye EU-programperiode 2007-2013 er LEADER-metoden mainstreamet i Landdistriktsprogrammet som et tegn på en større grad af formalisering, der er lagt op til flere kontrolforanstaltninger og det netværkscenter, som ordningen også kræver, er nu placeret på centralstatsligt niveau, hvor det tidligere havde en uafhængig status²⁵. Desuden er der åbnet for, at de lokale aktionsgruppers koordinatore kan være for eksempel kommunalt ansatte eller tilknyttede, og ikke som ellers forlangt skulle fungere i selvstændigt regi, ansat af grupperne selv.

Undersøgelsen 'Landdistriktsstøtten på Danmarkskortet'

I undersøgelsen gennemført af Thomsen & Tanvig, 2006 indgår foruden ovennævnte programmers projekter også projekter finansieret af artikel 33-ordningen fra Landdistriktsprogrammet 2000-06.

Alle projekter med tildeling af midler fra de pågældende programmer og puljer i perioden 2000-2004/2005 er undersøgt med henblik på, hvem der har fået til støtte til hvad, hvor i landet, ordning for ordning og tilsammen. Der fremkommer et mønster som siger, at de fleste projekter:

- Er søsat af civile personer og foreninger (sat over for erhvervsvirksomheder og organisationer/offentlige myndigheder)
- Er små set i økonomisk sammenhæng
- Er såkaldt bløde projekter – handler om kultur, fritid og lignende
- Projekter og midler hertil især tilfalder bynære landdistrikter, eller landdistrikter i 'midten', og altså ikke i samme grad yderområderne²⁶
- Endvidere fandtes at mange projektholdere kan registreres i forskellige, samtidige projekter og således er aktive i flere end et program

Projektverdenens kendetegn – fra praksis til teori

I analysen af forskningslitteraturen kunne vi indkredse antagelser om sammenhænge og kendetegn ved 'The New Rural Paradigm', hvor især den mere konkrete 'neo-endogene' model fremkommer med bud. Her skal vi konfrontere dem med de kendetegn og tendenser fra praksis, som er fundet i det foregående.

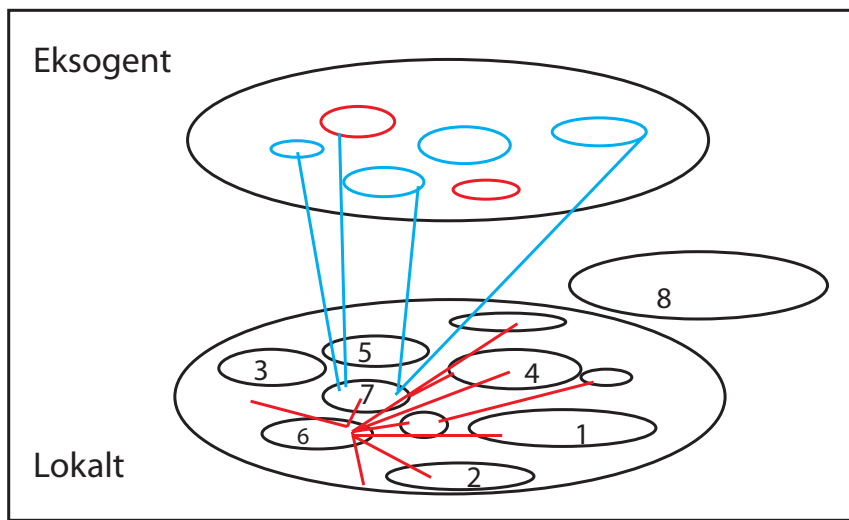
Den neo-endogene model synes således at rumme følgende komponenter, som skal være aktive for at lokalsamfund skaber udvikling:

1. Der skal være stor projektfrodighed
2. 'Community agency' skal være til stede (lokalsamfundsaktører)
3. Lokale læreprocesser og opbygning af lokal kapacitet (kulturøkonomi) skal være til stede
4. Den lokale konteksts betydning skal være anerkendt
5. Integreret udvikling og kulturøkonomi skal præge strategierne

6. Organisering i horisontale netværk (kulturøkonomi) skal forefindes (for eksempel på tværs af borgere, erhvervsliv og myndigheder)
7. Organisering i vertikale netværk (corporate, strategi, management) og samarbejde med eller træk på extra-lokale ressourcer skal forefindes
8. Refleksive strategier og kontinuerlig aktivitet skal forefindes

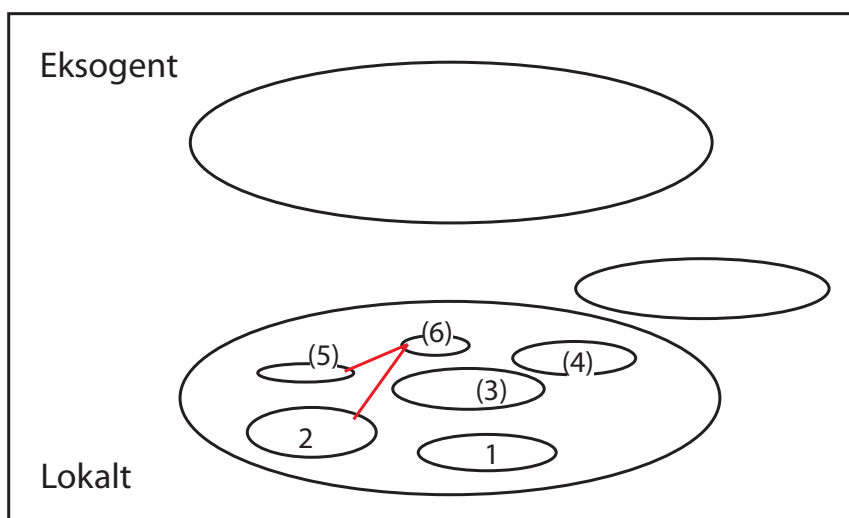
Dette kan visualiseres som i nedenstående figur.

Figur 1. Princip for lokalsamfund, der skaber udvikling

Når vi sammenholder erfaringerne fra den eksisterende praksis, må vi erkende, at det ikke er alle komponenterne, som tydeligt er i spil. De to første er, og de fire følgende er måske forekommende men ikke overbevisende. De to sidste kniber det til gengæld med. Det kan give nedenstående figur:

Figur 2. Erfaringerne fra den danske praksis

Umiddelbart kan der ikke være tvivl om, at den store projektaktivitet igennem snart mange år og dermed de enorme mængder energi, som lægges i dem, er noget, som man må forholde sig til som værende mere end konjunkturelle tilfældigheder, jævnfør et af hovedspørgsmålene for nogle af forskerne. Og vi kan se af overskifterne, at mange af de 'rigtige' ord er i anvendelse.

At LEADER-metoden vinder indpas og fremover er prioriteret højt som instrument i landdistriktsudviklingen understreger samtidigt relevansen af det nye paradigme. Når vi lægger særligt øre til evalueringer og den foretagne undersøgelse, er der dog nogle forhold, som skal fremhæves. Det, at der fortrinsvis er tale om små, 'bløde' projekter, giver umiddelbart belæg for at tildele projektaktiviteterne en rolle som opbygger af lokale relationer og sammenhold, og det 'community agency', som teorierne lægger vægt på. Det understøtter også den opfattelse, at man lokalt iværksætter aktiviteter, som man umiddelbart kan favne over, og som man eventuelt kan lære af og opbygge den kulturelle dimension, som skal til for at kunne tage efterfølgende mere strategiske skridt. Men så synes det at tynde ud i tydelige kendetegn i retning af det mere strategisk orienterede, og de forudsætninger som for eksempel vertikale samarbejder eller netværk, og tydelige indsatser for lokal udvikling, der er baseret på refleksive evalueringer, jævnfør den 'neo-endogene' models forudsætninger.

Vore empirisk baserede iagttagelser er dog også, at nogle er gode til at trække flere projekter i gang med bevilling udefra, hvilket kan være et tegn på at lokale læringsprocesser er godt i gang. Men det umiskendelige præg af, at det nye paradigmes projektverden er for de stærke, kommer også til udtryk ved, at det er de egne, hvor den socio-økonomiske udvikling ikke er i tilbagegang, som især høster støttemidlerne. Frygten for de elitære tilstande i teorierne er måske helt ubegrundet, når vi ser på praksis.

Når projektverdenen ikke sætter sig tydeligt igennem og demonstrerer 'The New Rural Paradigms' gennemslagskraft, kan det have forskellige forklaringer:

- Det kan som nogle af forskerne tidligere er refereret for at mene være et spørgsmål om tid og modning
- Det kan også være fordi det vi har målt er bevilgede projekter, hvortil der knytter sig en række formkrav (kravet om medfinansiering og en kommunalfuldmagt der gør direkte erhvervsstøtte ulovligt hvis der er kommunale midler involveret, eller programfædrenes egne præferencer)
- Det kan ikke mindst være, fordi vi ikke kan måle virkninger især af proceskarakter. For at kunne det, skal de enkelte aktiviteter kunne holdes op imod den pågældende lokale kontekst og hvad der i øvrigt foregår dér – og det har ingen gjort eller udviklet værktøjer til

Men det kan, som enkelte forskere også har kredset om, være fordi, der samfundspolitisk set ikke skal blive tale om et alternativt udviklingsscenarie, hvor lokale kræfter får et så selvstændigt råderum, som paradigmets retorik forudsætter.

Det sidste understreges af det forhold, at i takt med den øgede opmærksomhed over for og intensivering af diverse støtteordninger og fremme af lokal landdistriktsudvikling, synes statens kontrol også at vokse, jævnfør det foregående. Som forskningen giver belæg for, skulle det i givet fald være gået den modsatte vej – altså at community-styringen skulle være styrket i stedet, være sig i partnerskabskonstruktionerne eller anden organisering af governance.

Omvendt er der også meget som tyder på, at det nye paradigme vil forstærke allerede forekommende forskelle i samfundet; at de stærkeste vil blive stærkere. Eller at projektaktiviteten medvirker til at krydre eller fremme den slags udvikling, som ellers ifølge forskningen primært er by-bestemt, funktionelt på grund af plads, eller mentalt på grund af behov for at have (en tro på) aflastende og mere 'sunde' miljøer. Mens for eksempel udkantsområdets socio-økonomiske problemstillinger næppe vil blive tilgodeset, fordi der typisk findes forholdsvis flere svage som udgangspunkt, og de vil få sværere ved at bruge de nye muligheder og vilkår.

Konklusioner

Denne kortlægning og analyse har to hovedformål:

- At undersøge hvad forskningslitteraturen fremhæver af relevans for landdistriktsudvikling
- At holde denne viden op imod projektverdenens gøremål og karakter

Resultaterne skal bruges til at kvalificere og viderebringe debatten om landdistriktsudvikling, herunder hvad der kan forklare den store interesse og hvilken retning, landdistriktsudviklingen synes at tage. Rapporten er tiltænkt fagfolk og beslutningstagere som inspiration og et videre oplæg til fremtidig indsats. Herimellem er aktører i Mulighedernes Land, jævnfør forordet. Bearbejdede uddrag indgår desuden i en publikation fra Mulighedernes Lands tværgående spor ved afslutningen af forprojektet i 2008.

Landdistriktsudvikling er et relativt nyt begreb såvel i forsknings- som i praksisverdenen. I sig selv kan man derfor betragte de foreliggende resultater som nogle af de første grundstene til at bygge en videre forskning og praksis op på.

Noget af det som gennemsyrrer feltet, er at landdistriktsudvikling er kendetegnet ved en stor praksis, uden at det er indlysende, hvad de mange aktiviteter skal tjene til dybere set, og om 'det virker' på udvikling overhovedet. Det kan skyldes to forhold:

- At der er tale om nye fænomener, som forskningen med sine vante metoder ikke kan opfatte
- At praksisfænomenet som sådan har fået stor betydning (for landdistriktsudviklingen), for eksempel i forhold til en mere planlægnings- eller politikbestemt udvikling

Vi har valgt at kortlægge relevante artikler vedrørende 'rural development' i de førende europæiske tidsskrifter siden år 2000 og fokuseret på den del, som kan belyse det nye eller brede landdistriktsbegreb. Hermed forstås at vi har styret uden om de bidrag, der især anvender det agrare-begreb, hvor landdistrikternes forhold er bestemt af landbrugssektoren, eller de bidrag som ikke klart handler om samfundets udvikling, for eksempel rene agro-miljø-bidrag. Forskningslitteraturen er suppleret med en række andre kilder. Derved har vi fået lejlighed til at gennemgå 129 internationale tidsskriftsartikler og 17 artikler i en dansk antologi, foruden et stort antal konferencebidrag. I sidstnævnte har vi primært interesseret os for de respektive temaer og overskrifter på papers.

Forskningslitteraturen giver visse bud på forklaringer af det nye og dets udtryk. Med de antenner ude har vi efterfølgende valgt at slå ned på et førende EU-landdistriktsudviklingsprogram (LEADER+ programmet) og en national pulje (Landdistriktspuljen), der begge støtter projekter i Danmark, suppleret med evalueringer og andre centrale kilder.

Herved fremkommer nogle mønstre, som kalder på nærmere opmærksomhed. Det er dem, vi skal koncentrere os om i det efterfølgende.

Potentialer og dilemmaer

I den udvalgte litteratur er der et klart belæg for at opfatte landdistriktsudvikling og hele begrebsdannelsen herom som et nyt, seriøst forskningsfelt, selv om der er masser af åbne spørgsmål og løse ender. Det såkaldte 'New Rural Paradigm'²⁷, indgår mere eller mindre eksplicit i masser af sammenhænge. Men det skal også fremhæves, at vi måtte fravælge mindst ligeså megen litteratur, som ikke klart relaterede sig til det brede landdistriktsbegreb²⁸. Og som det er fremgået af analysen, er det ikke desto mindre langt fra al litteratur om den brede landdistriktsudvikling²⁹, der alligevel uddyber det nye paradigme.

Flere typer landdistriktsbegreber er i spil – med vidt forskellige drivkræfter og dermed muligheder for indflydelse

Efter landbrugssamfundets svækkede betydning er det et godt spørgsmål, hvad der så især betinger landdistrikternes udvikling. I litteraturen er der enkelte bidrag, som tager dette spørgsmål op, men langt de fleste viser kun indirekte, hvad de forstår ved 'landdistrikter'. Det forskerne skriver om og deres anskuelser, får dog feltet til at falde ud i tre grupper³⁰:

- Dem der fokuserer på bysamfunds udvikling, spredning og pladsbehov og at landdistrikterne er peri-urbane områder og 'rurbaniseres'
- Dem der fokuserer på mentale forestillinger (om rural idyl), drømmen om livet på landet og at landdistrikterne eksisterer som sociale konstruktioner, som modpoler og aflastningszoner til bylivet – og at det fortrænger masser af faktisk forekommende problemer i landdistrikterne
- Dem der ser landdistrikterne som forskellige lokalsamfund med nye muligheder for (selvstændig) udvikling

De to første gør altså landdistrikternes udvikling til spørgsmål om udefrakommende eller eksogene, typisk by-bestemte, mekanismer. Mens den sidste er den, som umiddelbart synes at give stof til 'The New Rural Paradigm'.

Både i den agrare og i den klassiske regionalteoretiske begrebsverden modstilles land og by³¹. De ovenstående synsvinkler ser land-by i andre koalitioner eller ophæver deres modstilling, se også tabel 1.

- Dem som gør landdistrikternes udvikling betinget af byudvikling ophæver eller blander relationerne
- Dem som finder, at landdistrikternes udvikling bestemmes af forestillinger og ønsker om rural idyl, tilstræber at fastholde forskellene
- Dem som anser udviklingen (i landdistrikterne) som lokalt bestemt ophæver land-by begreberne og nærmest sidestiller områderne (teoretisk)

Forfatterne beskriver sjældent, hvilke typer geografiske områder, de relaterer deres forskning til, om det for eksempel er bynære landdistrikter eller udkantsområder. Mange vil formentlig fremføre, at det ikke er relevant, eksempelvis dem som arbejder med udviklingen som socialt konstrueret og mentalt bestemt. Andre vil fremhæve, at der netop er tale om dannelse af mange forskellige typer lokalområder (i landdistrikter), og at det derfor netop kan være relevant at se på sammenhænge mellem teorier eller temaer og deres geografiske relevans eller ståsted. Herimellem er vi.

På den baggrund vil vi groft sige, at de to første typer er mest relevante for bynære landdistrikter, fordi de bedst lader sig praktisere her. Den sidste er relevant alle vegne, men er den, som af de tre synes mest påkrævet i udkantsområderne, se tabel 2.

I det følgende skal vi gå tættere på de resultater, som kan belyse det nye paradigme, fordi det er her indenfor, vi kan finde meningsfulde bud på 'landdistriktsudviklingens' hang til praksis eller handling. Vi skal navnlig se det i relation til udfordringerne i udkantsområderne, både fordi det teoretisk set er dér, det vil give mest mening, jævnfør ovenstående, og dels fordi Mulighedernes Land særligt handler om udvikling i udkantsområder.

Udvikling er et lokalt ansvar i det nye paradigme – derfor megen praksis og handling – men det er ikke lige meget hvordan

Helt fundamentalt handler det nye paradigme om, at udviklingen i landdistrikter ikke udspringer af en sektors (landbrugets) eller udefrakommende top-down-baserede tiltag. Den er i stedet territorielt betinget, hvormed forstås der lokalt være forskellige ressourcer (forskellige lokale kapitaler) at gøre godt med. Vi har fundet flere centrale bud på, hvordan det så kan blive til 'udvikling', nemlig under begrebet 'den neo-endogene model'. Grundlæggende finder den, at det er fra endogent (nedefra og i tværgående relationer) hold, at aktiverne skal aktiveres – men det skal ske i eksogene relationer, dvs. strategisk samarbejde og markedsorientering. I den model peges på vigtige ingredienser i det lokale miljø:

- Brug af stedbundne ressourcer og sikre lokal forankring
- Opmærksomhed over for forskellige lokale kapitaler og forskellig lokal kontekst
- Bygge på identitet, integration og kulturøkonomi
- Opbygge socialt entrepreneurship
- Sikre social læring
- Være opmærksomhed på mødesteders betydning og anvendelse
- Opbygge samvirkende netværksrelationer – horisontalt i lokalsamfundet – og vertikalt i forhold til omverdenen

En betragtelig del af forskningsartiklerne handler om 'local governance' og som flere skriver det forhold, at 'The New Rural Paradigm' også er 'The New Rural Governance'. De hefter sig ved, at landdistriktsudvikling politisk set ofte er gjort til et anliggende for lokalsamfundets deltagelse. Det er i den sammenhæng vi kan læse om 'bottom-up', 'community agency', endogent betinget udvikling, participation, kulturøkonomi, LEADER-metoden, partnerskaber, sociale netværk etc. Men også her møder vi undring, fordi resultatlisten ikke synes overbevisende, eller som nogle skriver: Det virker tilfældigt og fragmenteret. De samme giver det dog også en chance, fordi en tidsfaktor kan spille ind, og der mangles metoder til at forstå og måle effekter af det nye.

Det centrale ved det nye er imidlertid et brud med klassiske styringsmekanismer. I stedet for en 'rural policy', bestemt top-down og direkte omfattet af for eksempel planlægning og forvaltning, så skrives om en 'politics from the rural'. Nogle skriver eksempelvis også om en 'quasimarkeds-tilgang' med inddragelse eller ansvarliggørelse af civilsamfundet. Støtteprogrammer kan give incitamenter til at forfølge dette paradigme, men det er altså op til civilsamfundet at agere også i henseende til markedet. Det er tilsyneladende projektverdenens rationale!

Det nye paradigme afhænger af menneskelige ressourcer – også i udkantsområderne

En række forfattere advarer mod en tro på, at det nye paradigme kan løse problemer specielt i svagt stillede områder – fordi mange mennesker dér ikke har de ressourcer og forudsætninger, der skal til for at udnytte dets potentialer. Det er i stedet for de ressourcestærke og undersøgelser af partnerskaber blandt andet i forbindelse med LEADER-konceptet, viser da også tegn på, at sådanne partnerskaber er elitære i deres sammensætning. Da deres legitimitet samtidigt er uklar – hvem er de enkelte medlemmer repræsentanter for og med hvilke mandater? - er der begrænset mulighed for demokratisk kontrol eller sikring af de svages interesser.

Den 'neo-endogene' model kan betragtes som en konkretisering af det nye paradigme. Den gør en bæredygtig lokal udvikling betinget blandt andet af brug af forskellige lokale kapitaler og samarbejdende horisontale netværk (opbygning af kulturøkonomi) med vertikale netværk (corporate, strategi, marked). I de nærmere studier af projektverdenen herhjemme forekommer det dog mest at være de indledende skridt i den retning, som tages – således små projekter, der kan skabe lokale relationer og måske så, så småt opbygge kapacitet til et større perspektiv³². Se også figur 1 og 2.

Meget tyder altså på at det, som folk magter, primært er funderingen af den lokale dimension i modellen, mens de strategisk set vigtige elementer, hvis der skal ske egentlig udvikling i lokalsamfundet, ikke er usynlige eller utilstrækkelige. I udkantsområderne kan det være fatalt.

Modsætningsforhold mellem lokalt engagement og udefrakommende eller statslig styring

Ovenstående skal sammenholdes med de resultater, som flere forskere peger på: Det nye paradigme vil i sin idealform træde i stedet for en klassisk statslig versus markeds-styret udvikling og lægger sig midt imellem eller påtage sig begge roller³³.

Flere studier fremhæver, at lokal organisering for eksempel som partnerskaber fungerer bedst, når de er styret eller sammensat af de lokale civile samfund eller er formet til de særlige lokale vilkår og behov. Nogle studier har for eksempel sammenlignet partnerskaber, der er formet og sammensat af de lokale samfund med partnerskaber, der er initieret af og rummer en høj grad af statslig deltagelse. De sidste bliver 'managerialist' i deres tilgang og mister det særlige lokale islæt og det lokale ejerskab. Enkelte skriver også, at i områder med flere samtidigt virkende organiseringer, for eksempel partnerskaber, kan der findes konflikter og kontraproduktive effekter, og peger på et behov for 'meta-governance' i form af en rammestyring eksempelvis fra regionalt hold.

Nogle skriver desuden, at forudsætningen for vellykkede resultater i det hele taget er, at organiseringen er bestemt af den lokale kontekst – det vil sige at forsøg på management-bestemte konstruktioner er dømt til at mislykkes. Også det ligner en gordisk knude, hvis der skal ske ændringer, så den faktiske lokale praksis får større effekt på udviklingen.

Dette hænger heller ikke godt sammen med en tendens til øget statslig medvirken og kontrol i forbindelse med støtteordningerne, jævnfør kapitlet om projektverdenen og jævnfør note 33. Eller - kunne man tilføje her – den voksende kommunale og fra anden side organisering og deltagelse i 'lokal landdistriktspolitik'.

Det nye paradigme forudsætter således kapacitet i civilsamfundet, men også at civilsamfundet får lov til at få og udvikle en sådan på egne vilkår. Begge forudsætninger forekommer ikke at være opfyldte.

Det gode spørgsmål er selvfølgelig, hvordan det neo-endogene samspil så skal sikres.

Landdistriktsudfordringer hænger sammen med staten på andre måder

Det har været et delformål i analysen at spørge til danske bidrag og erfaringer i den lidt større sammenhæng. Umiddelbart er den danske forskning inden for landdistriktsudvikling af relativt ny dato, men der forekommer en række bidrag, som også indgår i den internationale sammenhæng og ligger på linje dér. I den udenlandske forskerkreds er der til gengæld et fokus på socialpolitiske problemer i landdistrikterne, hvad vi ikke har fundet tilsvarende eksempler på i den danske forskning. I den danske forskning har vi i stedet fundet eksempler på betydningen af æstetik og betydningen af det byggede miljøes ydre fremtræden for udvikling, hvilket ikke har været genstand for nogle af de udenlandske bidrag i analysen. Selv om det kan skyldes tilfældigheder eller metodiske forhold, kan det dog også skyldes, at vore nationale kontekster for landdistriktsforhold er forskellige, herunder at den danske velfærdsstat har virket særligt ind her.

I den analyserede forskning er forskellige velfærdsstaters virke ikke belyst, men det må findes oplagt, hvis vi skal opnå en bedre forståelse for behov og muligheder for 'rural governance' bredt set, men også hvis vi skal kunne drage sammenligninger på tværs af landene. Også det efterlader et nyt metodespørgsmål.

Det nye - og målbarhed

Den store grøde i både forskningen om og projektverdenen inden for landdistriktsudvikling er umiskendelig. Men som ofte noteret er der flere spørgsmål til end svar på det, som foregår. Forskere peger på behov for nye metoder, både for at forskningen i sig selv kan blive bedre til at beskrive alt det, som foregår i praksis og rækkevidden heraf. Og for at de primære aktører – civilsamfundene – og alle dem, der i øvrigt skal måle virkninger og udstikke politikken i det hele taget får et bedre grundlag at agere på.

Der skrives blandt andet om behov for meget mere systematiseret empiri, for eksempel som case-studier, hvor lokal kontekst kan få betydning, ligesom der for eksempel skrives om metoder til at måle endogene relationer og processer, herunder social læring, og koblinger til klassiske effektmål (for eksempel kvantitative data om økonomi og arbejdspladser).

Undersøgelser af projektverdenen og de foretagne evalueringer af programmer viser behov for eksempelvis at undersøge projekter i deres lokale sammenhænge, hvilket ingen gør. Det kræver nye metoder og i vid udstrækning at forskning og projektverden går hånd i hånd om at udvikle dem og måle det hele.

Jo mere 'New Rural Paradigm' – jo mere ligner det andet end 'landdistriktsforskning og -politik?'

Et dilemma for landdistriktsforskningen vil givetvis være, at afkoblingen fra den landbrugsrelaterede tilgang, kaster forskningen men også 'policy' mere og mere i armene på forskning og politik, der har udspring i andre traditioner og begreber med især en regional udviklingsvinkel. Etiketterne og 'ressort' bliver måske mere uklare. Til gengæld tyder meget på, at en nyorienteret landdistriktsforskning og -politik har området uden for bykoncentrationer og vækstcentre for sig selv. Og meget tyder også på, at der fortsat er et stort behov for at kunne belyse 'local governance's rækkevidde over for klassiske tilgange til regional udvikling og planlægning, hvor 'landdistrikterne' måske har

en banefordel på grund af et tilsyneladende større spillerum og mulighed for afprøvning af nye veje til udvikling³⁴.

Der er meget, vi gerne ville vide

I forlængelse af det foregående kan vi konstatere, at vi kun har løftet låget og fået overfladiske indtryk af, hvad landdistriktsudvikling kan være i teori og praksis, og at det er yderst broget. Meget mere og langt mere tilbundsående forskning og udvikling inden for temaet er nødvendig.

Her skal peges på nogle emner, som ligger lige i forlængelse af det foregående:

- Udvikling af en (meta)teori om rurality – en teori, der eventuelt kan få de forskellige synsvinkler til kunne fungere side om side og som også kan få landdistriktsbegreber til at hænge sammen med andre begreber, fra for eksempel regional forskning eller byforskning
- I teoriudviklingen skal der også kunne integreres de elementer, som dette studium valgte at se bort fra, fordi jordbrug, natur og miljø jo dog fortsat er elementer i landdistrikterne
- Teorier og metoder der kan overkomme præget af tilfældighed og 'projekter for deres egen skyld' i projektverdenen – være sig metoder til generaliserbare casestudier, inddragelse af lokal kontekst et cetera
- Forskning og udvikling inden for muligheder for skabelse af de ressourcer og relationer, der kun delvist eller slet ikke findes lokalt, for at det nye paradigme kan lade sig realisere: Inddragelse af de forskellige lokale kapitaler, udvikling af de lokale kompetencer, kulturøkonomien, de forskellige netværk et cetera.
- Forskning i og udvikling af metoder, der eventuelt kan sikre legitimitet, demokratisk kontrol og inklusion af de svage (egne) i det nye paradigme – samtidigt med sikring af lokal kontekst og ejerskab
- Forskning i sammenhænge mellem de forskellige styreformers 'landdistriktspolitik' (den 'normale' stats, 'new rural paradigm's', 'projektstaten' med flere) og andre regionale udviklingspolitikker

Anvendt litteratur

- Asheim, Bjørn T. & Åge Mariussen (Eds.) (2003): *Innovations, Regions and Projects. Studies in new forms of knowledge governance*. Nordregio Report 2003:3.
- Dansk Teknologisk Institut (1999): *Evaluering af Landdistriktspuljen 1994-1998*. Indenrigsministeriet.
- Dansk Teknologisk Institut (2006a): *Midtvejsevaluering af LEADER+ programmet*. Fødevarerministeriet.
- Dansk Teknologisk Institut (2006b): *Opfølgning på midtvejsevalueringen af LEADER+*. Fødevarerministeriet.
- DFFE (2007): *Bekendtgørelse nr. 490 af 30. maj 2007*. (Bekendtgørelse om oprettelse af lokale aktionsgrupper under Landdistriktsprogrammet). København.
- Indenrigsministeriet (1997): *Betænkning 1333/1997*, Landdistrikternes udviklingsmuligheder. København.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2005; 2007): *Udvikling i Landdistrikterne – Landdistriktspuljen*. København.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2007): *Landdistriktsredegørelse*. København.
- Kováč, Imre & Eva Kucerová (2006): *The Project Class in Central Europe: The Czech and Hungarian Cases*. *Sociologia Ruralis*, Vol 46, Number 1.
- LEADER Magazine, relevante årgange
- OECD (2006): *The new rural paradigm: Governance and Policies*. Paris.
- Ray, Christopher (1999): *Towards a Meta-framework of Endogenous Development: Repertoires, Paths, Democracy and Rights*. *Sociologia Ruralis*, Vol. 39, Issue 4.
- Svendsen, Gunnar Lind Haase & Hanne Wittorff Tanvig (red.)(2007): *Landvindinger - Landdistriktsforskning og -perspektiver*. Syddansk Universitetsforlag.
- Tanvig, Hanne W. (1995): *Lokal industriel udvikling – lokal erhvervs politik. Fire vestjyske eksempler*. Sydjysk Universitetsforlag.
- Tanvig, Hanne W. (red.) (2003): *Landdistrikter i Danmark – i nye tider*. Debatbog 1, CFUL, Esbjerg.
- Tanvig, Hanne W. (red.) (2005): *At være eller ikke at være – landdistrikter i bevægelse*. Debatbog 2, CFUL, Esbjerg.

Tanvig, Hanne W. (2007a): Rural Development and Rural Policy in Denmark – a general overview. I: Andrew K. Copus (ed.): *Continuity or Transformation? Perspectives on Rural Development in the Nordic Countries*. Nordregio Report 2007:4.

Tanvig, Hanne W. (2007b): *Landdistriktsudvikling – teorier, begreber og praksis*. I: Svendsen, Gunnar Lind Haase & Hanne Wittorff Tanvig, (reds.), 2007, *Landvindinger - Landdistriktsforskning og –perspektiver*. Syddansk Universitetsforlag.

Tanvig, Hanne W. (red.) (2008): *Innovation Systems and Rural Development. 10th Annual Conference, Nordic Scottish University Network for Rural and Regional Development*. Forest and Landscape Series, Copenhagen (in press).

Tanvig, Hanne W. & Chris Kjeldsen (2000): *Aktuel dansk landdistriktsforskning*. IME Report 03/2000. Esbjerg.

Thomsen, Lise & Hanne W. Tanvig (2006): *Landdistriktsstøtten på Danmarkskortet*. CFULs Skriftserie, 13/06, Esbjerg.

Bidrag i Journal of Regional Studies (ReS)

Brasington, David M. (2002): Differences in the Production of Education Across Regions and Urban and Rural Areas. Vol. 36.2, pp. 137-145.

Caffyn, Alison & Margareta Dahlström (2005): Urban-rural interdependencies: Joining up policy in practice. Vol. 39.3, pp. 283-296.

Callois, Jean-Marc & Francis Aubert (2007): Towards Indicators of Social Capital for Regional Development Issues: The Case of French Rural Areas. Vol. 41.6, pp. 809-821.

Cloke, Paul et al. (2001): The Geographies of Homelessness in Rural England. Vol. 35.1, pp. 23-37.

Gilbert, Alana et al. (2001): The Potential Impact of the Minimum Wage in Rural Areas. Vol. 35.8, pp. 765-770.

Keane, Michael J. & Eoghan Garvey (2006): Measuring the employment effects of the rural renewal tax scheme. Vol. 40.3, pp. 359-374.

Keating, Michael & Linda Stevenson (2006): Rural policy in Scotland after devolution. Vol. 40.3, pp. 397-407.

Lafuente, Esteban et al. (2007): Regional Differences in the Influence of Role Models: Comparing the Entrepreneurial Process of Rural Catalonia. Vol. 41.6, pp. 779-796.

Lowe, Philip & Hilary Talbot (2000): Policy for Small Business Support in Rural Areas: A Critical Assessment of the Proposals for the Small Business Service. Vol. 34.5, pp. 479-487.

Marsden, Terry & Gillian Bristow (2000): Progressing Integrated Rural Development: A Framework for Assessing the Integrative Potential of Sectoral Policies. Vol. 34.5, pp. 455-469.

Moss, Joan E. et al. (2004): Employment Location and Associated Commuting Patterns for Individuals in Disadvantaged Rural Areas in Northern Ireland. Vol. 38.2, pp. 121-136.

Osborne, Stephen P. et al. (2002): Community involvement in rural regeneration partnerships in the UK: Key issues from a three nation study. Vol. 36.9, pp. 1083-1092.

Philip, Lorna J. & Alana Gilbert (2007): Low Income amongst the Older Population in Great Britain: A Rural/Non-rural Perspective on Income Levels and Dynamics. Vol. 41.6, pp. 735-746.

Phimister, Euan et al. (2000): The Dynamics of Low Income in Rural Areas. Vol. 34.5, pp. 407-417.

Roberts, Deborah & Kenneth Thomson (2003): Sources of Structural Change in Peripheral Rural Areas: The Case of the Western Isles, 1988/89 to 1997. Vol. 37.1, pp. 61-70.

Skuras, Dimitris et al. (2006): Rural tourism and visitors' expenditures for local food products. Vol. 40.7, pp. 769-779.

Tappeiner, G. et al. (2002): The Classification of Rural Areas in the European Context: Some Remarks on the Article of J. R. Blunden, W. T. R. Pryce and P. Dreyer, *Regional Studies* 32(2). Vol. 36.2, pp. 157-160.

Ward, Neil et al. (2003): Rural and Regional Development: The Role of the Regional Development Agencies in England. Vol. 37.2, pp. 201-214.

Wojan, Timothy R. & Anil Rupasingha (2001): Crisis as Opportunity: Local Context, Adaptive Agents and the Possibilities of Rural Development. Vol. 35.2, pp. 141-152.

Bidrag i Journal of Rural Studies (RS)

Bjarnason, T. & T. Thorlindsson (2006): Should I stay or should I go? Migration expectations among youth in Icelandic fishing and farming communities. Vol. 22.3 pp. 290-300.

Blacksell, Mark & Karl Martin Born (2002): Rural property restitution in Germany's New Bundesländer: the case of Bergholz. Vol. 18.3, pp. 325-338.

Blackstock, K.L. et al. (2006): Living with dementia in rural and remote Scotland: Diverse experiences of people with dementia and their carers. Vol. 22.2, pp. 161-176.

Brennan, M.A. & A.E. Luloff (2007): Exploring rural community agency differences in Ireland and Pennsylvania. Vol. 23.1, pp. 52-61.

Brunori, Gianluca & Adanella Rossi (2007): Differentiating countryside: Social representations and governance patterns in rural areas with high social density: The case of Chianti, Italy. Vol. 23.2, pp. 183-205.

- Chaney, Paul & Kenneth Sherwood (2000): The resale of right to buy dwellings: a case study of migration and social change in rural England. Vol. 16.1, pp. 79-94.
- Clark, David et al. (2007): Rural governance, community empowerment and the new institutionalism: A case study of the Isle of Wight. Vol. 23.2, pp. 254-266.
- Connelly, Steve et al. (2006): Situated legitimacy: Deliberative arenas and the new rural governance. Vol. 22.3, pp. 267-277.
- Courtney, Paul et al. (2006): The role of natural heritage in rural development: An analysis of economic linkages in Scotland. Vol. 22.4, pp. 469-484.
- Fløysand, Arnt & Stig-Erik Jakobsen (2007): Commodification of rural places: A narrative of social fields, rural development, and football. Vol. 23.2, pp. 206-221.
- Garrod, Brian et al. (2006): Re-conceptualising rural resources as countryside capital: The case of rural tourism. Vol. 22.1, pp. 117-128.
- Grimes, Seamus (2000): Rural areas in the information society: diminishing distance or increasing learning capacity? Vol. 16.1, pp. 13-21.
- Haartsen, Tialda et al. (2003): Measuring age differentials in representations of rurality in The Netherlands. Vol. 19.2, pp. 245-152.
- Halfacree, Keith (2007): Trial by space for a 'radical rural': Introducing alternative localities, representations and lives. Vol. 23.2, pp. 125-141.
- Hodge, Ian & Sarah Monk (2004): The economic diversity of rural England: stylised fallacies and uncertain evidence. Vol. 20.3, pp. 263-272.
- Hoggart, Keith & Angel Paniagua (2001): What rural restructuring? Vol. 17.1, pp. 41-62.
- Hoggart, Keith & Steven Henderson (2005): Excluding exceptions: Housing non-affordability and the oppression of environmental sustainability? Vol. 21.2, pp. 181-196.
- Holloway, S. L. (2004): Rural roots, rural routes: discourses of rural self and travelling other in debates about the future of Appleby New Fair, 1945-1969. Vol. 20.2, pp. 143-156.
- Hubbard, Phil (2005): 'Inappropriate and incongruous': opposition to asylum centres in the English countryside. Vol. 21.1, pp. 3-17.
- Jones, Jane (2002): The cultural symbolisation of disordered and deviant behaviour: young people's experiences in a Welsh rural market town. Vol. 18.2, pp. 213-217.
- Korf, Benedikt & Elizabeth Oughton (2006): Rethinking the European countryside - can we learn from the South? Vol. 22.3, pp. 278-289.

- Kostov, Philip & John Lingard (2003): Risk management: a general framework for rural development. Vol. 19.4, pp. 463-476.
- Leyshon, Michael (2002): On being 'in the field': practice, progress and problems in research with young people in rural areas. Vol. 18.2, pp. 179-191.
- Lindsay, Colin et al. (2003): Unemployment duration and employability in remote rural labour markets. Vol. 19.2, pp. 187-200.
- Little, Jo et al. (2005): Women's fear of crime: A rural perspective. Vol. 21.2, pp. 151-163.
- Long, Ian (2005): Fiscal conservatism versus local paternalism: divergent experiences of public housing decline in rural areas of England during the 1980s. Vol. 21.1, pp. 111-129.
- Lægran, Anne Sofie (2002): The petrol station and the Internet café: rural technospaces for youth. Vol. 18.2, pp. 157-168.
- Mackenzie, A. F. D. (2004): Re-imagining the land, North Sutherland, Scotland. Vol. 20.3, pp. 273-287.
- MacKinnon, Danny (2002): Rural governance and local involvement: assessing state - community relations in the Scottish Highlands. Vol. 18.3, pp. 307-324.
- Madsen, Lene Møller & Hanne Kirstine Adriansen (2004): Understanding the use of rural space: the need for multi-methods. Vol. 20.4, pp. 485-497.
- Matthews, Hugh et al. (2000): Growing-up in the countryside: children and the rural idyll. Vol. 16.2, pp. 141-153.
- McGrath, Brian (2001): "A problem of resources": defining rural youth encounters in education, work & housing. Vol. 17.4, pp. 481-495.
- Midgley, Jane (2006): Gendered economies: Transferring private gender roles into the public realm through rural community development. Vol. 22.2, pp. 217-231.
- Milbourne, Paul (2003): Hunting ruralities: nature, society and culture in 'hunt countries' of England and Wales. Vol. 19.2, pp. 157-171.
- Murdoch, Jonathan (2000): Networks - a new paradigm of rural development? Vol. 16.4, pp. 407-419.
- Neal, Sarah & Sue Walters (2006): Strangers asking strange questions? A methodological narrative of researching belonging and identity in English rural communities. Vol. 22.2, pp. 177-189.
- Nerlich, Brigitte & Martin Döring (2005): Poetic Justice? Rural policy clashes with rural poetry in the 2001 outbreak of foot and mouth disease in the UK. Vol. 21.2, pp. 165-180.

- Parker, Gavin (2006): The Country Code and the ordering of countryside citizenship. Vol. 22.1, pp. 1-16.
- Patterson, Hazel & Duncan Anderson (2003): What is really different about rural and urban firms? Some evidence from Northern Ireland. Vol.19.4, pp. 477-490.
- Pearce, Graham et al. (2005): Decentralisation and devolution to the English regions: Assessing the implications for rural policy and delivery. Vol. 21.2, pp. 197-212.
- Phillips, Martin et al. (2001): Putting together ruralities: towards a symbolic analysis of rurality in the British mass media. Vol.17.1, pp. 1-27.
- Philo, Chris et al. (2003): Rural madness: a geographical reading and critique of the rural mental health literature. Vol. 19.3, pp. 259-281.
- Powe, N.A. & T. Shaw (2004): Exploring the current and future role of market towns in servicing their hinterlands: a case study of Alnwick in the North East of England. Vol. 20.4, pp. 405-418.
- Ray, Christopher (2000): Endogenous socio-economic development in the European Union - issues of evaluation. Vol. 16. 4, pp. 447-458.
- Ray, Christopher (2002): A mode of production for fragile rural economies: the territorial accumulation of forms of capital. Vol. 18.3, pp. 225-231.
- Rye, Johan Fredrik (2006): Rural youths' images of the rural. Vol. 22.4, pp. 409-421.
- Satsanghi, Madhu (2005): Landowners and the structure of affordable housing provision in rural Scotland. Vol. 21.3, pp. 349-358.
- Scott, Mark (2004): Building institutional capacity in rural Northern Ireland: the role of partnership governance in the LEADER II programme. Vol. 20.1, pp. 49-59.
- Skuras, Dimitris et al. (2005): Entrepreneurial human capital accumulation and the growth of rural businesses: a four-country survey in mountainous and lagging areas of the European Union. Vol. 21.1, pp. 67-79.
- Smith, D. P. & D. A. Phillips (2001): Socio-cultural representations of greentrified Pennine rurality. Vol. 17.4, pp. 457-469
- Smith, Darren P. & Louise Holt (2005): Lesbian migrants in the gentrified valley' and 'other' geographies of rural gentrification. Vol. 21.3, pp. 313-322.
- Soliva, Reto (2007): Landscape stories: Using ideal type narratives as a heuristic device in rural studies. Vol. 23.1, pp. 62-74.
- Stockdale, Aileen (2006): Migration: Pre-requisite for rural economic regeneration? Vol. 22.3, pp. 354-366.

- Svendsen, Gunnar Lind Haase (2004): The right to development: construction of a non-agriculturalist discourse of rurality in Denmark. Vol. 20.1, pp. 79-94.
- Terluin, Ida J. (2003): Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theories. Vol. 19.3, pp. 327-344.
- Thompson, Nicola (2005): Inter-institutional relations in the governance of England's national parks: A governmentality perspective. Vol. 21.3, pp. 323-334.
- Valentine, Gill & Sarah L. Holloway (2001): A window on the wider world? Rural children's use of information and communication technologies. Vol. 17.4, pp. 383-394.
- van Dam, Frank et al. (2002): Lay discourses of the rural and stated and revealed preferences for rural living. Some evidence of the existence of a rural idyll in the Netherlands. Vol. 18.4, pp. 461-476.
- Walker, Bruce (2004): The effects of rent restructuring on social housing in English rural areas. Vol. 20.4, pp. 445-460.
- Whittaker, Julie et al. (2004): Accountability and rural development partnerships: a study of Objective 5b EAGGF funding in South West England. Vol. 20.2, pp. 181-192.
- Woods, Michael (2003): Deconstructing rural protest: the emergence of a new social movement. Vol. 19.3, pp. 309-325.
- Yarwood, Richard (2002): Parish councils, partnership and governance: the development of 'exceptions' housing in the Malvern Hills District, England. Vol. 18.3, pp. 275-291.
- Zografos, Christos (2007): Rurality discourses and the role of the social enterprise in regenerating rural Scotland. Vol. 23.1, pp. 38-51.

Bidrag i Sociologia Ruralis (SR)

- Atterton, Jane (2007): The 'Strength of Weak Ties': Social Networking by Business Owners in the Highlands and Islands of Scotland. Vol. 47.3, pp. 228-245.
- Boonstra, Wiebren Johannes (2006): Policies in the Polder: How Institutions Mediate between Norms and Practices of Rural Governance. Vol. 46.4, pp. 299-317.
- Bossuet, Luc (2006): Peri-rural Populations in Search of Territory. Vol. 46.3, pp. 214-228.
- Bruckmeier, Karl (2000): LEADER in Germany and the Discourse of Autonomous Regional Development. Vol. 40.2, pp. 219-227.
- Brunori, Gianluca & Adanella Rossi (2000): Synergy and Coherence through Collective Action: Some Insights from Wine Routes in Tuscany. Vol. 40.4, pp. 409-423.
- Buller, Henry (2000): Re-creating rural territories: LEADER in France. Vol. 40.2, pp. 190-199.

- Cloke, Paul et al. (2001): Homelessness and Rurality: Exploring Connections in Local Spaces of Rural England. Vol. 41.4, pp. 438-453.
- Commins, Patrick (2004): Poverty and Social Exclusion in Rural Areas: Characteristics, Processes and Research Issues. Vol. 44.1, pp. 60-75.
- de Haan, Leo J. (2000): Globalization, Localization and Sustainable Livelihood. Vol. 40.3, pp. 339-365.
- Derkzen, Petra & Bettina B. Bock (2007): The Construction of Professional Identity: Symbolic Power in Rural Partnerships in The Netherlands. Vol. 47.3, pp. 189-204.
- Halliday, Joyce & Jo Little (2001): Amongst Women: Exploring the Reality of Rural Childcare. Vol. 41.4, pp. 423-437.
- Hayward, Chris et al. (2004): Still Left out in the Cold: Problematising Participatory Research and Development. Vol. 44.1, pp. 95-108.
- Henderson, Steven & Keith Hoggart (2003): Ruralities and Gender Divisions of Labour in Eastern England. Vol. 43.4, pp. 349-378.
- High, Chris & Gusztáv Nemes (2007): Social Learning in LEADER: Exogenous, Endogenous and Hybrid Evaluation in Rural Development. Vol. 47.2, pp. 103-119.
- Jensch, Birgit (2006): Youth Migration from Rural Areas: Moral Principles to Support Youth and Rural Communities in Policy Debates. Vol. 46.3, pp. 229-240.
- Jetzkowitz, Jens et al. (2007): Suburbanisation, Mobility and the 'Good Life in the Country': A Lifestyle Approach to the Sociology of Urban Sprawl in Ger-many. Vol. 47.2, pp. 148-171.
- Jóhannesson, Gunnar Þór et al. (2003): Coping With Social Capital? The Cultural Economy of Tourism in The North. Vol. 43.1, pp. 3-16.
- Kasimis, Charalambos et al. (2003): Migrants in Rural Greece. Vol. 43.2, pp. 167-184.
- Kneafsey, Moya et al. (2001): Exploring the Dimensions of Culture Economies in Rural West Wales. Vol. 41.3, pp. 296-310.
- Lee, Jo et al. (2005): Networking: Social Capital and Identities in European Rural Development. Vol. 45.4, pp. 269-283.
- Lindsay, Colin et al. (2005): Alternative Job Search Strategies in Remote Rural and Peri-urban Labour Markets: The Role of Social Networks. Vol. 45.1-2, pp. 53-70.
- Little, Jo (2003): 'Riding the Rural Love Train': Heterosexuality and the Rural Community. Vol. 43.4, pp. 401-417.

- McAreevey, Ruth (2006): Getting Close to the Action: The Micro-Politics of Rural Development. Vol. 46.2, pp. 85-103.
- Meert, Henk (2000): Rural Community Life and the Importance of Reciprocal Survival Strategies. Vol. 40.3, pp. 319-338.
- Milbourne, Paul (2003): The Complexities of Hunting in Rural England and Wales. Vol. 43.3, pp. 289-308.
- Munkejord, Mai Camilla (2006): Challenging Discourses on Rurality: Women and Men In-Migrants' Constructions of the Good Life in a Rural Town in Northern Norway. Vol. 46.3, pp. 241-257.
- Osti, Giorgi (2000): LEADER and partnerships: the case of Italy. Vol. 40.2, pp. 172-180.
- Oughton, Elizabeth et al. (2003): Micro-businesses and Social Inclusion in Rural Households: a Comparative Analysis. Vol. 43.4, pp. 331-348.
- Parker, Gavin & Neil Ravenscroft (2001): Land, Rights and the Gift: The Countryside and Rights of Way Act 2000 and the Negotiation of Citizenship. Vol. 41.4, pp. 381-398.
- Perez, Javier Esparcia (2000): The LEADER Programme and the Rise of Rural Development in Spain. Vol. 40.2, pp. 200-207.
- Phillips, Martin (2002): Distant bodies? Rural studies, political-economy and post-structuralism. Vol. 42.2, pp. 81-105.
- Phillipson, Jeremy et al. (2006): Local Business Co-operation and the Dilemmas of Collective Action: Rural Micro-business Networks in the North of England. Vol. 46.1, pp. 40-60.
- Ray, Christopher (2001): Transnational Co-operation Between Rural Areas: Elements of a Political Economy of EU Rural Development. Vol. 41.3, pp. 279-295.
- Ray, Christopher (2000): Editorial. The EU LEADER Programme: Rural Development Laboratory. Vol. 40.2, pp. 163-171.
- Richardson, Tim (2000): Discourses of Rurality in EU Spatial Policy: The European Spatial Development Perspective. Vol. 40.1, pp. 53-71.
- Rioja, Luis A. Camarero et al. (2001): Death in Town and Country. An Analysis of Urban-Rural Differences in Mortality. Vol. 41.4, pp. 454-474.
- Schucksmith, Mark (2004): Young People and Social Exclusion in Rural Areas. Vol. 44.1, pp. 43-59.
- Schucksmith, Mark (2000): Endogenous Development, Social Capital and Social Inclusion: perspectives from LEADER in the UK. Vol. 40.2, pp. 208-218.

Shortall, Sally (2004): Social or Economic Goals, Civic Inclusion or Exclusion? An Analysis of Rural Development Theory and Practice. Vol. 44.1, pp. 109-123.

Skogen, Ketil & Olve Krange (2003): A Wolf at the Gate: The Anti-Carnivore Alliance and the Symbolic Construction of Community. Vol. 43.3, pp. 309-325.

Stamou, Anastasia G. & Stephanos Paraskevopoulos (2003): Ecotourism Experiences in Visitors' Books of a Greek Reserve: a Critical Discourse Analysis Perspective. Vol. 43.1, pp. 34-55.

Stockdale, Aileen (2004): Rural Out-Migration: Community Consequences and Individual Migrant Experiences. Vol. 44.2, pp. 167-194.

Stockdale, Aileen (2002): Out-migration from rural Scotland: The importance of family and social networks. Vol. 42.1, pp. 41-64.

van der Ploeg, Jan Douwe et al. (2000): Rural Development: From Practices and Policies towards Theory. Vol. 40.4, pp. 391-408.

van der Ploeg, Jan Douwe & Henk Renting (2000): Impact and Potential: A Comparative Review of European Rural Development Practices. Vol. 40.4, pp. 529-543.

Wiborg, Agnete (2004): Place, Nature and Migration: Students' Attachment to their Rural Home Places. Vol. 44.4, pp. 416-432.

Yarwood, Richard (2001): Crime and Policing in the British Countryside: Some Agendas for Contemporary Geographical Research. Vol. 41.2, pp. 201-219.

Artikler i

Landvindinger – Landdistriktsforskning og -perspektiver, 2007, (LV)

redigeret af Gunnar Lind Haase Svendsen og Hanne Wittorff Tanvig

Udgivet på Syddansk Universitetsforlag.

Abildtrup, Jens et al., *Landdistriktsudvikling og landbrugets støtteordninger: Konflikt eller synergi?* pp. 29-44.

Bjerring, Bodil, *Skagen – en udkant til tiden*, pp. 265-284.

Frandsen, Johs. Nørregaard, *Landdistrikterne som bevidsthedshistorisk landskab*, pp. 195-212.

Dalgaard, Tommy et al., *Et mere multifunktionelt landbrug til gavn for landdistriktsudviklingen*, pp. 45-58

Hjort-Gregersen, Kurt, *Hvordan prioriterer vi blandt projekter og tiltag i landdistrikterne? Et forslag til en standardiseret metode til samfundsøkonomisk vurdering af projekter i landdistrikterne*, pp. 177-194.

- Hedetoft, Anders, *Kommunesammenlægninger og lokaldemokrati*, pp. 249-264.
- Hermansen, John Erik & Niels Halberg, *Fra bæredygtige landbrug til bæredygtige landdistrikter. Landbrugernes muligheder og motivation for at understøtte landdistriktsudviklingen*, pp. 19-28.
- Just, Flemming, *Landdistrikter, byøkonomi og inter-territoriel udvikling*, pp. 233-248.
- Kjeldsen, Chris, *Fødevarerenetværk som landdistriktsudvikling – om sammenhængen mellem strøm-
menes rum og stedernes rum i lokale udviklingsprocesser*, pp. 79-102.
- Møller, Jørgen & Robert Mogensen, *Forfaldet i det fysiske miljø i landsbyer og landdistrikter. Hvori består problemerne, og hvad gør vi?* pp. 123-144.
- Møller, Per Grau, *Landdistrikterne og kulturarven*, pp. 145-162.
- Noe, Egon & Anne Mette Langvad, *Poly-okular kommunikation og multifunktionalitet – To redska-
ber til at skabe ny udvikling i landbrug og landdistrikter*, pp. 59-78
- Primdahl, Jørgen et al., *Det multifunktionelle jordbrugslandskab – udvikling, forvaltning og forsk-
ningsperspektiver*, pp. 163-176.
- Stoye, Monica, *Innovationsteorier og geografisk forankrede produkter i nærkontakt*, pp. 103-122.
- Svendsen, Gunnar Lind Haase, *There's more to the picture than meets the eye: Udnyttelse af sted-
bundne ressourcer i danske udkantssamfund*, pp. 285-310.
- Tanvig, Hanne Wittorff, *Landdistriktsudvikling – begreber, teorier og praksis*, pp. 213-232.

XXIInd Congress of the European Society for Rural Sociology Wageningen, August 2007, www.esrs2007.nl (ESRS)

Mobilities, Vulnerabilities and Sustainabilities: new questions and challenges for rural Europe – eksempler på relevante bidrag

Working Group 3

Accounting for change: evaluation and integrated development in the project state

- Accounting for Change: Evaluation and Integrated Development in the project state
- Using participatory video to evaluate community development
- Framing Purposeful Evaluation through Critical Systems Thinking
- The institutional framework of the project state
- Attention and commitment to integrated rural development?
The implementation of a New Public Management steering philosophy in the Netherlands
- Local Practices of Rural Policy: Interrelationships between Social Effects of the Rural Development Programme and Economic and Environmental Effects
- Rethinking remote rural places in Finland
- Regional development planning capabilities and human resources capacities on rural areas of Greece and Italy

Working Group 6

Multi-arena governance and networks in rural areas: the impact of mobilities, vulnerabilities and sustainabilities on policies and politics for agriculture and rural development

- Agriculture and the WTO institutional rules and EU agricultural trade positions
- Agriculture and trade liberalisation: discourses and paradigm shifts
- Spatial allocation of agricultural and rural development support – a literature review
- The concept of partnerships and rural development – potential opportunities and conflicts
- Partnership and democracy, or what it means to be a representative in rural partnerships in Wales
- Social Networks to Develop a Rural Area: “A model to involve and to empower the local stakeholders”. The case of the Southwest of the Madrid Region
- Reflexive Governance and multi-level decision-making in agricultural policy – conceptual reflections and empirical evidence
- Policy failure and multi-arena governance: a comparative study of the Single Farm Payment in the UK and Germany
- Agri-environmental governance and politics of scaling – 10 years of European agrienvironmental schemes in Finland
- Policy networks and outcome. A comparative analysis of organic farming policy in the Czech Republic and Poland
- Attaining European Union Sustainability Goals through Collaborative Action in Rural Areas: A Case Study of Network Governance in German Water Management
- Transformations in Food Safety Governance in Europe: The Case of Avian Influenza in the Netherlands
- Filling the gap: (Re-) Emerging Civil Society in Rural East Germany?
- Civil society in the Czech rural area
- On social capital and rural development strategies in a globalized world: New challenges and opportunities for the local level?
- Regional Responses to Russian Central
- Government Land Law Changes and Household Mobility and Sustainability
- Globalization, Ecological Modernization and a Swine CAFO in Rural Bulgaria
- Regime as an expedient for governance of rural development

Working Group 7

Rural-urban relations, short-terminism and sustainable development

- Governance and Administrative Temporality. What are the Prospects for Sustainable Solutions?

- Project forms and governance of territorial development in the United States
- Governance of Finnish coastal fisheries – towards sustainability?
- Planning the relation between city and countryside, based on dynamics, processes and meanings
- Lands of the river: Integrated strategies towards resilience and quality
- Unsustainable Growth: Demographic Imbalance and Socio-Political Disruptions in a Rural Growth Node
- Mastering rural-urban residential land use and migration; the case of the Jyväskylä Sub-region (Finland)
- The soft stuff is the hard stuff; vital coalitions in rural-urban regions
- Socio-spatial changes in the metropolitan periurban area of Athens. The case of viticulture in the plain of Mes-sogheia
- Social values in Australia’s urbanising regional landscapes: using agricultural values to ensure social resilience and sustainability
- Equine Landscapes and the Consumption of Rural Space: Mapping the Geographies of Equestrianism in the UK
- Consumption in European Rural Areas under Urban Pressure
- The new equine industry in the Nordic countries - gender, lifestyles and ruralurban interactions
- ‘Green (and blue) services’ and EU red tape
- Rural-urban relations in New Brunswick, Canada: Can clashing farm and non-farm populations find common ground?
- Governing rural-urban conflicts in Finland: The case of the equine industry
- Political, cultural and economic dimension of rurality on suburban areas. The case of suburban villages near Torun, Poland
- Farm innovative practices and the reconstruction of rural/urban relations
- Local Festivals – long-term rural development or short-term populism?
- A rural development model: putting people first. The case of the Southwest of the Madrid Region. Rural areas close to big urban cities
- Reforms and Rural Policy. Rural-urban inter-linkages in Denmark in a period of globalisation and reform

Working Group 8

Rural entrepreneurs, businesspeople and farmers? Problems of identification

- Framing the rural enterprise economy
- Starting social enterprises in remote and rural Scotland: the best or the worst of circumstances?
- Entrepreneurs in the eco-economy: case studies in rural Wales
- Rural entrepreneurship; between continuity and change
- Rural entrepreneurship in the Walloon Region: focus on microenterprises profiles and prospects
- Innovative communities; community entrepreneurship in a rural community context
- “Women entrepreneurs in the countryside: a typology according to motives and business characteristics”
- Rural socio-technological networks for wood energy: the case of North Karelia, Finland
- Farmer or Business Owner? How Personal/Family Identity Might Change with Alteration in Farm Production
- Entrepreneurial Skills of Swiss Farmers: Towards a new identity
- Development of Rural Entrepreneurship in practice: A Dutch case
- Farmers as tourist entrepreneurs; offering experiences to a growing consumer market
- The construct of entrepreneurial skill in the study of rural small business and farming
- A comparative look at how rural entrepreneurs starting up in farming build social networks in France and the United States
- Between freedom and constraint: decision latitude of Belgian farmers, with a case-study of hop producers
- Diversity of job definitions and models of reference enlighten the current transformations of the French farmers’ professions
- Corporate social responsibility (CSR) of rural enterprises
- Entrepreneurial Skills and the Change in the Agency of Farmers
- The Presence of Significant Entrepreneurial Skills: A need for development?
- “Where there’s muck there’s money”: So why is ‘Entrepreneurship’ such a dirty word in farming?

Working Group 10

Rescaling Governance: comparing the experience of devolution

- Decentralisation and the (uneven) response of the nation state
- Contingent countrysides: re-defining the 'rural' as a policy space in post-devolution Britain
- Regionalisation and rurality: the peculiar case of Norway
- Rurality and scale: towards an alternative concept of rural policy
- An institutional analysis to community and resource development
- Exploring the contradictions of the devolution of multifunctional policies in Japan: New sectoral initiatives in the context of wider governance reforms
- The challenges of decentralization: partnership and coordination
- Troubles' with implementing rural governance: a case study on the hard march towards rural districts in Tuscany
- New rural policy, rural governance and horizontal co-ordination at local and regional levels
- The construction of legitimacy in new modes of rural governance: a comparative analysis of partnership working in The Netherlands and Wales
- Rescaling and the challenge of human capital development
- The changing compositions of advocacy coalitions in Finnish agri-environmental policy systems
- Decentralisation and rural communities
- Post sociologist forest devolutions: negotiations over property and state authority in Albania and Romania
- Local Agenda 21 communities: Islands of devolution in practice?
- Development Perspectives from the bottom: prospects of remote rural areas in Hungary

Working Group 11

New questions and challenges of rural tourism

- Integrated Rural Tourism and Sustainable Development: Concepts and Practice from Ireland
- A Tourism Network Model for the Development of Marginal Areas
- The Battlefield of Rural Tourism Development: The Case of Lake Plastiras, Central Greece
- The Experience of the Introduction of Tourism in a Rural Community of the State of Rio Grande do Sul, Brazil
- A World Heritage Site and Rural Tourism: An Exploration of the Production and Consumption of Hadrian's Wall Using Visual Methods
- The Prospect of Rural Tourism in Nature Park Žumberak-Samoborsko Gorje
- Intertwining Culture and Rural Tourism in Macedonia: A Case Study of Galicka Wedding
- Rural Communities with Messy Images: Images as Boundary Objects in Rural Development Strategies
- Óbánya – Altglashütte ... Oldmine – The Case of a Vulnerable „Traffic jam” Community and Rural Tourism
- Cross-cultural Learning in International Service-learning: A Case Study of a University Project in Two Rural Belizian Villages
- Farm Vacation Tourism: between Tradition and Innovation

Working Group 13

The people left behind: new social vulnerabilities in rural Europe

- Disempowerment, wage and vulnerability in the 'new' European labour markets. Seasonal migrant workers in Norwegian agriculture
- Social community in the Dutch countryside
- Mobilities, labour markets and social sustainability in Spanish rural areas
- Placing poverty in rural Britain: inclusions, exclusions, environments and localities
- There's more to the picture than meets the eye: Measuring tangible and intangible capital in two peripheral communities in rural Denmark
- Race and Place Differentials of Poverty and Their Determinants: A Comparative Analysis of Poverty in the Texas Borderland and the Lower Mississippi Delta
- Gendered rural entrepreneurship and survival strategies in Uzbekistan: social differentiation in the context of diversifying post-socialist economic practices
- How to protect people in protected areas - the environment as vulnerability in two Portuguese protected areas

- ‘Why is social capital so low?’ The case-study of a Portuguese village
- Quality of Life Differences Across Rural and Urban Europe

Working Group 15

Gender studies and rural development: towards a new research agenda

- Writing nature back into rural gender research
- Creating New Knowledges through Strategic Collaborations: A Methodology for Rural Gender Policy Research
- Rural gender studies in Austria – future strategies and visions
- Gender, Rurality and Difference
- Relationships between hegemonic masculinity, rural men and health behaviours, practices and outcomes
- Patterns of Homosexuality in the Nonmetropolitan United States in 2000
- An emerging dialogue: Masculinity in the transition to sustainable farming and food production
- ‘Why shouldn’t we do it with men?’ Feminism, methodology and family farming
- Drought policy in Australia: gender mainstreaming or gender blindness?
- The Development and Acquisition of Leadership Skills among Rural Women in Northern Ireland
- Empowerment of rural women and men: what methodology and what strategy?
- Farm tourism and the gendered division of work
- Innovation vs. oppositions: the women role in family farms regeneration process. Reading an Italian experience
- Farm women: The key to food sustainability in Canada
- Global processes, local realities: the case for using a comparative approach when studying farm women's work
- Changed gender relations in family business - Changes in primary industries and rural development processes
- Gender aspects of generational transfer among agrarian entrepreneurs during the post socialist transition in Hungary
- Effects of the Family Management Agreement on Gender Equality: Experience of Japan
- Working women of Siberia
- Equal gender opportunities of the Czech rural population
- Women abuse in rural and farm communities in Slovenia
- The relevance of gender for rural development in Croatia
- Experiences and representations of sexuality among rural young people

Working Group 16

Rural mobilities

- Local social organisations; enabling or inhibiting ‘dwelling’ in the urban fringe?
- The social senses of rural mobility
- Gentrification of the Scottish Countryside: An inevitable negative consequence of in-migration?
- The Dream of a Small Holding – Romanticism of the Rural?
- Rural identities and migration – how migration processes create rural places in Norway
- Analysing rural-to-urban migration
- Social practices of Polish labour migrants in Norway
- Immigrant workers as a restructuring factor of local entrepreneurship and labour market in rural Greece
- Exploring the impact of the migration process on the structural and socio-cultural integration of migrants of accession countries in rural Scotland
- England’s Affordable Rural Housing Commission: rural mobilities, inequalities and the construction of sustainability
- Conflicts in small villages on traffic congestion: the case of Erp, The Netherlands
- Do glocal flows reshape the rural? Territorial identity, groups legitimacy and environmental conflicts within the rural Brittany (France) and Noord-Brabant (Netherlands)
- Flows and fixities of the rural areas: mobilities of local communities and the energy question
- Are public transport systems so flexible to satisfy remote rural areas needs?
- Rural Mobilities and the Mobile Rural: Plus Ça Change...?

- Evolution of rurality, shift of sociology : the case of French and German rural and environmental sociologies

Working Group 18

Europe and beyond: methodological challenges towards a rural sociology of the global?

- Researching the Global Countryside: Some theoretical and methodological propositions
- Trends and matters in rural development studies in Brazil
- Paradox of Agency: Theoretical and Methodological Challenges of Niklas Luhmann's Social Systems Theory in Study of Agriculture and Rural Development
- Theorizing Global/Local Scenarios: Transforming the Rural in China and Mexico
- The interplay between the local and the global levels in the construction of a new global rurality Individualisation in Europe and Collective Institutionalisation in the South in Sociology of Natural Resource Management
- From the Sociology of the Rest to the Sociology of the Global: Issues, ideas and methodological considerations from the West and Beyond
- Participatory ethnography and innovative outcomes: An Australian-based case study and methodology for understanding social change
- Associating Western Science and Non Western Moralities: Uncertainty and the controversy over GM maize in Mexico
- Practices of lobby: methodological challenges in the (de)construction of an antidumping safeguards case
- Picking, cutting and packing: methodological challenges for mobilities in a global rural sociology
- Eastern and Central European migrant workers in rural Wales: experiences, impacts, and responses
- Bringing the South into Wales' Policy Practice: Linking the Public Sector to Global Social Concerns through Fair Trade
- Trust, ownership and co-governance in fair trade banana chains

Working Group 22

Development, resistance and empowerment

- Social Assessment for the Rural Development and Changing: New Standardized Survey Inventory
- Commoditization, heterogeneity and farming styles: contributions from case study in the south of Brasil
- Demographic ageing along the UK's rural coast: development opportunity or challenge?
- Citizen Participation in Restoration of the Florida Everglades
- The adoption of new rural development opportunities
- Questioning the concept of performance: family-like polish farming systems facing CAP conditions
- Resistance as Empowerment: Local repertoires of action in the politics of rural development
- Pamplona's orchards; with the hoe in high
- The hunter identity: Serious leisure and social class
- Patriarchs as institutional agents and the Colonels' experiment in rural Greece (1967-1974)
- Empowerment in Local Development: the Construction of Space for Reflection and for Action
- The power over the place. A church conflict in a Swedish rural parish
- Evolving Welfare Services in Outlying Villages in Lapland
- Youth and empowerment of rural communities

10th Annual Conference Nordic Scottish University Network for Rural and Regional Development 8-10 March, 2007, Brandbjerg Højskole, Jelling, Denmark (NSN)

Bryden, John & Karen Refsgaard (2007): *Does all innovation, creativity and growth happen in Cities?* UHI, Scotland and NILF, Norway.

Elgåker, Hanna & Bronwynne L. Wilton (2007): *Horse farms as a factor for development and innovation in the urban-rural fringe with examples from Europe and Northern America.* Swedish University of Agricultural Science, Sweden.

Heffner, Krystian & Brygida Klemens (2007): *Education and innovativeness as factors increasing investment possibilities and creating grounds for clusters emerging in rural areas.* Technical University of Opole, Poland.

Holopainen, Nina & Ulla Asikainen (2007): *Living dialogue of education and rural development - a boost for competence in rural areas.* North Karelia University of Applied Sciences, Kitee, Finland.

Ingemann, Jan Holm (2007): *What's wrong with Old Business?* University of Aalborg, Denmark.

Jóhannesson, Hjalti & Gudmundur Ævar Odsson (2007): *Peripheral Localities and Innovation Policies: Mutual learning from good practices in the Nordic Countries – The case of North-West Iceland.* University of Akureyri, Research Institute, Iceland.

Kiilerich, Berit (2007): *Nature conservation with Nordic grazing sheep breeds in Denmark.* Lystbækgård, Denmark.

Leinenbach, Jolande & Asdis H. Bjarnadottir (2007): *Building Bridges: Empowering women in agriculture to succeed.* Ed-consult, Denmark and Agricultural University of Iceland.

Lindegaard, Klaus (2007): *Knowledge and competence building for innovation in the manufacturing industry in peripheral areas – Comparative perspectives on education and vocational training in Denmark and Finland.* University of Aalborg, Denmark.

Lynch, Ciaran (2007): *Higher education and life-long learning - their contribution to the development of rural areas.* Tipperary Institute, Ireland.

Mariussen, Åge (2007): *The strengths of peripheral innovation systems.* NIFUSTEP, Norway.

Møller, Jørgen (2007): *Villages in Landscapes - the importance of appearance.* University of Aalborg, Denmark.

Oskarsson, Gudmundur K. & Ingi R. Edvardsson (2007): *Distance education as a source of upgrading in rural areas: The case of the University of Akureyri.* University of Akureyri, Iceland.

Primdahl, Jørgen (2007): *Landscape as a rural development factor.* The Danish Centre for Forest, Landscape and Planning, University of Copenhagen, Denmark.

Risku-Norja, Helmi & Anja Yli-Viikari (2007): *School goes to the Farm - action model for rural-based sustainability education*. MTT Agrifood Research, Economic, Finland.

Sigursteinsdóttir, Hjördis (2007): *Akureyri's Regional Growth Agreement*. University of Akureyri, Research Institute, Iceland.

Vasstrøm, Mikaela et al. (2007): *Facilitating Agricultural Innovation and Learning through Systemic Action Research*. MV: University of Life Sciences – UMB, Norway.

Vesala, Kari & Hilikka Vihinen (2007): *On-farm diversification as rural innovation in the strategies of different policy sectors*. University of Helsinki and MTT Agrifood, Finland.

Anvendte webadresser

www.blackwellpublishing.com

www.dffe.dk

www.esrs2007.nl

www.elsevier.com

www.im.dk

www.landdistriktsprogrammet.dk

www.leader.dk

www.mulighedernesland.dk

www.tandf.co.uk

Indsamlinger til projektanalysen

Indenrigs- og Sundhedsministeriets Landdistriktspulje i årene 2007 og 2005

For omfangets skyld har vi valgt alene at gengive, hvad ministeriet selv har rapporteret i sine databaser for årene 2007 og 2005. Først vises den samlede portefølje af bevilgede projekter på overskriftsplan. Herefter har vi vilkårligt valgt cirka hver 10. ud og vist en kort beskrivelse af dem, sådan som den også foreligger offentligt tilgængeligt på nettet. Endelig har vi videregivet en nærmere beskrivelse af nogle enkelte, særligt udvalgte projekter fra årene 2005 og 2004, som ministeriet selv har valgt at vise frem.

Bevilgede projekter i 2007

I 2007 er der lagt særlig vægt på projekter, som 1) har til formål at sætte fokus på et lokalområdes ressourcer, muligheder, kvaliteter med videre (for eksempel i form af et ressourcekatalog/en strategi/en handlingsplan/branding); eller 2) i lyset af kommunalreformen sætter fokus på landdistriktsudvikling i de nye kommuner.

- 3Ø udviklingsplan for Askø/Lilleø, Femø og Fejø
- Barn af et landdistrikt
- Boligopvarmning med lokalt biomasse
- Borgerinddragelse i udarbejdelse af strategi og politik for landdistrikterne i Herning Kommune
- Bosætnings- og Erhvervsstrategi på De Danske Småøer
- Brande Ærø som Vedvarende Energi Demonstratorium gennem lokal forankring
- Branding af Femø
- Branding af oplevelsespark i Kjellerup
- Bro eller ingenmandsland mellem storkommunerne
- Bæredygtig erhvervsudvikling i Lejre Kommune
- Det lokale demokrati som et levevilkår på landet - med afsæt i skoler og børneinstitutioner
- Dialog over det åbne land
- En hel kommune - udvikling og implementering af en fælles landdistriktspolitik
- Et billede af Bedsted
- Etablering af borgerinddragelse i landdistrikternes udvikling
- Etablering af ny multikunstgræsbane i Tuse/Allerup lokalområde i Ny Holbæk Kommune
- Fra kulturmiljøer til kreative og innovative virksomheder i Gribskov Kommune
- Fra Kølby til Hou – Udvikling og Dialog i Ny Aalborg Kommune
- Fremme af lokalt producerede fødevarer igennem netværket Regional Madkultur Sjælland
- Fyrbøder til det bornholmske kunsthåndværkerfyrtårn
- Fælles markedsføring af virksomheder langs hærvejen i Aabenraa Kommune
- Gastronomisk turisme netværk
- Gode råvarer - sund og velsmagende mad
- Herrup som moderne landsby
- Hovborg-filmen, en film der byder indenfor
- Hvordan udnyttes et lokalområdes vilkår og værdier fremadrettet
- Håndværk uden grænser
- Innovation gennem netværk mellem erhvervskvinder fra virksomheder i landdistrikter og byområder i Vendsyssel
- Interaktiv elektronisk naturformidling - et udviklingsprojekt i Rold Skov Natur- og Kulturcenter
- Iværksættelse af fælles miljø- og naturformidling for jordbrugere og deres lokalsamfund
- Iværksætter i - en mulighed for landdistrikterne
- Kalvslund sognegård
- Kom godt ind i Ny Tønder Kommune
- Kompetanceudvikling af turismevirksomheder i landdistrikterne - formidling i netværk
- Kortlægning af natur- og landskabsressourcer
- Kortlægning, kvalificering og aktivering af lokale kvaliteter i Stuer Kommunes landdistrikter
- Kultur og samvær i Himlingøje

- Kulturelle iværksættere i Thy
- Kunst og Erhverv
- Kunst- og kulturcenter Sølyst 2007
- Landdistriktsinnovator i Vesthimmerland
- Landdistriktsudvikling via decentrale bæredygtige spildevandsløsninger
- Landsbyer og parcelhuskvarterer - videndeling og udviklingsmuligheder
- Landsbyforeningerne i Vokslev vil redde Huul Mølle
- Landsbysamvirke for landsbyerne i Skanderborg Kommune - fysisk og digitalt netværk
- Liv på Landet
- Lokal igangsætter og nye fritids- og kulturaktiviteter i Bredebro
- Lokale Handlingsplaner - hvordan?
- Lokale ressourcer som basis for landdistriktsudvikling
- Lokalområdets muligheder for nicheproduktion i brint & brændselscelle teknologi til marine og søfarts applikationer
- Maritimt fællesskab i Genner Bugt
- Nautup som aktivt leve- og bosted
- Netværk for små fødevarerproducenter - Lokale Mad Originaler
- Netværk og lokalsamfund, som ressourcer i landdistrikterne
- Nissum Fjord Netværket
- Nordiske bier som bierhverv
- Ny udsigt fra Skamlingsbanke!
- Når vi ved hvem vi er
- Oplevelsesøkonomi og fælles markedsføring af virksomheder langs Drivvejen
- Optimal udnyttelse af forholdene ved Ejerslev Havn
- Pilotprojekt for opstart af lokalkredse
- Projekt Skrave på landkortet
- Projekt "ud i idrætten" for 10-13 årige i Hadsund
- Ressourcebaseret og deltagerdrevet landdistriktsudvikling i Ny Vejle Kommune
- Salling Forsamlingshus - Kraftcenter i lokalsamfundet
- Skabelsen af butik "Viktoria Arden"
- Skave 2010 - Skaves fremtid i den nye Holstebro Kommune
- Skovlandet - identitet og profilering af den sydlige del af Silkeborg Kommune
- Smagfulde Rækker Mølle - Strategi for landdistriktsudvikling
- Spændende aktiviteter i læ og tørvejr i naturen
- Stenild-en borgernes udviklingsplan
- Strategier og handlingsplaner for udviklingen i de udvalgte lokalsamfund i Faaborg-Midtfyn Kommune
- Strategisk samarbejde om udvikling af underskoven af mikro- og små økologiske fødevareraktiviteter i landdistrikterne
- Styrkelse og udvikling af samarbejdet mellem fritidsorganisationer såvel den danske skole og børnehaven som den tyske skole og børnehaven
- Synliggørelse af socialt frivilligt arbejde i den nye Svendborg kommune
- Temadag for aktører i landdistrikterne
- Thy Madfestival 2007
- Udvikling af Favrskov Kommunes 37 forsamlingshuse
- Udvikling af produkter og arbejdspladser i et afgrænset geografisk område
- Udviklingscenter for foreninger og mindre innovative virksomheder - UFV
- Vestjyske Fjorde - udvikling af netværk mv.
- Viborgs Landdistrikter - En ny og samlet strategi
- Viden om - et ressourcekatalog for forbrugere, foreninger m.v.
- Videreudvikling og forankring af samspillet mellem ungdommens ressourcer og lokalområdets øvrige ressourcer
- Vision Morsø 2010 - landdistriktsudviklingsprojekt - Kodeks for godt medborgerskab på Mors
- Vores Landdistrikter - om potentialer, ressourcer og lysten til at udvikle
- Vækstgruppen for landdistriktsudvikling i Ny Holstebro Kommune
- Værktøj til en fremtidsproces for positiv vækst i Norddjurs Kommune

Bevilgede projekter i 2005

I 2005 var der lagt særlig vægt på, at et projekt styrker udviklingen af lokale netværk, herunder også netværk på tværs af landdistrikter eller mellem landdistrikter og andre aktører.

- 4H ved landsbyens gadekær
- Aktivitets- og Legeplads i Vindum By
- Arnum Park samlingssted i form af Grill - og Bålplads
- At skabe en storkommune med landets bedste nærdemokrati
- Attraktivt lokalanlæg for børn og voksne
- Bog om skolerne i landdistrikter
- Borgerne som aktører og vogtere af landsbyens fortid, nutid og fremtid
- Bynære landdistrikter - lokalt aktørsamarbejde om at tiltrække og fastholde flere borgere
- Børn og bevægelse
- Børn og unge i Nebel Sogn
- Børne - og aktivitetscenter på Sydlangeland
- Børnekulturcenter i Det Hvide Palæ, Randbøldal
- Bålhytte
- Bånd til det gamle - brugt til noget nyt
- Den digitale skole - samarbejde og læring via internettet for små og isolerede skoler
- Den Lille Turismes Servicekontor - professionalisering af landdistriktsturismeerhvervene
- Design som brobygger I Vestsjælland
- Det gamle mejeri som landsbyens fælleshus
- Drømmen kan blive til virkelighed på OMØ
- Erhvervsudvikling indenfor kunsthåndværk og design og aktiviteter for børn og unge
- Errindlevs Fremtid
- Etablering af egnscenter med noget for alle, alle tider på året
- Etablering af et udviklingsnetværk mellem landdistrikterne i Lemvig kommune
- Etablering af iværksætterfaciliteter og fælleskontor for distancearbejdere
- Etablering af landsbyforum
- Etablering af lokal udviklingsdatabase på Bornholm
- Etablering af tilbud om fælles bytur for ældre i yderdistrikterne i Ringkøbing Kommune
- Etablering af udviklingsnetværk mellem landdistrikterne i Lemvig Kommune
- Event & Aktiv. Sydmons
- Fejø Familie Fest
- FFIF - Fortællinger og Forandringer i Forsamlingshuset
- Flere virksomheder til Brovst Kommune
- Forretningsudvikling i handelslivet
- Forsat udvikling af herlighedsværdierne i Midtdjurs
- Forsøgsprojekt til fremme af netværksdannelse, bosætning og integration i Ravnsborg Kommune 2003 - 2005
- Fremme af tilflytningen til landdistriktet - et netværkssamarbejde mellem landbrugets rådgivningscenter og statsautoriserede ejendomsmæglere
- Fælles bosætningsindsats på Loalland-Falster, 2005-2007
- Genser Bugt Netværk
- Hejnsvig på Toppen
- Her bor vi, der er også plads til dig 2
- Her er jeg - hvem er du?
- Holsted Multihus
- Hvor kommer maden fra?
- Idrætslegeplads i Mou
- Igangsætning af strategisk udvikling i Sallingsund Kommune
- Innovationskultur i landdistrikterne
- Involverende borgermøder om landdistrikter
- Jord til bord
- Kommunikation, information, synlighed og netværk blandt turistværter i landdistrikterne
- Kompetence til vækst
- Konceptudvikling vedr. "Nordatlantens hus" - et multikulturhus i Hanstholm
- Kultur og fritid i forsamlingshuset
- Kultur og fritidsliv som drivkraften i den lokale udvikling

- Kulturaftener på Allested Vejle Skole
- Kulturen kommer til Ørbæk
- Kulturkoordinator
- Kulturmiljøet som ressource i landdistriktsudviklingen i Skjern og Egvad Kommuner
- Kvindeliv og landdistriktsnetværk
- Kvinder på landet diskuterer
- Kystens malere, digtere og komponister - de kendte og ukendte - amatører og professionelle
- Køng Sogns Natursti
- Land og by mødes i Hovedstadsregionen
- Land ved Vand - netværk for bosætning
- Landdistriktskonference
- Landsbyen i storkommunen - demokrati og borgerinddragelse
- Landsbyen ved byen - Rosendal Kraftcenter
- Landsbyfællesskabet skal næres - med Service-Centret og Internettet som redskaber
- Landsbyhåndbogen
- Landsbynetværk i Nyborg og omliggende kommuner i.f.m. kommunesammenlægningen
- Landsbyportal
- Liv og udvikling i landdistrikterne - fælles udviklingsstrategi for Møltrup og Tjele kommuner
- Lokalnetværk på tværs af nye kommuner
- Lolland Falster Free Lance, LFFL 2005-2006 - igangsætning af kompetenceudviklende netværk for enkeltmandsvirksomheder i Storstrøms Amt
- Madskole
- Med Borgerne - ind i Fremtiden
- Mind Connet - støtte og formidlingscenter for viden
- Multikulturhuset Mejeriet
- Netværk og kompetenceudvikling i Halkær Ådal
- Netværk og nye demokratiformer i Ry Kommune og en fremtidig storkommune
- Netværk som udviklingsfaktor i landdistrikterne - optimering af lokale tværfaglige netværk
- Netværk Øster Hornum
- Netværksdannelse for deltidslandmænd og tilflyttere til landdistriktet
- Netværkssekretariat i den nye storkommune
- Netværksudvikling i en ombrydningstid
- Noget for alle, alle tider på året
- Ny aktivitet i den gamle kartoffelfabrik i Skals
- Ny regional turisme og ferieform i udkantsområder med udgangspunkt i "udtjente landbrug"
- Nye aktiviteter og nye beboere med udgangspunkt i kulturmiljøet i og omkring Vestervig
- Nye aktivitetsmuligheder for børn og unge i Mønsted og omegn
- Nye veje i det lokale demokrati. Borger og system - fra fremmedgørelse til nærvær
- Nyskabende netværk
- Nyt liv til kulturen i Ølgod - fra kulturhus til multihus
- Oprettelse af et samlingssted samt markedsføring af Erslev og Omegn
- Oprettelse af hjemmeside for Bråby - Skuderløse - Teestrup Lokalområde
- Oprettelse af lokalråd i den kommende Østfynske storkommune
- Overlade en by fremme i skoene
- Projekt til fremme af landdistriktsudvikling
- Projekthæftet - lille bog om fundraising til landdistriktsprojekter
- Pænyda - en Pære Ny-Dansk vision - et iværksætter projekt
- Rødder og Vinger - kulturarven som udviklingsmulighed i Præstbro og opland
- Samarbejde og markedsføring af regionale produkter ved vadehavet
- Samarbejdsprojekt om byforskønnelse i Københoved
- Samlet "Løft" Rødding
- Samvær i landsbyen
- Seks hele og levedygtige landsbyer
- "Skovbo" eller langt ud i skoven lå et lille hus
- Skovsgaard Kulturens Landsby senere omdøbt til Skovsgaard-dagen
- Storkøbenhavn iværksætter i Odsherreds kommuner - sekretariat til fremme og koordinering af ikke-lokale iværksætteres beskæftigelsesskabende projekter
- Styrkelse af erhvervs- og levevilkår, bosætning og integration i Nordmors
- Støberitorvet - det 3. sted i midtbyen

- Støtte til projektering af informations- og formidlingsprojekt for at fremme bosætning, erhvervsliv, turisme og kultur i Storstrøms Amt
- Sund fritid og sund mad
- Tjele Nord-Øst fra Vammen til Sjørring - et område i vækst og udvikling
- Tre sognes fælles værdier - tre vadehavssogne fra tre kommuner, som nu bliver til én
- Udarbejdelse af projektforslag, med tilhørende økonomi, til opførelse af multihus i Tjæreborg ud fra behovsanalyse og foreløbig ideskitse fra arkitekt
- Udbredelse for kunstforståelse på Ærø med særligt henblik på de fynske malere
- Udformning af en landdistriktspolitik for Brørup Kommune
- Udvikling af nye demokratiformer for bydele og lokalområder i en storkommune
- Udviklingsprojekt for serviceerhverv på Mors
- Ung på landet: aktiv og engageret
- Unge i centrum i landdistrikterne
- Velkommen på landet
- Viljen til styrket sammenhold og fornyelse i landsbyerne
- Visionsprojekt for Øster Nykirke Sogn - samt Foreningsbladets 10 års jubilæum
- Ø-Lam, en nicheproduktion på småøerne

LEADER+ støttede projekter, 'best practice' i Europa

Her findes hvad det såkaldte LEADER-Observatory selv har valgt at fremstille som 'best practice' på europæisk plan og som er omtalt i LEADER+ Magazines 2005-2006.

1 · 2005: Særligt fokus øget livskvalitet i landdistrikterne

Leader+ i aktion:

- Et rally, som inddrager de unge i lokalsamfundet (Frankrig)
- Et turisttog til Parga (Grækenland)
- Nyt udstyr til reparation af vinduer (Finland)
- Naturfestival: Ourthe Moyenne (Belgien)
- Netværket "Åben kanal": arbejde med medier (Tyskland)
- Skræddersyet arbejde til handicappede (havearbejde i lokalsamfundet) (Spanien)
- Kiltimagh: nye vinde i et samfund i krise (Et samfund i krise) (Irland)
- Fritidscentret i Gandra (Portugal)
- Et nyt koncept til markedsføring af lokale levnedsmidler (en ny opfattelse af den lokale mad) (Sverige)
- Hvordan man udnytter mulighederne i Chambarans kastanjetræer (ny anvendelse af gammelt træ) (Frankrig)
- GIS til forvaltning af landbrugsområder og natur (Nederlandene)
- Varmebehandling af irsk sitkagran (Finland)
- Regionalt videnstyringssystem i Steiermarks vulkanområde (Østrig)
- Diderots Pol (bidrag til at registrere en lille fransk bys historie og kultur) (Frankrig)
- Nyt liv til antikkens Panhelleniske Lege + foreningen Aethlios (Grækenland)
- En kulturel oplevelse af regional vin (Grækenland)
- Muligheder med hårdttræ (Danmark-Sverige)

2 · 2005: SÆRFOKUS Udnyttelse af ny knowhow og ny teknologi

Leader+ i aktion:

- Magna Mater - Kunsthåndværk og design (Portugal)
- Mobile kvalifikationer i Vannes (Frankrig)
- Ungdomsråd taler på de unges vegne (Finland)
- Græsk børnelejr på landet (Grækenland)
- "Breadalbane Virtual Learning Centre" (pilotprojekt om mobile ikt-infrastrukturer) (Det forenede kongerige)

- Projektet @CERCA (innovativ regional ikt-strategi) (Spanien)
- "Internetcaféer" i landdistrikter (giver borgerne et samlingssted) (Luxembourg)
- En strategi for kvalitetsprodukter - Montiferru-region (Italien)
- Nyt liv til rør- og stråhøst (i Norfolk Broads) (Det forenede kongerige)
- På vej til at blive en region (Tyskland)
- Friluftnet Nordvest (Sheltere giver adgang til Danmarks natur) (Danmark)
- Sheena - livskvalitet for unge piger (en musikalsk forening) (Sverige)
- Forsamlingshus/butik (beskyttelse af et landsbysamfund) (Finland)
- Tværnational uddannelse i kulturvejledning og -ledelse (tre alpine regioner arbejder sammen om at give området et nyt perspektiv) (Østrig og Tyskland)
- Partnerskabet Spreewald og Noordwest Overijssel (tværnationalt samarbejde) (Nederlandene og Tyskland)
- Kvindelige ledere (udstikker den rette kurs for landdistrikterne) (Irland)
- "De Buren" - ungdomscentret (Nederlandene)

3 · 2005: *SPECIAL FOCUS Adding value to local products*

Germany Leader+ i aktion:

- Providing quality care on Dutch farms (The Netherlands)
- Same sky - 5 x Eden (United Kingdom)
- Settlement of Sarakatsanos (Greece)
- A craft industry: preserving regional food (Spain)
- A strategy for farm-fresh products (Belgium)
- Renewing Balearic traditions (recipies for success) (Spain)
- Bergholz (building a common platform for cooperation (Austria)
- Renovating village squares (implementing an integrated approach: a new angle on old squares) (Italy)
- Hälsinge Låtverkstad (Swedish youth 'in tune' with nature and culture, a regions musical folklore)
- Standlake recreation project (improving community play facilities) (United Kingdom)
- Meeting place in Zealand (offering outdoor activities for both children and grown-ups) (Denmark)
- Regional development in the classroom (Germany)
- Oil from the soil (biogreen energy products) (Ireland)
- Euro land art (region's natural and cultural identity) (France)

4 · 2006: *FOKUS Optimal udnyttelse af naturlige og kulturelle ressourcer*

Leader+ i aktion:

- "Joujoumobile - spillmobile": mobile spil (Luxembourg)
- Kulinariske specialiteter fra Østrigs naturparker (Østrig)
- Naturen fremmer tolerancen (Tyskland)
- Udnyttelse af en regions kulturarv (Italien)
- Fortællinger om Maaslands skatte (Belgien)
- En yngleplads for kunst (Nederlandene)
- Urlaub in Gutsdorf (Tyskland)
- Salg af portugisiske landbrugsvarer (Portugal)
- Forarbejdning af naturprodukter i Kainuu (Finland)
- Opera Mosset (operaforening samler lokale og udenlandske kunstnere) (Frankrig)
- Unge indretter deres egne fristeder (Østrig)
- Hjemstavnscenter i Östra Blekinge (teknologi og bottum-up metoden sætter en regions arv på landkortet) (Sverige)
- Netværk for kommuner (informationsplatform m. 41 netværksportaler. Udvikling af en regions turismepotentiale og forbedring af de kommunale serviceudbud til borgerne) (Italien)
- Samarbejde mellem unge surfere (integreret strategi for surfsporten i tværnationalt projekt) (Det Forenede Kongerige)
- Grus: netværk for ornitologisk turisme (tværnationalt samarbejdsprojekt) (Spanien)
- Tänk-nik-projektet (første fase, grundskoleelever lærer om og eksperimenterer med teknologi) (Sverige)

5 · 2006: FOKUS Innovation i Leader+

Leader+ i aktion:

- Kontakt til en fortid med tørv (Det Forenede Kongerige, Irland, Finland og Frankrig)
- Lokale guider på arbejde (Belgien)
- Et godt miljø for heste (Sverige)
- Kvalitetsvin og biodiversitet (Frankrig)
- Sundhedskaravane (hvordan man opfylder en regions behov for sundhedspleje) (Italien)
- Skolegården (læring gennem leg: forberedelse til den virkelige verden i skolegården) (Luxembourg)
- Integration af lokale kvalitetsprodukter (vende økonomisk tilbagegang med langsigtet plan og lokal synergi) (Grækenland)
- Countryside Exchange i Noord-Beveland (anderledes måde at mobilisere lokale ressourcer) (Nederland)
- Traditionelle færdigheder i Haut Jura (etablere et netværk af temabestemte lokaliteter, der skal være åbne for gæster og åbne nye muligheder for de der er involveret i dem) (Frankrig)
- Historien bragt til live i en region (gammel konflikt løses vha. drama) (Østrig)
- Det åbne kirkenetværk (et netværk af lokalt baserede turismuligheder) (Det Forenede Kongerige)
- En regional informationsstrategi (fremme af lokale produkter) (Portugal)
- Solgårde (test af sol-elsystemer, forbedre miljøet og skabe indtægter) (Spanien)
- Kreativ udnyttelse af digitale medier: Udvikling af unges færdigheder (styrkelse af de unges kreativitet og følelse af regional identitet) (Irland og Det Forenede Kongerige)
- Orienteringsløb - sport og innovation (udvikle en model for orienteringsløb og turisme) (Finland)
- Jugendhof Schwanborg og Jugendpakt Kitzingen (unge forberedes til "det virkelige liv" gennem uddannelse, undervisning og integration) (Tyskland)

6 · 2006: SPECIAL FOCUS The future of Leader

Leader+ i aktion:

- Svinø leading the way (creating a common nature and management plan for the area) (Denmark)
- Tourist routes for the whole region (Italy)
- Walking through treetops (two routes within a height of 10 and 24 metres above the ground) (Austria)
- Cooperativa La Fageda (Spain)
- Coordinating culture and rural development in village life (Belgium)
- Planning Dutch development: a tale of two villages (The Netherlands)
- At the cutting edge of timber (Germany)
- Local products with an organic flavour (Greece)
- Painting the town red: the Hiirijärvi village (a more attractive image and providing a base for tourism) (Finland)
- Castlecomer development projects (C. is a medium-sized rural town) (Ireland)
- Working together to build a heating network (France)
- The 't-guide' story: creating a cultural link (mobile phone technology provides a region with an innovative cultural tool to increase its tourist potential etc.) (Austria)
- SISU: small islands for survival and understanding (Sweden, Finland and the United Kingdom)
- The Aurignacian period: the origins of art in Europe (two regions with a shared archaeological past) (France and Germany)

BILAG 1

Afklaring af begreber

Landsbyer og landdistrikter

Det er almindeligt kendt, at begrebet landdistrikter er meget uklart og giver stor forvirring, hvilket for øvrigt ikke bare er et dansk fænomen. Såvel i projektet Mulighedernes Land (www.mulighedernesland.dk), som i mange andre sammenhænge bruges ordene landsbyer og landdistrikter for eksempel også i flæng. I denne sammenhæng er det dog hensigtsmæssigt at kunne sondre, idet landdistrikter geografisk set kan være mere end landsbyer og dermed tiltrække en større eller anden emnekreds, end hvis det alene handlede om landsbyer. De to begreber opererer desuden ofte på forskellige analyseniveauer – landsbyer tæt på folk og husstande, og landdistrikter på et 'regionalt'³⁵ niveau. Landsbyer signalerer derfor ofte relativt små afgrænsede fysiske og sociale fællesskaber, og i planlægningsammenhæng nogle enheder, der optræder i byhierarkier. Mens landdistrikter signalerer et større territorium, større sammenhænge eller betydningen af beliggenhed og 'lands' særlige beskaffenhed og vilkår for civilsamfundets udvikling lokalt. Denne skelnen er især vigtig, når vi søger til udlandet, hvor 'rural' nærmere er synonymet for landdistrikt, mens landsby som brugt i dansk forstand (landsbyfællesskab) nærmere er et synonym for 'local community'. I den videre analyse er det således primært landdistriktsbegrebet i 'rural' forstand, der bruges, men som vi vil bemærke inkluderer det hyppigt community-vinklen, når der ses på muligheder for udvikling.

Landdistriktsbegrebet i øvrigt

Men landdistriktsbegrebet bliver ikke mindre diffust af den grund. Det kan anvendes forskelligt, med forskellige mål, analyseniveauer og usikkerhed om status og indhold til følge, hvilket også følger af, at det kan anvendes på forskellige niveauer, og at vi ikke altid gør os helt klart, hvilket der er tale om.

For folk med rødder i landbrugssektoren er landdistriktet for eksempel typisk jorden, arealet, natur og miljø, og hvis det ikke også handler om bøndernes samfund, er analyseniveauet så at sige i jordhøjde og på den enkelte ejendom, på et microniveau. Set fra et perspektiv, hvor der stilles skarpt på arealanvendelse i det åbne land, natur eller miljø, med særlige interesser og syn på landdistriktsudviklingen, arbejdes der også ofte med et microniveau omkring den enkelte biotop eller den enkelte ejendom. Hvis det ikke opfatter et lidt større område som for eksempel landzonen i en kommune eller for eksempel en nationalpark, og dermed befinder sig på et mesoniveau, men hvor der stort set ses bort fra det civile samfunds eksistens. Set fra et perspektiv, hvor der stilles skarpest på det åbne land, natur eller miljø, findes det, som i europæisk forstand kaldes det agri-environmentelle ståsted med særlige interesser og syn på landdistriktsudviklingen.

Over for det paradigme, at 'landdistrikter' er enten landbruget, naturen og miljøet, og præget af en forvaltning der i øvrigt er regulerende og møntet på sektorinteresser, står et nyt paradigme, som for eksempel beskrevet af OECD, 2006. Heri forstås landdistrikter som mange forskellige (lokale) territorier, med andre udviklingspotentialer og tilgange, end hvad landbruget giver, og med større fokus

på de lokale civile samfunds muligheder for og evner til at skabe udvikling, støttet af nye rammer for det. Landbruget kan være en del heraf, men i givet fald med vægten lagt på 'det multifunktionelle landbrug'. Til dette paradigme hører nye politik- og forvaltningssystemer, som understøtter en landdistriktsudvikling, der primært udgår fra den lokale aktivitet og dens succes, inklusiv landbrugs. Nu er der tale om et analyseniveau på et gruppe- eller mesoniveau, med et noget større spektrum for, hvad landdistriktsudvikling og dens aktører konkret kan omfatte. Her er der altså dannet en opmærksomhed overfor en territorielt og 'bottom up' baseret udvikling, og man kan umiddelbart finde begreber som 'local governance' for det.

De to paradigmer står side om side, og bliver tydelige hver især, når det handler om fordeling af økonomiske midler som for eksempel via EU's Landdistriktsprogram. Den mindste part er her det nye paradigme, men det har ikke desto mindre en enorm interesse og bevågenhed i hele Europa. I Danmark ser vi det i forbindelse med den ombejlede Indenrigs- og Sundhedsministeriets³⁶ Landdistriktspulje (www.im.dk, søgeord landdistriktspuljen) og virke i øvrigt på landdistriktsområdet, f.eks. årlige landdistriktskonferencer for ildsjæle. Landdistriktspuljen er en national pulje, som de fleste anser for at være en af hovednøglerne til udvikling i landdistrikterne, om end den kun fordeler cirka 21 millioner kroner om året. Det ses også i det danske forhandlingsresultat om Landdistriktsprogrammet 07-13, (www.landdistriktsprogrammet.dk) for eksempel i forbindelse med at 20 pct. af de samlede midler går til rigtig landdistriktsudvikling (akse 3 og 4), mens akse 1 til fornyelse i landbrug og fødevarer og akse 2 til natur og miljø scorer resten, og mest til natur og miljø – også selv om det hele hedder landdistriktsudvikling. På baggrund af den enorme interesse for de relativt begrænsede midler, må vi idet mindste kunne anse symbolværdien i arbejdet med landdistriktsudvikling som høj.

I denne kortlægning og analyse er det den brede tilgang og især det nye paradigmes forståelse af landdistrikts- og ruralbegrebet, der stiles efter at beskrive og uddybe, således et fokus på lokal udvikling, og hvor 'landdistrikt' betyder, at der er tale om samfund med særlige vilkår som følge af landlig beliggenhed. Dels fordi det er det nye og fordi den omfattende praksis allerede har demonstreret relevansen, dels fordi vi reelt stadig står noget spørgende overfor fænomenet.

Desværre kan man ikke umiddelbart udskille relevant faglitteratur om det, ved f.eks. at arbejde med overskrifter eller søgeord³⁷. Dels er (et) enkelt(e) ord ofte utilstrækkelige til at afgøre om sammenhængen er relevant. Dels er det jo en metodisk fejl at afgøre på forhånd, hvilke relevante temaer, der kan være for forskerne, også selv om vi dog har afgjort noget på forhånd ved at tage udgangspunkt i et landdistriktsbegreb. Vi er altså nødt til at gå ind i bidragene for at afgøre, om de kan udfylde vores formål. Og måske værre: da den klassiske forskning og dokumentation som regel er bagudrettet, fordi der tilstræbes en analytisk afstand og en stor, systematisk empiri (ofte statistik og kvantitative målinger), vil vi stå overfor det forhold, at mange af dem ikke handler om det nyeste.

Forskningens rolle i praksis

Vægten på forskning i denne kortlægning og analyse skyldes da heller ikke en tro på, at landdistriktsudvikling og -politik er styret af forskningsresultater eller af en sådan lineær sammenhæng, at et forskningsbidrag ligger forud for en god praksis og slet ikke, at forskningen altid har et sigte på en afledt praksis. Tværtimod, synes der at være en sammenhæng, som, i hvert tilfælde når det gælder landdistriktsudvikling i Danmark, viser, at praksis forekommer langt mere omfattende, end forskningen gør, jævnfør Tanvig & Kjeldsen, 2000, set i sammenhænge med den betydelige aktivitet, der kan spores i opstillinger af støttede projekter. I tilfælde af aktionsforskning er det naturligvis et andet billede, men denne forskningsmetode er ikke udbredt og synderligt anerkendt, fordi den anses for at være subjektivt og er vanskelig at skelne fra udviklings- og konsulentarbejde.

Forskning i almindelighed vil naturligvis kunne få eller har indflydelse på praksis, men måske først når feltet bliver mere modent eller beskriveligt, og ikke som i landdistriktsudviklingens spæde start virker spredt, som små, enkeltstående tiltag, pilotagtige, og med typer af aktivitet, som har mange etiketter og uklare mål.

Nu hvor barneskoene er betrådt, og en masse erfaringer trods alt er opnået, vil det bedre kunne lade sig gøre at få lidt form og figur på dette hele. Typer af innovationsteori vil i øvrigt kunne understøtte denne opfattelse, for eksempel under begrebet 'innovation systems', jævnfør Asheim & Mariussen, eds., 2003, og dermed at landdistriktsudvikling og -politik måske netop er et nyt, innovativt politikområde for udvikling med sine egne normer, institutioner, midler og aktører. Dette vil falde naturligt, når vi anerkender 'The New Rural Paradigm' og dets indbyggede 'The New rural Governance', der også kan omfatte en ny rolle for forskning og måde at producere og brug den på³⁸.

BILAG 2

Kortlægning af forskning – metode

Begreber og metode

Til kortlægningen og analysen findes uendeligt mange relevante kilder. Til eksempel findes 118.000.000 hits, hvis man på Google og cirka 1.600.000 hits på Google Scholar søger under søgeordet 'rural development'. Kortlægningen skal derfor styres, så materialerne ikke bliver uoverskuelige og analysen drukner, eller at resultaterne bliver for tilfældige.

Det indebærer nødvendigvis nogle skarpe afgrænsninger og risiko for fravalg af masser af måske ellers gode kilder. Her skal vi introduceres til det mest centrale, ligesom man kan finde en detaljeret indføring i søgningsprocessen og dens resultater.

Kilder til kortlægning af forskning

For at kunne målrette kortlægningen effektivt og være sikre på, dels at bidragene virkelig handler om 'rural development', er aktuelle, handler om sammenlignelige forhold med danske og er videnskabeligt anerkendte, har vi valgt at søge i de mest erklærede europæiske 'rural development' tidsskrifter, se en nærmere redegørelse efterfølgende.

For dels at indfange om der på det allerseneste er kommet nye temaer ind i forskningen og dels at undersøge, om den danske forskningsfront ligner den, som vi finder i tidsskriftsartiklerne – hvorimellem der også er danske bidrag – har vi suppleret med:

- En indføring i den nyligt udkomne antologi Landvindinger – Landdistriktsforskning er – perspektiver (LV). Heri er mange af de erklærede landdistriktsforskere i Danmark for nyligt kommet til orde i spørgsmålet om, hvad de finder særlige relevant og udfordrende i både forskning og praksis. (Svendson & Tanvig, red., 2007).
- Introduktion til indholdet i den store kongres, som European Society for Rural Sociology (ESRS) afholdt i 2007 i Wageningen, Holland
- Introduktion til indholdet i konferencen, som Nordic Scottish University Network for Rural and Regional Development (NSN) afholdt i 2007, i Danmark

Kilder til kortlægning af projekter

Her har vi valgt at fokusere på de to støtteprogrammer og deres projekter, som handler om det nyeste inden for landdistriktsudvikling i bred forstand. Det er:

- Det europæiske LEADER+ program
- Landdistriktpuljen

Som baggrund for en analyse af dem har vi blandt andet inddraget evalueringer og en undersøgelse.

De hovedspørgsmål, vi vil besvare er:

- Hvilke temaer interesserer de erklærede³⁹ landdistriktsforskere sig generelt for?
- Hvilke landdistriktsbegreber, hovedproblemstillinger og udfordringer ser de i landdistrikternes udvikling?
- Hvilke direkte refleksioner og meldinger til projektverdenen giver deres forskning?
- Hvilke kendetegn har de frontløbende projekter og deres udøvere?

Med en kortlægning som denne får vi alene viden om, hvad dem der har fået adgang til forskningsmedierne eller opnået støtte til projekter tegner sig for, og inden for vore definitioner af, hvad det overhovedet kan være. Landdistriktsudvikling kan i praksis være meget mere – og det er måske en betydelig del af rationalet i landdistriktsudvikling og landdistriktspolitik, jævnfør 'The New Rural Paradigm'. Det er denne kortlægnings og analyses indbyggede dilemma, og vil kun kunne overkommes helt, såfremt det var muligt at opnå overblik over praksis.

Indholdet i internationale tidsskrifter

Vi har således valgt at stikke fingeren i jorden i de mest oplagte og anerkendte engelsksprogede tidsskrifter vedrørende forskning af landdistriktsrelevans i den del af verden, vi kan sammenligne os med. For sådanne tidsskrifter gælder, at deres indhold primært er styret af forskernes egne og nyeste bidrag, om end der af og til foretages en redaktionel tematisering. I princippet er alle velkomne til at indlevere bidrag, men der foretages en videnskabelig kritisk vurdering af alle, således at de som opnår adgang til publicering, vurderes til at være på højt niveau og bidrager til forskningens udvikling. For de fleste forskere er det nødvendigt at være med i de internationale, anerkendte tidsskrifter, idet det er et led i den almindelige forskningsmeritering og karrieredannelse. Derfor må de her valgte kilder være særdeles centrale og kunne betragtes som pålidelige bud på, hvad landdistriktsforskerne lægger vægt på aktuelt, heriblandt de danske.

Tidsskrifterne er:

- Journal of Rural Studies
- Sociologia Ruralis

Da vores ambition er at finde mulige regionale forskeres bidrag til landdistriktsudvikling, har vi desuden valgt at kigge på

- Journal of Regional Studies

Journal of Rural Studies har til formål at udgive forskningsartikler om landdistriktsemner som samfund, demografi, bosætning, beskæftigelse, transport, services, arealanvendelse, rekreation, landbrug og bevaring. Fokus er på områder med ekstensiv arealudnyttelse, små-skala-aktivitet og spredt bosætning og lokalsamfund, der er præget af deres landskab og miljø. Særlig opmærksomhed gives til planlægningspolitik og forvaltning. Tidsskriftet er internationalt og tværdisciplinært i formål og indhold, jævnfør www.elsevier.com. Der udkommer typisk fire udgaver af tidsskriftet per år, hvert indeholdende op til ti artikler.

Sociologia Ruralis tegner forskellige dele af den europæiske samfundsvidenskabelige forskning vedrørende landdistrikter og afledte emner. Komplexiteten og forskelligheden i landdistriktsudfordringer mødes af multi- og tværfaglige tilgange. Tidsskriftet har cirka 40 år på bagen og er det internationale forum for samfundsvidenskabelige forskere, som arbejder med mange forskellige

aspekter ved landdistrikternes udvikling, værende sig socialøkonomiske, politiske eller kulturelle. Emner kan spænde fra landbrug, naturressourcer, fødevarer systemer til landlige lokalsamfund, rurale identiteter og forandringer og restrukturering af landdistriktsbegrebet, jævnfør www.blackwellpublishing.com. Også herfra udgives fire numre årligt, typisk med fem artikler i hver.

Journal of Regional Studies anses for at være et førende internationalt tidsskrift inden regionale studier med teoriudvikling, empiriske analyser og politikdebat i fokus og på et flerdimensionelt og tværfagligt grundlag. Det regionale er et centralt fokus og vigtigt, når økonomisk, miljømæssig, politisk, social og innovation skal omsættes. Tidsskriftet er med til at skabe og reflektere over den regionale udvikling i de studerede regioner, jævnfør www.tandf.co.uk. Herfra udgives cirka ni versioner om året, med for eksempel syv artikler i hver.

For alle tre gælder, at perioden er afgrænset til år 2000-2007 (den del af 2007, som er afviklet i analyseperioden). For de to førstnævnte har vi indledningsvis medtaget alle bidrag, mens vi for sidstnævnte alene har valgt dem, som rummede 'rural' i deres overskrift. Tidsskriftet er netop ikke målrettet 'rural research', og omfatter uendeligt meget andet, som det ville blive helt uoverskueligt at kortlægge, også selv om der alligevel vil være masser af bidrag af relevans for denne kortlægning og analyse.

Vi har særlig interesse i bidrag, der kan uddybe og kvalificere interessen for den brede landdistriktsudvikling og især det nye paradigmes landdistriktsbegreb, hvorfor vi helst skal kunne stille skarpest på dem. Samtidigt ønsker vi primært at analysere bidrag om sammenlignelige landdistrikter, således (Vest)Europa. Vi har derfor foretaget følgende afgrænsninger:

1. Vi frasorterer alle artikler, der i overskrift og abstract klart handler om sektorerne landbrug, skovbrug, fiskeri og fødevarer, eller for eksempel en isoleret teknisk problemstilling som for eksempel vand eller energi, og direkte relaterede politikker
2. Vi frasorterer alle artikler, der i overskrift og abstract klart viser et tilhørsforhold til andre lande end (Vest)Europa

Det giver nedenstående resultat, se tabellen nedenfor.

Tabel 11. Artikler fundet i Journal of Rural Studies, Sociologia Ruralis og Journal of Regional Science, 2000-2007

	Rural Studies	Sociologia Ruralis	Regional Studies	I alt
Alle	251	181	28	460
Landbrug, fiskeri, fødevarer, vand og lignende, agri-environment, relaterede politikker	89	103	3	195
Uden for Vesteuropa	87	31	5	123
Introduktioner og lignende	12	1		13
Tilbage = relevante	63	46	20	129

Man kan kritisere den hårde fravælgelse af landbrugs-, fødevarer- og agri-environment-relaterede emner, fordi en videreudvikling af landdistriktsbegrebet og teorier må tilstræbe at inkludere resterne fra det gamle paradigme i det nye. Det viser nogle af de bidrag, der på trods af frasorteringsmetoden alligevel er kommet med her (se senere) så også. Men hvis vi havde valgt at tage hele paletten med, ville opgaven have været anderledes og meget større, end den her udstukne.

Det er alligevel bemærkelsesværdigt, hvor mange bidrag i de førende tidsskrifter, der handler om det frasorterede og gamle paradigmes fokus, synsvinkler og begreber, se tabel 11. Det kan skyldes forskellige forhold: 1. Forskerne finder ikke det nye helt så relevant (støttes ikke i det i adgang til forskningsmidler⁴⁰), eller 2. Forskning er på grund af forskningsmetoder og inert i oftest tilbageskuende, hvor det nye perspektiv er for umodent til at kunne behandles inden for den gængse forskning. Mange bidrag blev desuden frasorteret, fordi de ikke stammede fra Vesteuropa.

I vores videre analyse har vi nu brug for at skabe et system, så de mange artiklers indhold (129), efterfølgende suppleret med de mange oplysninger fra søgning på Internet og konferencer kan struktureres og overskues. Her har vi valgt at kategorisere dem således:

- Artikler primært omhandlende landdistriktsbegrebets forandring og fortolkninger
- Artikler om metoder, enten evaluerings- eller forskningsmetoder

Resten af kategorierne går til gengæld tættere på selve genstandsfeltet, landdistrikter og deres nærmere relationer, hvor vi for overskuelighedens skyld har delt dem op i forskellige segmenter, inspireret af en analysemodel, Tanvig, red., 2003.

- Artikler med fokus på den fysiske kapital, forstået som fysiske strukturer og tilgængelighed (grøn)
- Artikler med fokus på den økonomiske kapital, forstået som erhverv og arbejdspladser, lokal økonomi (blå)
- Artikler med fokus på mennesker, sociale/kulturelle forhold (rød)

Mere eller mindre uafhængigt af det eksisterende genstandsfelt findes relaterede politikker, hvor nogle tilstræber at regulere genstandsfeltet (eksogent), andre er politikker, der snarere handler om hvem, der skal regulere genstandsfeltet (og hvordan). Her er de samlet i en gruppe:

- Artikler der fokuserer på politikker

En opdeling af artiklerne efter den struktur, giver nedenstående materiale, se tabellen nedenfor.

Tabel 12. De udvalgte artikler i de tre tidsskrifter, 2000-2007, fordelt på temaer

	Rural Studies	Sociologia Ruralis	Regional Studies	I alt
Forandringer, koncepter for og ændringer i landdistriktsbegrebet	13	13	1	27
Metoder	12	1	4	17
Det fysiske element	10	0	0	10
Erhverv, entrepreneurship	4	6	3	13
Mennesker	8	15	5	28
Politikker	16	12	6	34
I alt	63	47	19	129

Et første indtryk af artiklernes indhold er, at forskernes interesse især knytter sig til forhold vedrørende politikker for landdistrikternes udvikling og om mennesker, sociale og kulturelle og adfærd. Det skal vises senere, at interessen for politikker særligt handler om 'governance', altså hvordan politikkerne tilrettelægges og af hvem. Fokus på landdistriktsbegrebet og forandringsprocesser mere overordnet er der også en del, som har interesse for. Metodeindlæg er relativt beskedent repræsenteret ved et første kig, men er indirekte repræsenteret i mange af artiklerne. Til gengæld er der ikke så mange, som skriver om forhold, der har en klar fokus på det fysiske i det landlige rum, eller om erhverv og lignende. Hvis vi dog havde valgt at tage alle bidrag med, er der ingen tvivl om, at det fysiske tema, inklusiv natur- og landskabsobservans, og det økonomiske tema, inklusiv landbrug og fødevarer, ville have fyldt meget mere, og også have overskygget de andre⁴¹.

-
- ¹ Men tankevækkende nok ikke på 'landdistrikternes' i de første mange år.
- ² Vi vil siden møde begrebet 'den neo-endogene' model eller tilgang, som er godt bud.
- ³ Som peget på i flere bidrag skuffes dette syn ofte i mødet med virkeligheden.
- ⁴ Gentrification betyder ændringer eller stigende velstand i et område gennem tilflytning af udefrakommende kræfter.
- ⁵ Hvilket ikke mindst kan genfindes i masser af retorik og gøremål under overskriften 'lokal landdistriktspolitik' og støtteordninger!
- ⁶ Ray skrev i 1999 (tidligere end projektets undersøgelsesperiode) en toneangivende artikel (Ray, 1999).
- ⁷ Det skal understreges, at 'The New Rural Paradigm' ikke automatisk er det samme som den 'neo-endogene' model. Den 'neo-endogene' model er introduceret af nogle af forfatterne uden henvisning til overbegrebet.
- ⁸ For eksempel den 'anerkendende samtale' eller ABCD-metoden.
- ⁹ Se dog at flere workshops på ESRS og et tema på NSN beskæftigede sig med innovation, nye typer erhverv, iværksættere, turisme et cetera, og at det senere vil give sig et tydeligt udslag i landdistriktslitteraturen.
- ¹⁰ Hermed menes at overskud skal reinvesteres i lokalsamfundet, eller at iværksættere og deres virksomheder arbejder for lokalsamfundet frem for egen vindings skyld.
- ¹¹ Hvis vi ikke havde frasorteret 'det agri-environmentelt' relaterede ville mange flere bidrag naturligvis have fundet vej hertil.
- ¹² Bemærk også at vi har fravalgt artikler som decideret handler om EU's landbrugsstøtteordninger, for eksempel om CAP'en. (Common Agricultural Policy).
- ¹³ Denne iagttagelse deles af andre i europæisk sammenhæng, men tendensen kan genfindes i en undersøgelse af danske landdistriktsstøtteordningers fordeling, se senere.
- ¹⁴ Også i Danmark går der en klar forvaltningsmæssig skillelinje på alle niveauer mellem erhvervs politik for landbruget og erhvervs politik for andre erhverv.
- ¹⁵ For eksempel en landdistriktskoordinator, som de typisk kaldes i Danmark.
- ¹⁶ Svarende til tidligere refererede bidrag om social kapital.
- ¹⁷ Forfatteren deltog i kongressen og overværede nogle af de nævnte sessioner.
- ¹⁸ Her skal det tilføjes, at et tema på den kommende verdenskongres for Rural Sociologists i Sydkorea, 2008, er 'The New Rural Paradigm', hvor der efterlyses bidrag, som kan drøfte dets relevans og indhold med videre.
- ¹⁹ Tanvig & Kjeldsen, 2000, har dokumenteret det tidligere, hvor der siden er sket lidt mere på området, blandt andet afspejlet i etableringen af forskningsmiljøer om samme, først CFUL og nu IFUL, men begge med ret beskedne midler i sammenligning med forskningsbudgetter i almindelighed, jævnfør diverse finanslove.
- ²⁰ For eksempel er syv af skribenterne ud af LV's sytten også bidragsydere ved ESRS.
- ²¹ Begge er bearbejdede bidrag af dem, som også indgår i antologien Landvindinger, se bagest, og som er udmøntninger af den 'neo-endogene model', dog uden at bruge det begreb, jævnfør tidligere. Forskellen til de mange andre bidrag er således, at den fysiske kapital indgår som et aktiv i de to bidrag.
- ²² Det skal tilføjes, at LEADER-metoden fra 2007 er indlejret i det meget større Landdistriktsprogram 2007-2013, i form af den såkaldte LEADER-akse, hvilket skyldes metodens (og de tidligere programmers) succes, jævnfør DFFE, 2007.
- ²³ En af ordningerne under EU's Landdistriktsprogrammet 2000-2006, overordnet administreret af Fødevareministeriet.
- ²⁴ Men for den sags skyld også lokale aktionsgrupper.
- ²⁵ Ved Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter, i Esbjerg.
- ²⁶ Den samme iagttagelse som i Abildtrup et al. (LV)
- ²⁷ Se for eksempel OECD, 2006. Se også indledningskapitlet.
- ²⁸ Vi frasorterede desuden litteratur, som ikke klart er sammenlignelig med danske forhold, for eksempel fra andre kontinenter.
- ²⁹ Set i forhold til det landdistriktsbegreb der udspringer af sektoren landbrug og dens territorium.
- ³⁰ Det skal tilføjes, at enkelte bidrag gør landdistriktsproblemstillinger til et spørgsmål om klassesdeling i samfundet.
- ³¹ Det finder fortsat sted i statistikken, hvor landdistrikterne er det, som ikke er by (på flere end 200 indbyggere) og i planlægningen, hvor der for eksempel skelnes meget skarpt mellem by(udvikling) og 'det åbne land' eller 'landzonen'.
- ³² Her er det til gengæld et spørgsmål, om erfaringerne med LAG's i regi af LEADER+ vil ændre denne konstatering. I skrivende stund er det ikke muligt at konstatere, blot kan vi erkende, at udviklingen i de 12 områder, hvor de har fungeret ikke synes præget af deres eksistens.

---

³³ Fra kritisk hold i litteratur, som ikke har været genstand for dette studium, skrives om, at 'projektstaten' kan træde i stedet. Hermed menes styring via støtteordninger til projekter. Forfatterne finder store demokratiske problemer og forstærkning af ulighedsfremmende tendenser, se for eksempel Kovach&Kucerova, 2006.

³⁴ Vi ved ikke, om der relativt set lægges mere ud til 'local governance' i 'landdistrikter' end i byer, men behovet for en alternativ indsats (til normalstatens) er måske umiddelbart tydeligere.

³⁵ Hermed menes et område, og ikke den administrative afgrænsning.

³⁶ Det skal bemærkes, at Indenrigs- og Sundhedsministeriet er ressortministerium for landdistrikterne, selv om de store økonomiske ordninger henhører under Fødevarerministeriet og planlægning med videre for eksempel under Miljøministeriet. Se i øvrigt Tanvig, 2007a.

³⁷ Det var skitseret i et tidligt undersøgelsesdesign.

³⁸ Det skal da heller ikke være en hemmelighed, at forfatteren selv har bidraget til teoriudvikling på området, jævnfør Tanvig, 2007b.

³⁹ Ved 'erklærede' forstås, at de har bidraget til tidsskrifter med specifik sigte på 'rural development'. Der kan være uendeligt mange andre, som også har skrevet om 'rural development', men som optræder i en anden sammenhæng.

⁴⁰ Dette kan ikke dokumenteres her på europæisk plan, men har til dels belæg i en dansk sammenhæng, se Tanvig & Kjeldsen, 2000.

⁴¹ Det er derfor fravalget er foretaget.

Arbejdsrapporter Skov & Landskab

- Nr. 1 · 2004 Etablering af løvtræ på marginale landbrugsjorder
- Nr. 2 · 2004 Sekventiel udbringning af gødning til nordmannsgran juletræer
- Nr. 3 · 2004 Metroens effekt på ansattes transportadfærd
- Nr. 4 · 2004 Æstetisk sansning og naturvidenskabelig naturforståelse
- Nr. 5 · 2004 Data om friluftsliv og turisme i regionplanlægningen og amternes forvaltning
- Nr. 6 · 2005 Status og anbefalinger for friluftsliv i forbindelse med Nationalpark Nordsjælland
- Nr. 7 · 2005 Recirkulering af aske i skove
- Nr. 8 · 2005 Biomasse til energiformål
- Nr. 9 · 2005 Forsøg på bekæmpelse af Blåtop på Randbøl Hede
- Nr. 10 · 2005 Kommunale udbud af grønne driftsopgaver 1997-2003
- Nr. 11 · 2005 Genetablering af skov på stormfaldsarealer ved naturlig foryngelse
- Nr. 12 · 2005 Vorsø Skov VI
- Nr. 13 · 2005 Skærmstilling og underbeplantning af rødgran i Gludsted Plantage
- Nr. 14 · 2005 Værdisætning af de danske lyngheder
- Nr. 15 · 2005 Pesticidfri vejdrift – Forsøg på hellearealer
- Nr. 16 · 2005 Pesticidfri vejdrift – Forsøg med cykelstikanter
- Nr. 17 · 2005 Pesticidfri vejdrift – Forsøg langs kantsten
- Nr. 18 · 2005 Pesticidfri vejdrift – Forsøg i nødspor på den sønderjyske motorvej
- Nr. 19 · 2007 Brugerundersøgelse for Skov & Landskab 2007
- Nr. 20 · 2005 Landskabskaraktermetoden – et kompendium
- Nr. 21 · 2005 Kommuners og pendlerregioners sårbarhed over for outsourcing
- Nr. 22 · 2005 Nummeret er udgået
- Nr. 23 · 2005 ESPON og NERP i Danmark
- Nr. 24 · 2006 Vegetationsudvikling og nitratudvaskning ved ændret arealanvendelse .....
- Nr. 25 · 2006 Undersøgelse af forskellige dækrodssystemer for bøg og eg ved udplantning i skov
- Nr. 26 · 2006 Udbringning af flisasse i dansk skovbrug – økologiske konsekvenser
- Nr. 27 · 2006 Evaluering af træplantningsmetoder i Københavns Kommune
- Nr. 28 · 2006 Værdisætning af syv mulige nationalparker i Danmark
- Nr. 29 · 2006 Skovforædlingens sløgtsskabssystem – SFS Databasen
- Nr. 30 · 2006 De danske skoves sundhedstilstand 2001
- Nr. 31 · 2006 De danske skoves sundhedstilstand 2002
- Nr. 32 · 2006 De danske skoves sundhedstilstand 2003
- Nr. 33 · 2006 De danske skoves sundhedstilstand 2004
- Nr. 34 · 2006 Nye spilleregler i dansk naturpolitik?
- Nr. 35 · 2007 Brug og udbud af friluftsfaciliteter på Skov- og Naturstyrelsens arealer – en analyse på baggrund af tidligere undersøgelser
- Nr. 36 · 2007 Alternativer til vejsalt som tømiddel i glatførebekæmpelsen
- Nr. 37 · 2007 Dækrodsplantesystemets betydning for rodudvikling i eg og bøg – konsekvenser for træernes stabilitet
- Nr. 38 · 2007 Park & Natur ved starten af ny kommunestruktur
- Nr. 39 · 2007 De danske skoves sundhedstilstand 2005
- Nr. 40 · 2008 Endnu ikke udgivet
- Nr. 41 · 2008 Indsamling af frø fra slåen i 2004 og 2008
- Nr. 42 · 2008 Planlægningsmodeller til skovdrift med nye administrative rammebetingelser
- Nr. 43 · 2008 Endnu ikke udgivet
- Nr. 44 · 2008 Analyse af det bedst egnede eksisterende udstyr til brug for restaureringsopgaver på højmoser
- Nr. 45 · 2008 Driftsstyring på kirkegårde – nøgletal til belysning af kirkegårdenes forvaltning
- Nr. 46 · 2008 Nitratudvaskning fra skovarealer – model til risikovurdering (SkovNitrat)
- Nr. 47 · 2008 International forskningsstatus - udvikling i landsbyer og landdistrikter